

Aan de
bron
van de
Ganges

oudindische
sagen

920
0706
LIND

De sagen die in deze bundel werden bijeengebracht, zijn bijna alle ontleend aan de oudindische literatuur.

Geput werd uit de bronnen van de Mahabharata en de Ramayana. De meeste van deze verhalen, die door Dan Lindholm, leerkracht aan een van de Noorse Rudolf Steiner-scholen, zijn naverteld, zijn slechts te vinden in oude uitgaven.

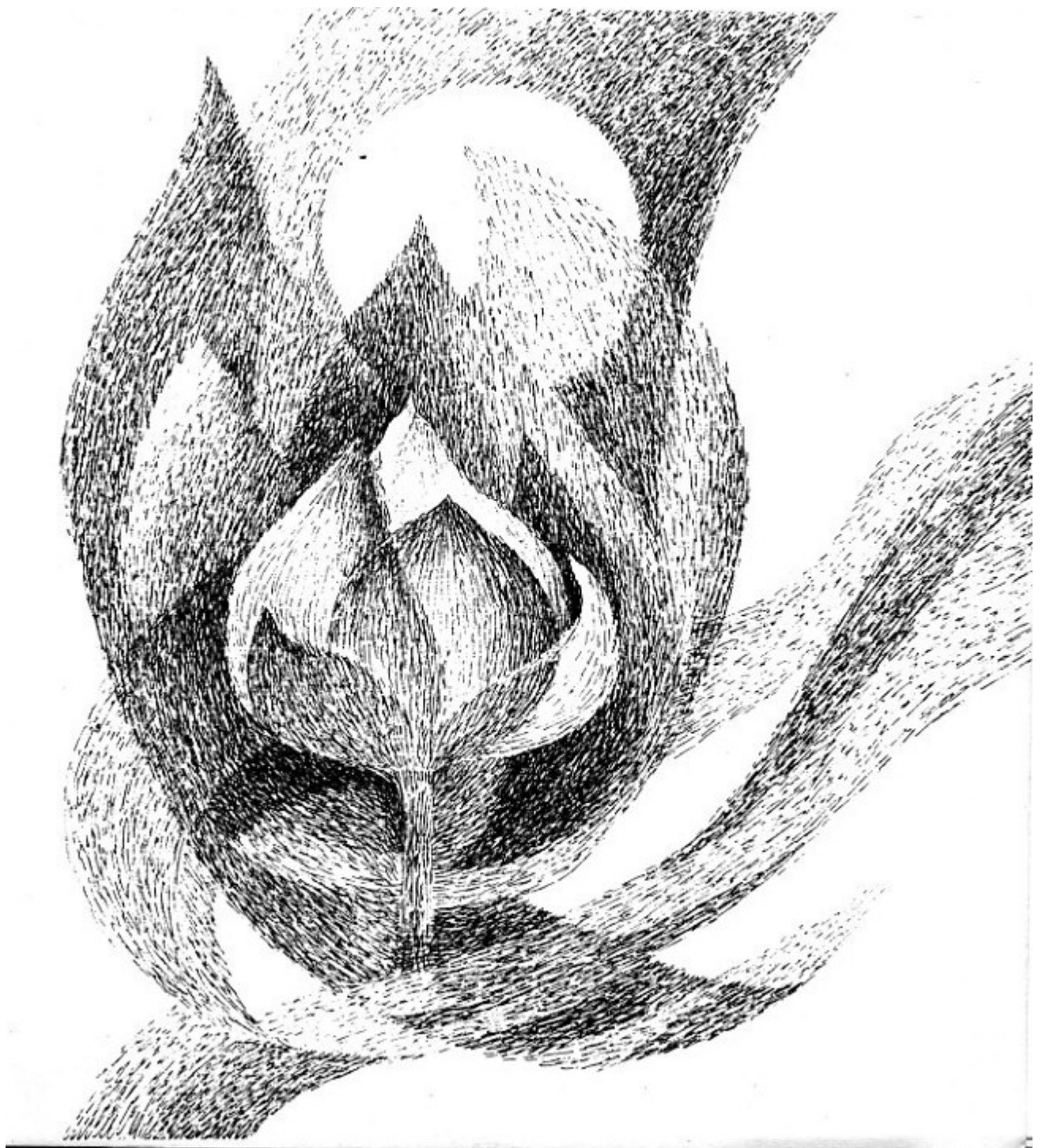
In de oudindische sagen wordt de mens verplaatst naar tijden, waarin het denken en beleven van de mensen nog met mythische beelden doorweven was.

In deze bundel zijn o.a. opgenomen: 'Hoe de Ganges op aarde kwam', 'De trouwe Sawitri', 'Hoe de sterrenbeelden van de Grote Beer en de Slang ontstaan zijn' en de legende van Boeddha.

Van de meester-verteller Dan Lindholm verscheen eveneens *Zo zijn de sterren ontstaan*, Noorse volksverhalen, sagen en legenden.

Uitgeverij Christoffor

Aan de bron van de Ganges

Oudindische sagen
naverteld door Dan Lindholm

 Uitgeverij Christoffor, Rotterdam

Vertaald en bewerkt door Meta van IJzer
Omslag en illustraties: Walther Roggenkamp
Nederlandse rechten Christofoor, Rotterdam 1977
ISBN 90 6238 033 6
© Verlag Freies Geistesleben GmbH Stuttgart, 1975
Oorspronkelijke titel: Quell der Ganga – Altindische Sagen

Inhoud

Het wereldei	7
Hoe Manoe uit de zondvloed werd gered	9
Hoe de Ganges op aarde kwam	13
Hoe de sterrenbeelden Wagen en Slang zijn ontstaan	15
Het medelijden van Oesjinara	21
De maan en zijn gemalinnen	25
Nala en Damajanti	29
De trouwe Savitri	43
Sjakoentala	53
Rama en zijn broeders	65
Uit de legende van Boeddha	84
De wereldziel	113
Nawoord	114

Het wereldei

Eens was alles ononthuld,
Niet gezien, ook niet gehoord,
Ongeweten, onherkend,
Was in tijdeloze slaap gehuld.
Toen ontwaakte – wonder aller wond'ren! –
Uit des niet-zijns diepe zwijgen,
Uit de nameloze, onbewogen nacht,
Hij – de zalige ontstaande,
Hij – de nimmer te doorgrondene,
Hij – de scheppend' onvergank'lijke.
Op een gouden ei geleek het,
Duizendstralig zonnig was het,
God'lijk denkend leefde daarin
Brahma, vader aller wezens.
Niets deed Brahma, leefde licht,
Zo verstreek er een vol jaar.
Maar toen deelde hij het ei,
Uit de beide helften vormde
Hij de hemel en de aarde.
In het midden ademde hij lucht,
Schiep het huis der wateren, het heilige.

Hoe Manoe uit de zondvloed werd gered

Brahma, de vader van alle wezens, schepper van al het zijn, had zich ter ruste begeven. Toen hij al in diepe slaap was, stroomden nog steeds de heilige toverwoorden van de Veda over zijn lippen. Stil slopen demonen naderbij, pakten ze weg en met het gestolene richtten zij al gauw groot onheil aan. Toen Brahma ontwaakte besloot hij een machtige water-vloed over de aarde te zenden om haar weer schoon te wassen van al het kwaad.

Nu leefde er op aarde een wijze en vrome man, Manoe. Hij was koning over een klein volk. Om zijn ziel te louteren oefende hij zich in strenge zelftucht: hij was gaan staan aan de oever van de zee op één been, met zijn armen omhooggestrekt en zijn blik onafgebroken gericht op een punt in de verte. Jaar in jaar uit stond hij zo.

Op een dag kwam er een klein visje naar de oever toe zwemmen. Er gebeurde een wonder: Manoe kon horen wat het visje zei. 'Grote koning', begon het, 'ik ben in nood, want in de zee verslindt de ene vis de andere vis en nergens zijn de kleinen veilig voor de groteren. Red mij, rechtvaardige koning, dan zal ik jou later ook redden als je in nood bent.' Manoe zei: 'Hoe zou ik je kunnen redden?' De vis antwoordde: 'Haal mij uit het water.'

Manoe werd door ontferming bewogen. Hij tilde het visje behoedzaam uit zee en legde het op het met schelpen overdekte strand. Toen vulde hij een schaal met water en deed de vis erin. Onmiddellijk begon de schaal een zacht lichtschijnsel te verspreiden, alsof het opeens volle maan was geworden.

Het visje begon te groeien en weldra werd de schaal te klein voor hem. Manoe deed hem in een grotere kom, maar het duurde niet lang of ook deze werd te klein. Steeds grotere kommen moesten worden aangedra-

gen om de vis te kunnen bevatten en tenslotte moest hij in een vijver worden gedaan. Toen hij daarin was, groeide hij nog steeds door. Iedere dag werd hij mooier. Zijn ogen leken op lotusbloemen en zijn lichaam, dat glansde als paarlemoer, verspreidde een hemelse geur.

Het duurde niet lang of de vijver werd ook te klein voor de vis en Manoe moest hem naar de brede, rustig voortstromende rivier brengen. Hoe groot de vis ook lijken mocht, om te dragen was hij vederlicht. De vis bleef maar doorgroeien, de wijde rivier werd te smal voor hem en uiteindelijk moest Manoe hem weer naar de zee terugbrengen.

Al die tijd had de vis niet gesproken. Maar nu de zilte golven hem omspoelden, begon hij weer te spreken. Dit zei hij: 'Je hebt gevonden, o vrome man, waarop je je blik gericht hebt gehouden. De lange beproeving, waaraan je was blootgesteld, heb je feilloos doorstaan, daarvoor zul je beloond worden. Luister goed: Er zijn moeilijke tijden in aantocht. De gehele aardbol zal in beweging komen en bergen en dalen zullen door een geweldige overstroming worden geteisterd. Geen muur of stormdam zal de vloed kunnen keren. De wolken van de hemel zullen naar beneden komen en de aarde met alles wat erop is zal ten onder gaan. Jij echter, bouw een stevig schip en voorzie het van alle benodigdheden voor een verre tocht. Vul het met zaden en granen, van elke soort één, en als de dag van de grote vloed is aangebroken, bestijg dan vol vertrouwen je waterfort, jij en de jouwen, de zeven heilige leraren der wijsheid. Kijk dan naar mij uit, voor de kust zal ik heen en weer zwemmen, aan een grote hoorn zul je mij herkennen. Slinger dan zonder dralen een touw om mijn hoorn, opdat ik jullie over de zee heen naar een ver land kan brengen.'

Dat was wat de vis zei. Manoe had aandachtig geluisterd en zei, terwijl hij deemoedig voor de vis boog: 'Wonderbaarlijke heerser over de golven, wat gij hebt bevolen, zal ik gehoorzaam doen.' Daarna ging hij heen, bouwde het grote schip zoals de vis het had gezegd, en bereidde alles voor.

Toen nu de dag van de grote regen, vol donder en bliksem, was aangebroken, ging hij aan boord met zijn klein volk. De wateren begonnen te stijgen en Manoe keek uit over de watervlakten om te zien of hij de wondervis kon ontwaren. En zie, als een berg kwam de vis uit de zee opduiken, gemakkelijk te herkennen aan de hoorn. Toen slingerde Manoe het touw om zijn hoorn. Pijlsnel schoot de vis vooruit en trok het schip achter zich aan. Nu eens voerde de tocht hoog over de toppen van de golven heen, dan weer ging het laag door de allerdiepste golfdalen. Het schip was afwisselend omgeven door witte nevels en pikzwarte wolken, het werd getart door stormvlagen en striemende regenbuien, terwijl er overal rondom monsters opdoken uit de golven.

Maar dit alles kon het schip niet deren. Manoe stond daar temidden van woelige golven en spattend schuim en keek onafgebroken naar het glanzende spoor van de vis. Jarenlang duurde de tocht, totdat de hemel weer wat lichter begon te worden. De wereld klaarde op en de top van een berg kwam in zicht. Hieraan bond Manoe zijn schip vast. De wateren begonnen te slinken en na verloop van tijd konden allen behouden aan land gaan. (De berg wordt tot op de dag van heden nog genoemd Naubandhanan, dat betekent: 'Scheepsbindingspunt'.)

Nu pas herkenden zij wie al die tijd in de gedaante van de vis was schuilgegaan. Het was Brahma, de eeuwige oergrond van het zijn. Brahma sprak: 'Door Manoe moeten alle schepselen opnieuw worden gevormd, ieder volgens zijn aard, zoals het door mij is bepaald. Door strenge zelftucht en een nederig gemoed zal hem dat grote werk wel lukken.'

Zo geschiedde. De wereld kwam weer tot leven en kreeg weer kleur. Geurende bloemen kwamen uit de meegebrachte zaden en ontelbaar veel kruiden ontsproten aan de nu weer groene aardbodem. Een heldere hemel welfde zich boven de nieuwe dag.

Hoe de Ganges op aarde kwam

Heel lang geleden, toen de heilige rivier de Ganges nog niet door het oude India stroomde, leefde er een beroemde koning, hij heette Bhagiratha. Om de gunst van de goden voor zich te winnen, beoefende hij strenge zelftucht. Hij stond in vijf vuren, de armen omhooggeheven, en nam maar weinig voedsel tot zich. 's Winters ging hij in het ijskoude water staan en bij de hevigste regenbuien verbleef hij onder de blote hemel. Terwijl hij op deze manier ascese beoefende, ging jaar na jaar voorbij.

Toen ontfermde eindelijk de wereldvader Brahma zich over hem en sprak met machtige stem: 'Bhagiratha, jij roemruchte, ik heb je met welgevallen gadeslagen. Je mag een wens doen.'

De vrome koning vouwde in deemoed zijn handen en zei: 'Allerhoogste, als ik genade heb gevonden in uw ogen en als het niet vergeefs is geweest dat ik door ascese in u ben opgegaan, dan wens ik dat de aarde besprenkeld mag worden met het heilige water van de hemelstroom, de rivier de Ganges.'

Daarop antwoordde de wereldvader: 'Ik wil je wens vervullen. Neem mijn heerlijke dochter in ontvangst. Maar probeer nu ook de gunst van Sjiva te verwerven, want alleen met de hulp van hem, de bliksemslinger, kun je haar naar omlaag naar de aarde doen komen. Anders zou de plotselinge val van de sterke Ganges de aarde op haar grondvesten doen schudden.'

Om de hulp van Sjiva, de schrikjagende god, te verkrijgen concentreerde de koning zich weer op strenge oefeningen. Hij raakte de grond nauwelijks met de toppen van zijn tenen aan en hield zijn armen onbeweeglijk omhoog. Zo stond hij dag en nacht, een heel jaar lang. Toen verscheen hem de god Sjiva, en sprak: 'Ik wil je trouw belonen. Op

mijn hoofd zal ik de godin de Ganges naar de aarde toe dragen.'

Daarop beklom de machtige god de hoogste top van het met sneeuw bedekte hemelgebergte en riep de godendochter toe: 'Kom naar omlaag, o Ganges!' Bij het horen van deze woorden werd Ganges door een geweldige opwinding aangegrepen. Schuimend zwol zij op en stortte op Sjiva's hoofd naar beneden. De sterke god echter ving de stroom met zijn voorhoofd op, zoals een overwinnaar een lauwerkrans draagt. Het duurde geruime tijd voordat Ganges de haarvlecht aan het hoofd van de drieogige god had doorlopen en intussen kalmeerde haar opwinding.

Goden en godinnen zagen vanuit hun hemelse verblijfplaatsen wat er was gebeurd en kwamen naderbij om de geboorte van de rivier te vieren. 'Wijs mij de weg, Bhagiratha!', riep de hemeldochter. In feestelijke optocht ging het door het Indische land: voorop ging Bhagiratha, met zijn boetekleed nog aan. Hij werd gevolgd door de rivier met duizenden vissen, schildpadden, amfibieën en springende dolfijnen — alles wat er maar in het water leeft. De heerlijke Ganges zegende het land tot in de wijde omtrek, goden en godinnen gingen aan haar zijde en alles jubelde over het geluk van de aarde.

Hoe de sterrenbeelden Wagen en Slang zijn ontstaan

Wanneer de oude Indiërs 's nachts naar de sterrenhemel omhoogblikten en daar hoog boven zich de beelden van de grote Wagen en de Slang zagen, dan konden zij zich een sage herinneren die vertelt hoe deze sterrenbeelden zijn ontstaan.

In de grijze oudheid, toen de vis nog lang niet naar Manoe was gekomen, was er een geweldige strijd ontbrand tussen de verheven goden en de machten van het rijk der diepte. Als gevolg van deze strijd geraakte de wereld in die verschrikkelijke opschudding, waarvan het zondvloedverhaal vertelt. Bijna werden toen de hoge goden, Indra en zijn broeders, door Vritra en zijn legerscharen overwonnen. Moed en kracht ontzonken de goden steeds meer, zodat zij zich tenslotte niet anders konden handhaven dan door aan te bieden om vrede te sluiten. 'Misschien komt er later ooit nog eens hulp', overlegden de godenzonen bij zichzelf. 'Nu echter gaat het erom, tijd te winnen.'

De zeven heilige leraren der wijsheid, de Risji's, werden naar Vritra gezonden om hem met verstandige woorden ertoe over te halen, het voorstel van de goden aan te nemen. Toen deze de woorden van de Risji's had vernomen, zei hij: 'Gij heilige wijzen, hoe denkt gij dat een verbond tussen mij en Indra duurzaam zou kunnen zijn? Hoe zouden twee zulke tegengestelde machten eendrachtig kunnen regeren?' De Risji's echter trachtten Vritra over te halen en prezen daartoe met bloemrijke woorden de betrouwbaarheid van Indra. Ten slotte wilde Vritra tot een vredesverdrag overgaan. Hij zei: 'Als beloofd wordt dat niet met iets droogs, niet met iets nats, noch met stenen, noch met hout, niet met een wapen of met een werptuig, noch bij dag of bij nacht, Indra of een andere god mij zal aanvallen, dan ben ik bereid om met Indra en de zijnen een eeuwig verbond te sluiten.'

'Zo zij het!', riepen de Risji's, en zo werd de vrede gesloten.

Een tijdlang regeerden de beide wezens gemeenschappelijk. Maar Indra bleef ernaar uitkijken hoe hij tot heil van de wereld de alleenheerschap-pij kon verwerven. Toen stonden beiden eens in de schemering aan de oever van de zee. Voor hun voeten hadden de golven een grote dam van schuim opgeworpen. Toen hij deze zag, zei Indra bij zichzelf: 'De sche-mering is noch dag noch nacht. Het schuim is niet droog en ook niet nat, is noch steen noch hout, is geen wapen noch een werptuig. Daar-mee kan ik Vritra, mijn vijand, vernietigen.' En toen hij dit had gedacht, stootte hij hem in het schuim, zodat hij stikte.

Toen Vritra wegzonk, klaarde de hemel op. Zon, maan en sterren keken blij naar beneden, een koel windje verfriste de aarde en de goden met hun vriendschaar verschenen om hun vorst Indra te prijzen.

Maar hoewel Indra door alle wezens van de hogere wereld om zijn daad werd geprezen, werd hij door schuldgevoelens overmeesterd en verloor hij al zijn kracht en macht. Hij vluchtte naar het einde van de wereld, waar hij zich in de stengel van een lotusbloem, die op het water dreef, verborg. Niemand kende zijn verblijfplaats.

Toen nu Indra, de koning der goden en beheersers van het luchtruim, was verdwenen, verloren alle winden hun kracht, zodat geen wolken over het land konden heentrekken en zodat ook geen regen meer op bos en veld kon neervallen. Beken en rivieren hielden op te stromen, gras-velden en bomen verdroogden, overal deden nood en ellende hun in-trede.

Toen gingen de goden en de godenzonen naar de Risji's, om met hen te overleggen hoe het onheil kon worden afgewend. Zij beraadslaagden drie dagen lang, totdat zij het eens werden: er zou een nieuwe koning worden gekozen, aan wie de hele wereld onderworpen zou zijn. 'Maar opdat onder ons geen onenigheid ontstaat', zeiden zij, 'kiezen wij een mens als koning.'

Op aarde regeerde in die tijd de zeer edele koning Nahoësja, wiens da-

den en deugden in het hele land werden geroemd. Naar hem gingen de Risji's toe en zij verzochten hem in naam van de goden om de heerschappij over de hele wereld op zich te nemen. Eerst weigerde Nahoësja, omdat hij van mening was dat een mens voor zoveel verplichtingen en macht immers veel te zwak was. Maar de Risji's beloofden dat zij hem zouden helpen door de kracht van hun strenge boete-oefeningen. Toen stemde hij toe, en de mens Nahoësja werd tot wereldregent verheven. Maar nauwelijks zat hij op de hemeltroon of al zijn deugden smolten weg als sneeuw voor de zon. Hij gaf zich over aan alle mogelijke lusten en vergat zijn plicht. Met lichtzinnig spel verspilde hij zijn tijd. Voortdurend zag men hem omringd door een schaar van lieflijke hemelschonen en door kunstenaars met bokspotten. In een wolk van zwoele parfums zat hij op zachte kussens en hoorde verzonden verhalen aan; meer wenste hij niet.

Op een dag kwam hem Indra's verrukkelijke echtgenote Satsji onder ogen. Nahoësja riep: 'Ik ben nu Indra, heer en meester over goden en machten! Kom, Satsji, wees mij gewillig!' Toen de godin deze oproep hoorde, schrok zij hevig. Zij vluchtte naar de heilige wijzen, de Risji's, om beschutting te zoeken. Daarover ontstak Nahoësja in wilde toorn, zodat de hele wereld begon te schudden. De hemelse goden zeiden tegen hem: 'O koning over de wereld, houd toch op met deze verschrikkelijke toorn die u helemaal niet past. Satsji is de gemalin van Indra. Laat uw oog op een andere vrouw vallen, die zich zonder dat zij er echtbreuk voor hoeft te plegen aan u kan wijden.' Nahoësja bleef hun echter het antwoord niet schuldig, maar begon Indra te belasteren, zeggend dat hij óók eens een vrouw die niet van hem was had nagelopen. 'Waarom zijn jullie toen niet in opstand gekomen, hoeders van de wereld?' riep hij.

De goden voelden zich beklemd en met bange woorden wendden zij zich tot de Risji's. 'Een veel gewelddadiger heerser dan Indra destijds was, is deze Nahoësja', zeiden zij. 'De koningin van de hemel, de schone

Satsji, moet hem omwille van de vrede toch maar naar zijn wens dienen.'

Maar de Risji's zeiden: 'Hebt geduld, gij hoge goden, en ook Satsji, wees onbezorgd! Weldra zal de zondaar Nahoësja door zijn eigen begeerte in het verderf worden gestort. Dan zal Indra, die Vritra heeft verslagen, weer koning over de goden zijn.' Want zij hadden nu bedacht, hoe het verder moest gaan. De hemelkoningin moest doen, alsof zij van zins was om bij Nahoësja in huis te trekken. Maar daarbij moest zij de wens uiten dat hijzelf haar moest komen halen om haar naar zijn huis te brengen. Indra — moest zij zeggen — had haar gehaald in een wagen die door paarden werd getrokken. 'Maar jij, Nahoësja', moest zij tot hem zeggen, 'moet de zeven heilige Risji's voor je wagen spannen, opdat ik kan zien dat je machtiger bent dan Indra!'

Zo werd het afgesproken. Toen Nahoësja de wens van de koningin der hemelen vernam, riep hij luid: 'Rijden zoals nog niemand heeft gereden, dat bevalt mij! Een geweldige heerser is voorwaar hij, wiens wagen in plaats van door paarden getrokken wordt door de heilige Risji's!' Onmiddellijk liet hij alle zeven wijzen halen en spande ze voor de wagen, twee aan iedere kant en drie aan de stang. Maar de zeven heilige wijzen hadden alles voorzien en de god Agni een offer gebracht. Toen deze zich in de altaarvlam openbaarde, sprak de oudste der wijzen: 'God van het vuur, ga heen en zoek Indra voor ons!' In een oogwenk had Agni de hele wereld doorkruist. Hij vond Indra noch op de vaste aarde, noch in de blauwe lucht, maar hij schrok ervoor terug om in het water te duiken. Met krachtige toverspreuken gaven de Risji's hem kracht zodat hij in het door hem zo geschuwde element kon afdalen, en daar vond hij Indra in de stengel van een lotusbloem. Snel riep nu Agni alle goden naderbij, opdat zij Indra weer kracht en grootheid konden verlenen. Toen zij zijn heldenmoed en krachtig beleid lang hadden geprezen, begon de door berouw verzwakte god weer wat op te knappen.

'Toen gij ons had verlaten, o koning van de hemel, hebben wij een ver-

gissing begaan. Een menselijk wezen, Nahoësja, hebben wij tot wereldheer gekozen', zeiden zij, 'en nu verlangt hij dat uw trouwe gade, Satsji, zijn geliefde wordt. Daarom, verhef u om de misdadiger te straffen!'

Maar Indra, die Vritra had verslagen, gaf ten antwoord: 'Hoe zou ik in staat kunnen zijn om Nahoësja klein te krijgen, ik die zelf onder de last van mijn zonde nietig en krachteloos ben geworden — hem, wiens wagen met de heilige wijzen bespannen is?' Want reeds had Nahoësja de wagen bestegen om de zo begeerde Satsji te halen.

De heilige wijzen trokken intussen de wagen niet snel genoeg naar de zin van de overmoedige heerser. Ongeduldig schreeuwde hij: 'Hé luilakken, kruip niet zo!' En met een schop spoorde hij de oudste van hen aan.

Met deze schop was echter de maat van zijn misdaad vol. De zeven heiligen hielden stil en riepen: 'Wees een slang en kruip zelf!' Door de kracht van deze vervloeking stortte Nahoësja van de wagen. Als een herinnering aan zijn macht bleef hij aan het hemelgewelf hangen en is daar tot vandaag aan toe te ontdekken als het sterrenbeeld van de Slang. Ook de wagen is zo tot een gedenkteken aan de sterrenhemel geworden.

De heilige wijzen echter snelden naar de goden terug en berichtten over Nahoësja's val. Om de schuld van Indra te delgen werd nu een groot zoenoffer bereid. Een derde ervan namen de bergketenen op zich. Daardoor zijn zij grijs, en vol diepe kloven en scheuren geworden. Een ander derde deel werd over de bomen verdeeld, daarom moeten zij sindsdien vermolmd hout en dorre takken meetorsen. Voor het laatste derde gedeelte moeten de vrouwen boeten met hun steeds terugkerende zwakheid.

Maar Indra werd er rein door en steeg, met Satsji verenigd, hoog boven de wolken uit tot in de verblijfplaats der goden. Daar troont hij, als een zegen voor de wereld.

Het medelijden van Oesjinara

Aan de oever van de rivier de Yamoena bracht eens de vrome koning Oesjinara de goden een offer. En zie, toen het vuur brandde, toen kwam er een duif aangevlogen die door een havik werd achtervolgd en die aan de borst van de koning een toevlucht zocht.

De havik sprak: 'Grote koning, overal roemt men u om uw plichtsgetrouwheid. Waarom doet gij nu, wat met iedere plicht in tegenspraak is? Mij plaagt de honger, maar gij onthoudt mij het voedsel waarop ik ben aangewezen.'

De koning antwoordde: 'Trotse vogel, deze lieflijke duif kwam naar mij toe om zich voor jouw verscheurende klauwen veilig te stellen. Hoe kun je menen dat het mijn plicht zou zijn om mijn beschermeling, deze onschuldige vogel, aan zijn doodsvijand uit te leveren? Ben je dan vergeten dat het een even zware zonde is om een beschermeling uit te leveren als om een heilige koe, of een brahmaan te doden?'

De havik antwoordde: 'Op voedsel zijn alle levende wezens aangewezen. Andere waardevolle zaken kan een dier ontberen, maar voedsel niet, want van voedsel moet al wat ademt leven. Als mij nu door uw weigerend gebaar mijn voedsel wordt onthouden, dan moet mijn levensadem overgaan in het rijk van de dood. Maar als ik sterf, dan zullen mijn vrouw en mijn verhongerende jongen spoedig volgen. Doordat gij een enkele duif het leven wilt redden, levert gij ons allen aan de dood over. Hoe kunt gij een plicht naleven, die tegen andere plichten ingaat? Moet men niet, waar plicht tegenover plicht staat, steeds de belangrijkste laten voorgaan?'

Oesjinara antwoordde: 'Je spreekt wijs en bent erg kundig in de leer van de plichten. Misschien ben je de koning der vogels, die alle dingen weet? Maar op welke grond denk je dat het gerechtvaardigd is, een bescher-

meling uit te leveren? Geen enkele plicht gebiedt zo iets. Maar gaarne geef ik je, o wijze vogel, uit de voorraden van mijn huis. Neem zoveel als je begeert, van het vlees van stier, wild zwijn of hert, of wat je maar wilt hebben. Je hoeft er maar om te vragen en het zal je worden gebracht.'

Maar de havik sprak: 'Noch stier, noch hert, noch wild zwijn kunnen mij bekoren. De schepper van al het zijn heeft de duif voor mij bestemd en in alle eeuwigheid zal de havik naar geen ander voedsel talen. Daarom, koning, draal niet langer, maar geef mij waar ik recht op heb.'

Daarop zei de koning: 'Ik geef je mijn hele rijk met alle schatten en alles wat je maar wilt hebben. Alleen mijn beschermeling, deze duif, geef ik nooit!'

Toen zei de havik: 'Welnu, als deze duif u dan zo na aan het hart ligt, geef mij dan van uw eigen vlees zoveel als het gewicht van de duif bedraagt.'

Oesjinara bedacht zich niet lang en zei: 'Billijk en rechtvaardig schijnt mij, wat je daar verlangt. Hier op de weegschaal wil ik je het vlees van mijn lichaam afwegen.' Meteen sneed de koning een stuk van zijn eigen lichaam af en legde het in de ene schaal van de weegschaal, de duif legde hij in de andere. Maar de duif bleek zwaarder te zijn dan het vlees van de koning. Weer sneed de koning een stuk van zijn lichaam af en legde het bij het eerste. Maar de duif was nog altijd zwaarder. Oesjinara liet niet af, het ene stuk na het andere sneed hij van zijn eigen lichaam af, maar de schaal met de duif erin ging niet omhoog. Ten slotte had de koning zich van al zijn vlees ontdaan en sprong zelf in de weegschaal. Toen pas werd het gewicht van de duif bereikt. — Daar verdwenen zowel de havik als de duif, en in hun plaats verschenen twee goden voor de koning. Indra, die de havik was geweest, zei: 'Ik ben Indra, de heer van het luchtruim, de duif was Agni, de god van het vuur. Om je deugdzaamheid op de proef te stellen, o vrome vorst, zijn wij naar je toe gekomen en je hebt de beproeving glansrijk doorstaan. Dat je het

vlees van je eigen lichaam hebt opgeofferd, zal je in alle werelden tot onvergankelijke eer strekken. Zolang er op aarde mensen zijn die door hun verhalen de herinnering aan je daad levend houden, zo lang zul jij in de hemel bij de goden zijn en niet naar de aarde terug hoeven te keren voor een nieuwe geboorte.'

En toen de machtige goden zich omhoog begaven naar hun hemelse woning, volgde Oesjinara hen in lichtende glans.

De maan en zijn gemalinnen

Met innige liefde keken de oude Indiërs naar de maan op. Zijn milde schijnsel ondergingen zij als een lafenis voor hun ziel. Als zij nacht na nacht zijn wassen of afnemen volgden, dan herinnerden zij zich graag een sage die ten tijde van hun voorvaderen opgang deed:

Opdat de maan tijdens zijn ommegang door het hemelruim niet in het duister zou hoeven te tasten, schonk de zonnegod hem zevenentwintig van zijn schone dochters. Dezen werden zijn gemalinnen, lieflijk om te zien met hun ogen vol licht. zij konden de tijden tellen op hun gang door de bestèrde hemelruimte. Toch overstraalde met haar volle wangen de heerlijke Rohini al haar zusters en zo kwam het dat zij degene was aan wie de heer van de nacht het grootste welgevallen had. Hij wilde altijd alleen maar bij haar zijn.

Daarom werden zijn andere vrouwen kwaad op hem en zij ijlden naar hun machtige vader om zich te beklagen: 'Onze echtgenoot heeft alleen Rohini lief en hij wil voortdurend alleen maar bij háár wonen. Ons, zijn andere vrouwen, heeft hij helemaal vergeten. Daarom willen wij naar u terug in het vaderlijk huis.'

Toen nu de zonnegod deze klacht vernam, riep hij de maan bij zich en zei: 'Verwaarloos omwille van de volwangige je andere vrouwen niet. Als je dat doet, bega je een grote zonde!' Daarna wendde hij zich tot zijn dochters: 'Ga terug naar jullie echtgenoot. Voortaan zal hij bij jullie allemaal om de beurt komen wonen!' Toen gingen zijn dochters naar het huis van de maan terug. Maar de koelstralende maan vergat hen al dadelijk weer en woonde als vanouds alleen maar bij Rohini, van wie hij steeds meer ging houden.

Dat beviel de zusters helemaal niet en zij ijlden opnieuw naar hun machtige vader. 'Sta ons toch toe, dat wij in het vaderlijk huis terugkeren',

jammerden zij, 'want onze echtgenoot denkt even weinig aan ons als voorheen; wat gij hem bevolen hebt, is volkomen vergeefs geweest.'

Weer riep hun vader, de zonnegod, de heer van de nacht bij zich en liet zijn geweldige stem horen: 'Woon bij al je gemalinnen, o nachtelijk lichtende, anders treft je mijn vloek!' Maar de maan sloeg ook dit dreigement in de wind en gevangen in zijn waan woonde hij alleen maar bij Rohini.

Met gebogen hoofd begaven de teleurgestelde zusters zich weer naar hun vader en hieven wenend de oude klaagzang aan: 'Hij wil niets van ons weten, hij loopt steeds maar Rohini achterna. Neem ons, o vader, toch in bescherming. Wij willen bij u wonen en een leven vol deemoedige zelfverzaking leiden.'

Nu werd de zonnegod, de heer van de dag, heel verbolgen en hij zond in toorn een ziekte, de tering, naar de maan toe. De maan werd door deze ziekte aangegrepen en begon te verbleken, hij werd met de nacht zwaker en kleiner. Hoeveel offers hij ook bracht om zijn slopende kwaal tot stilstand te brengen, het was tevergeefs. Zelfs Rohini kon hem niet opvrolijken.

Toen echter de maan aan de hemel wegwijnde, begonnen alle planten te verwelken. De kruiden verloren hun smaak, weg was al hun kracht. Toen nu de kruiden vergingen, werden ook de dieren ziek, ja zelfs de mensen verzwakten en waren de ondergang nabij.

Door deze nood gedwongen kwamen de goden bij elkaar en zeiden tegen de heer van de nacht: 'Hoe komt het, dat uw gezicht verbleekt is? Zeg ons, wat betekent dit donker? Als wij het weten, willen wij bedenken hoe wij u kunnen helpen.'

Toen bekende de maan, hoe hij door de vader van zijn gemalinnen vervloekt was geworden en hoe de tering hem had aangetast. De goden wendden zich tot de zonnegod en zeiden tot de verhevene: 'Erbarm u, o heer van de dag, en neem de vloek terug. Want de maan is tot op een bleek schijnsel na weggeslonken. Maar als de maan verdwijnt, dan ver-

gaan alle kruiden en het gras, en de hele plantenwereld. Daarmee komen ook alle dieren aan hun eind, tenslotte ook de mensen en al het leven. Zelfs de goden kunnen niet gespaard blijven. Wat zal er dan van de wereld nog overblijven?’

De vader van de dag en van het leven antwoordde: ‘Een woord dat ik eenmaal heb uitgesproken, kan niet worden teruggenomen. Maar onder één voorwaarde wil ik de kracht van mijn vloek beperken. Als de maan in de toekomst zonder mankeren bij al zijn gemalinnen wil wonen, zal hem alleen nog maar gedurende de ene helft van de maand de tering overvallen. Daarna zal hij in de heilige rivier onderduiken en nieuwe kracht opdoen, zodat hij weer kan groeien.’

Nadat hij zo had gesproken, zond de stralende zoon van Brahma de goden heen. De maan ijldde naar de oever van de heilige rivier, om nieuwe groeikracht te verwerven. En werkelijk, na het bad dook de koelstralende met verjongde glans weer op. Het gras werd nu weer groen en de kruiden kregen hun goede smaak weer terug. Dieren en mensen genazen en groeiden weer even flink als voorheen.

Van toen af aan is de maan al zijn zevenentwintig gemalinnen trouw gebleven. Hij woont bij ieder van hen één nacht en trekt dan verder naar de volgende. En steeds neemt hij de halve maand af, verdwijnt een nacht in het heilige bad en verschijnt dan als nieuw, vol kracht.

Nala en Damajanti

Er regeerde eens een machtige koning, zijn naam was Bhima. Zijn rijk lag in het Vidarbadal. Zachtglooiende heuvels omgaven het dal. Door de genade van de goden werd deze koning een dochter geboren die zo schoon was als de hemel. Zij kreeg de naam Damajanti en groeide op door alle heerlijkheden van de wereld omgeven. Onophoudelijk waren honderden dienaren en dienaressen in de weer om aan al haar wensen te voldoen nog vóórdat zij waren uitgesproken. Zo verliep het leven van de prinses bijna als in een droom.

Op een nacht had Damajanti werkelijk een droom: zij zag zichzelf in de grote tuin van het paleis wandelen. Daar kwam door de lucht een vlucht vogels met gouden veren aan en streek neer op het groene grasveld vóór haar. Zij liep er naar toe om een van de wonderschone vogels te vangen. Maar toen zij vlak bij was, begon de vogel met een menselijke stem te spreken: 'O Damajanti, ik breng je een boodschap van Nala, de koning van Nisjada. Hij is onder de mannen als de bliksem die uit de wolken neerslaat! Jij echter bent de parel onder de vrouwen. Als je de echtgenote van deze man was, dan zou je werkelijk niet voor niets zijn geboren! Want wij, die door de werelden van goden, halfgoden, feeën, geesten en dwaallichten heenvliegen, hebben geen enkele man gezien die zich met hem kon meten. De beste moet met de beste, de enige met de enige, in geluk worden verbonden.'

Dat waren de woorden die de goudgevederde vogel sprak. Vervolgens verhief het hele koppel zich weer in de lucht en was weldra uit het gezicht verdwenen.

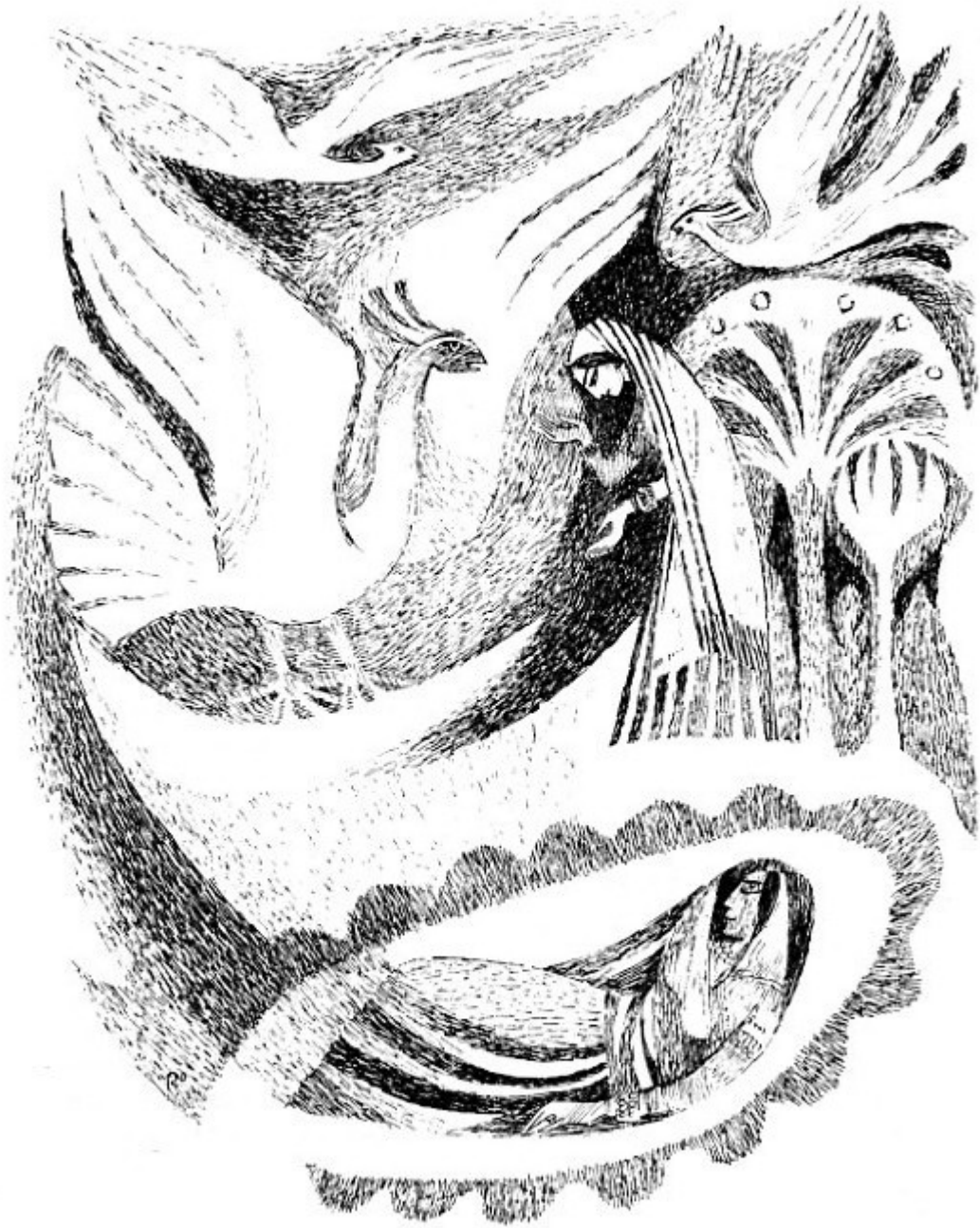
Nadat zij deze droom had gehad kwam in de ziel van de schone Damajanti geen enkele andere gedachte meer op dan aan koning Nala, de on-

vergelijkelijke. Zij, die vroeger de vrolijkste onder de vrolijksten was geweest, at weinig, zuchtte veel en staarde zwijgend in de verte. Toen dit aan haar vader werd bericht, zei hij: 'Het is hoog tijd om voor mijn geliefde dochter een echtgenoot te zoeken!'

Toen maakte koning Bhima toebereidselen voor een groot feest. Hij zond boden naar alle naburige rijken om de jonge vorsten en koningszonen uit te nodigen naar de hand van zijn schone dochter te dingen. Dat lieten de vorsten en prinses zich geen tweemaal zeggen. In prachtige wagens met snelvoetige paarden of op rijkversierde olifanten kwamen zij naar het hof van koning Bhima.

Zelfs enigen van de hoge goden koesterden de wens om naar de hand van de schone Damajanti te dingen, want zij hadden deze prinses wegens haar reine ziel uitverkoren om priesteres van een tempel te worden. Het waren Agni, de god van het vuur, Indra, de machtige luchtgod, Varoena, de watergod en Yama, de rechter van de onderwereld. Deze vier waren nu aan het rondkijken onder de mensen, om een bode te vinden die hun huwelijksaanzoek aan de prinses kon overbrengen.

Daar zagen zij koning Nala aankomen. Opgewekt spoedde hij zich in zijn met goud beslagen wagen naar het feest. Heerlijk stond hij daar, als de god van de liefde zelf. Toen de goden hem zo zagen, besloten zij deze koninklijke jongeling te vragen hun woordvoerder te zijn. 'Nala, o koningszoon', riepen zij hem toe, 'jij die eerlijk en betrouwbaar bent, wil ons een dienst bewijzen! Wij hebben een bode nodig.' 'Ik wil het zijn. Zeg mij slechts, hoe heet de man naar wie jullie mij wilt sturen? Want als ik het goed zie, zijn jullie onsterfelijke goden.' — 'Dat zijn wij', antwoordde Indra, 'hier is Agni, de god van het vuur, daar is Varoena, die daar is Yama en ik ben Indra. Je moet naar de koningsdochter Damajanti gaan om haar te zeggen dat de wereldhoeders in aantocht zijn!' Bij deze woorden sloeg Nala de schrik om het hart en hij zei: 'O hoge goden, stuur niet mij! Ik ben zelf onderweg om naar de hand van de prinses te dingen. Hoe zou ik voor jullie de passende woorden kunnen

vinden?' Maar de goden zeiden: 'Je hebt gezegd dat je onze bode wilde zijn! Nu wil je niet? Goden laten niet met zich spotten. Ga, en talm niet!'

Toen raakte koning Nala in grote gewetensnood. Hij wist nauwelijks, hoe hij zich daaruit kon redden. Maar uiteindelijk vatte hij moed en het gelukte hem om de dag vóór het feest langs een geheime weg in het vertrek van Damajanti te komen. Toen hij voor de schone stond, kon hij geen woord uitbrengen, noch voor zichzelf noch om haar de wens van de goden kenbaar te maken. Toen zij de held naar wie zij zo had verlangd vóór zich zag staan, werd het gezicht van Damajanti zo rood als de morgenhemel bij zonsopgang. Zij glimlachte hem vertrouwelijk toe. Toen Nala de lieflijk glimlachende prinses in de ogen keek, werd de macht van de liefde haast te sterk voor hem. Maar om een gehoorzame bode voor de goden te kunnen zijn, hield hij de aandrang van zijn hart in toom.

Uit deze tweestrijd probeerde Damajanti hem met de volgende woorden te helpen: 'Mijn vriend, spreek eerlijk uit, wat je op je hart hebt! Waarom ben je gekomen? Toch niet om wat je reeds toebehoort te versmaden? De vogel van het lot heeft mij aangezegd dat koning Nala mijn echtgenoot zou worden. En vanaf deze openbaring behoor ik, en behoort alles wat het mijne is, hem toe!'

Nu vermande koning Nala zich en sprak: 'O Damajanti, eerst moet je weten dat je onder goden kunt kiezen. De onsterfelijken, met wie ik mij in geen enkel opzicht kan meten, doen je door mijn bemiddeling een huwelijksaanzoek. Vestig daarom op hen je aandacht.'

Maar Damajanti antwoordde: 'Tot de goden stijgt te allen tijde en onophoudelijk mijn verering op. Maar jou, Nala, kies ik als echtgenoot.' Nala sprak opnieuw: 'Als bode van de goden ben ik gekomen en voor mijzelf kan ik niet spreken. Bedenk, dat ieder die de goden weerstreeft, te gronde gaat.' – 'Ik weet een oplossing', antwoordde Damajanti. 'Van de vorsten die voor het feest zijn uitgenodigd zal niemand mij een hu-

welijksaanzoek doen, maar ik zal onder hen een keus doen. Als ik jou dan uitkies, treft je geen schuld!’

Toen waren zij beiden vol hoop. Maar de goden hadden in het geheim dit gesprek afgeluisterd en verzonnen een list. Toen de volgende dag de keuze van de echtgenoot zou geschieden en de hoge gasten in de gouden pronkzaal hadden plaatsgenomen – toen waren er opeens vijf mannen die er precies hetzelfde uitzagen! Naar wie van deze vijf Damajanti ook keek, ieder van hen zou koning Nala kunnen zijn. Want de vier godheden waren in een gestalte verschenen, die zich niet van de verschijning van de jonge koning liet onderscheiden.

Het hart van de schone Damajanti beefde, maar na een kort beraad besloot zij, de goden zelf om hulp aan te roepen: ‘Het lot heeft gesproken door de vogel met de gouden veren; hem gehoorzaamde mijn hart, toen ik koning Nala tot echtgenoot koos. Moet ik hem nu ontrouw worden? O gij onsterfelijken, toont u in uw ware gestalte, opdat ik kan onderscheiden wie Nala is.’

Bewogen door deze dringende smeekbede, hadden de goden medelijden met Damajanti. Opeens kon zij zien dat vier van de gestalten geen schaduw wierpen, dat zij met onbeweeglijke blik en zonder met hun voeten de grond te raken, daar stonden. Rotsvast, een schaduw werpend en met beweeglijke ogen stond echter Nala daar voor haar.

Vol dank keek Damajanti naar de goden, daarna schreed zij op Nala toe en hing hem de lauwerkrans om. Terwijl de grote zaal schalde van de welgemeende bijvalsbetuigingen van de aanwezigen, bogen Nala en Damajanti zich voor de goden en smeekten hun bescherming af. Genadiglijk werd aan beiden geluk en hulp toegezegd; vervolgens maakten de goden zich onzichtbaar. Vrolijk was de bruiloft die nu volgde. Toen de vorsten en koninklijke gasten naar hun rijk terugkeerden, hadden zij allen veel te vertellen.

Na de uitverkiezing van de koninklijke echtgenoot ontmoetten de hoge goden op de terugweg twee boosaardige geesten, Kali en zijn metgezel,

de slechte Dvapara. 'Zeg eens, Kali', sprak Indra, 'waar willen jullie beiden naar toe?' — 'Houd ons niet op, wij willen snel naar Damajanti's echtgenotenverkiezing — mij moet ze nemen!', riep Kali. 'Ga maar terug', zei Indra, 'de uitverkiezing is afgelopen, de schone heeft koning Nala gekozen!' — 'O dwaze prinses, daarvoor zul je boeten, dat je een mens hebt uitgekozen en geen god!', riep Kali. En snel maakten beiden zich uit de voeten.

Zeven jaren lang leefden Nala en Damajanti in het gouden geluk van hun liefde. Twee bloeiende kinderen kregen zij, in stad en land heersten werklust en vrede en alles wat de koning ondernam slaagde even uitstekend.

Maar de boze Kali loerde voortdurend op een gelegenheid om in de ziel van de koning te kunnen binnendringen teneinde hem en zijn geliefde in het verderf te storten. Zij stonden echter nog steeds onder bescherming van de goden en tot dusver had de boosaard vergeefs geloerd.

Toen gebeurde het eens, dat de koning heel vermoeid van de jacht terugkeerde. Omdat hij zo moe was, verwaarloosde hij de voorgeschreven reiniging en dat gaf Kali, de Boze, toegang tot Nala's ziel. Want wanneer een mens zich niet om de beschermende machten bekommert, kunnen deze niets uitrichten.

De volgende dag al verscheen bij Nala zijn halfbroer Poesjkara, die een kleiner rijk bezat. Hij bracht dobbelstenen mee en daagde Nala uit om te spelen. Aan deze verleiding kon Nala geen weerstand bieden — maar o wee, de boze metgezel van Kali was in de dobbelstenen van Poesjkara gevaren.

Het noodlottige spel begon. Steeds en steeds weer vielen de dobbelstenen ten gunste van de broer. Maar met iedere worp kreeg de speelwoede Nala meer in haar greep. Hij verspeelde zijn goud, zijn kleren, paarden, wagens, wapens — alles. Tevergeefs trachtten zijn vrienden hem te weerhouden, hij luisterde niet en hoe meer hij verloor, des te onstuimiger zette hij het spel voort. Wenend en smekend trad Damajanti op hem

toe, maar Nala, bezeten van de waanzin van het spel, wilde niet ophouden. Om tenminste het liefste bezit te redden, ijldde Damajanti naar de wagenmenner van haar gemaal en beval hem, dadelijk de beide koningskinderen naar hun grootvader, koning Bhima, te brengen. Intussen had de verblinde Nala al zijn land en zijn bezittingen verloren. Toen zei de halfbroer vol leedvermaak: 'Laat ons nu ook nog om de schone Damajanti dobbelen!'

Bij deze woorden schrok Nala. Hij kwam tot bezinning, toornig stond hij op en greep de hand van zijn geliefde. Zij bezaten niets meer dan de kleren die zij droegen. Zonder een woord te spreken verlieten de ongelukkigen het kasteel.

Drie dagen en drie nachten zwierven zij rond, geen van hun voormalige onderdanen mocht hen helpen – dat had de halfbroer op straffe des doods verboden. De vruchten van het veld waren hun enige voedsel. Toen ontwaarde Nala vlakbij twee vogels en riep: 'Die heeft de hemel ons als voedsel gezonden!' Haastig trok hij zijn mantel uit en wierp deze als een net over de vogels heen. Maar de vogels vlogen er met het kleed vandoor, want het waren geen reddingsboden maar de tovenaar Kali had ze als dienaren gezonden om de ongelukkige koning ook nog van het allerlaatste wat hij bezat te beroven.

Zwijgend legde Damajanti een deel van haar mantel om Nala heen, en zo zwierven zij door één kleed omhuld verder. Maar Nala voelde zijn geweten steeds zwaarder drukken. Toen zij aan een tweesprong waren gekomen, zei hij tegen Damajanti: 'O schoonste, het is niet goed dat je het lot deelt van een man die zijn eigen geluk heeft verwoest en door boze geesten wordt achtervolgd. Het is beter dat onze wegen zich hier scheiden. Ik ga het bos in, misschien vind ik bij vrome kluizenaars een onderkomen. Ga jij naar je vaderland terug, waar je edele vader en je lieve moeder je in hun paleis zullen opnemen.' Daarop antwoordde Damajanti: 'Spreek niet over scheiden. Liever wil ik samen met jou een weg vol ontberingen gaan, dan in het huis van mijn ouders in welstand

te zwelgen. Maar als ook jij een toevlucht wilt zoeken bij mijn vader, dan zouden wij allebei geholpen zijn.' Nala wilde daarvan niets weten: 'Het is passender voor mij om in de wildernis rond te dwalen dan naakt en berooid in je moederstad aan te komen, waar ik eens zo rijk en machtig mijn intrede heb gedaan.'

Toen de nacht inviel, diende de kale aarde ze als bed. Nala kon zich niet in een langdurige slaap verheugen, hij werd wakker en zei bij zichzelf: 'Verschrikkelijk is het, dat ik mijn trouwe geliefde in zulke ellendige omstandigheden heb gebracht. Als ik haar nu zou verlaten, dan zou zij noodgedwongen wel naar haar eigen land moeten reizen, het is niet ver van hier.' Daarmee was zijn besluit genomen, treurig keek hij nog eenmaal naar de slapende Damajanti, en toen verliet hij zijn nietsvermoedende geliefde.

De volgende ochtend kon Damajanti niet geloven, dat zij verlaten was. Zij riep in het bos, maar kreeg geen antwoord, er was niemand te zien. Ten slotte drong de smartelijke waarheid tot haar door, maar zij klaagde niet om haar eigen ongeluk, maar om dat van haar echtgenoot. Zijn betere zelf was door een troebele geest omfloerst geraakt. Toch verloor Damajanti het vertrouwen niet, dat de boze betovering eenmaal zou worden verbroken.

Lange tijd dwaalde zij langs kronkelige wegen, vergeefs zoekend naar haar echtgenoot. Ten slotte kwam zij in het land en de stad van haar ouders. Met veel vreugde werd zij ontvangen in het koninklijk paleis. Haar beide kinderen waren daar ook.

Intussen was Nala in onherbergzame bossen gekomen, waar nauwelijks een spoor van mensen te ontdekken was. Nog meer dan door het verlies van zijn bezittingen werd zijn ziel gekweld door het feit dat hij zijn trouwe echtgenote in eenzaamheid had achtergelaten. Zijn wanhoop was zo groot, dat hij telkens als hij zijn eigen beeld in een bron weerspiegeld zag, uitriep: 'O, dat de goden toch deze gestalte van mij wegnemen, opdat niemand mij meer herkennen kan!'

Vertwijfeld kwam hij op een plek in het woud, waar een machtig vuur scheen te branden. Toen hij dichterbij kwam, hoorde hij uit het midden van de vlammen een zachte stem, die hem bij zijn naam riep: 'O Nala, kom hier en verlos mij snel!' Verwonderd keek hij om zich heen. Toen vernam hij de stem voor de tweede keer: 'Nala, jij sterke held, draal niet, trotseer de vlammen!' Nala liet geen tijd verloren gaan door zich af te vragen, wie hem hier bij zijn naam kon roepen. 'Ik heb niets meer te verliezen!', riep hij en stortte zich in het vuur. De vlammen lekten aan hem, maar zij konden de dappere held niet deren. Want ogenblikkelijk toen hij in het vuur sprong, week de boze geest Kali van hem, en Agni, de god van het vuur, kon hem tegen de vlammen beschermen. Maar in het hart van het vuur kronkelde zich een grote slang. Het hoofd van de slang was met een kroon getooid, het was de slangenkoning Karkotaka, half mens, half draak. Hij zei: 'O held, luister naar mij! De grote Risji Narda, de heilige, heb ik eens bedrogen. Daarvoor heeft mij zijn machtige vloek getroffen: lig onbeweeglijk in het vuur, tot koning Nala zich over je ontfermt! — waren zijn woorden. Draag mij uit deze gloed, o held, voor altijd zal ik je dankbaar zijn.'

Nala talmde niet maar greep de slang, tilde haar uit de vlammingloed en bevrijdde haar zo. Zij beet hem, en daardoor werden zijn gestalte en zijn gezicht volledig veranderd. Maar de slangenkoning troostte hem: 'Volgens je eigen wens heb ik je gestalte veranderd, zodat je onherkenbaar bent. Zodra je echter je eigen gedaante terug wilt hebben, denk dan aan mij en trek het hemd aan, dat ik je zal geven. Ga nu naar koning Ritoe-parna, die een getalenkundige is. Hij bezit de dobbelstenen die je nodig hebt. Verhuur je bij hem als wagenmenner. Als wagenmenner zul je hem eenmaal een grote dienst bewijzen en tot beloning krijg je dan de dobbelstenen van hem.' Zo sprak Karkotaka, gaf hem een eenvoudig hemd en verdween in het struikgewas.

Toen koning Nala uit het bos te voorschijn trad en weer in de bewoonde wereld kwam, kon niemand hem herkennen. Zijn gestalte was mis-

maakt, zijn gezicht onherkenbaar. Hij nam een andere naam aan en zo vermomd ging hij op weg naar koning Ritoeparna om hem zijn diensten aan te bieden. Want in de edele kunst een span paarden snel en zeker te mennen, was Nala een meester die zijns gelijke niet had. Daarom was de getalenkundige Ritoeparna erg verheugd dat hij deze onbekende als wagenmenner had gekregen. Nala voerde nu zijn heer menigmaal in snelle vaart door het land.

Intussen heerste in het land Vidarba grote vreugde over de terugkeer van de koningsdochter. Ook Damajanti was blij om weer bij haar kinderen te zijn. Maar haar vreugde werd getemperd zolang zij niets over haar gemaal wist. Het eerste verzoek dat zij dan ook aan haar koninklijke vader richtte, was: 'Stuur boden uit naar alle windstreken om de verdreven koning Nala te zoeken. Als herkenningsspreuk moeten zij overal waar zij komen de volgende woorden zeggen:

Speler, waar ben je heengegaan,
In leed, door een half kleed omvaân?

Dit verzoek willigde koning Bhima graag in. Nu gingen de boden op pad en zochten overal in steden en dorpen, in bossen en kluizenaarswoningen. Maar waar zij ook kwamen — niemand sloeg acht op de spreuk. Toen kwam een bode aan het hof van koning Ritoeparna. De spreuk werd door niemand herkend: noch door de schrandere eigenaar van de dobbelstenen, noch door iemand uit zijn gevolg. En de teleurgestelde bode was alweer op de terugweg, toen hem de wagenmenner van de koning achterna kwam, zeggend dat hij de spreuk wilde horen. Toen de bode haar had opgezegd, zuchtte hij: 'Zal zij het de verblinde ooit vergeven, dat hij haar eenzaam in het bos achterliet?'

Trouw bracht de bode deze woorden aan koningin Damajanti over. 'Dat kan alleen Nala zijn!', riep zij, 'al mag zijn vermomming hem nog zozeer hebben veranderd!'

Maar hoe moest zij het aanpakken om Nala zover te krijgen dat hij naar

het land van haar vader kwam? Toen verzoon Damajanti een list. Zij ging naar haar moeder en wendde voor dat het in haar was opgekomen dat zij een nieuwe echtgenoot wilde zoeken – en dat haar veel eraan gelegen was, bij deze uitverkiezing koning Ritoeparna te zien. Haar moeder was hooglijk verbaasd, maar Damajanti vertrouwde haar het plan toe: een bode zou naar het hof van Ritoeparna worden afgevaardigd met de volgende boodschap: Morgen zal er een groot feest worden gehouden in het land Vidarba, want prinses Damajanti is van plan een echtgenoot te kiezen. Als je op tijd verschijnt, zal het de prinses verheugen.

De bode werd weggestuurd en hij bracht de boodschap precies zo over als het hem was opgedragen. De koning voelde zich erg geveid en hij liet dadelijk zijn wagenmenner komen. 'Toon nu je kunnen', zei hij, 'morgen al moet ik in het land Vidarba zijn. Koningin Damajanti kiest zich daar een nieuwe echtgenoot.'

Bij het horen van deze woorden werd Nala smartelijk bewogen en in zijn hart vroeg hij zich af: is Damajanti mij ontrouw geworden? Hardop zei hij: 'En welke beloning denkt gij de wagenmenner te geven?' – 'Twee dobbelstenen die altijd vallen zoals je het je wenst, als je tenminste de geheime rekenkunst machtig bent', zei de koning.

Toen ging Nala de paarden inspannen. Mager en gespierd waren zij, niet mooi om te zien, maar sterk en vol uithoudingsvermogen. Ritoeparna, die het onderscheid tussen goede en slechte paarden niet kende, riep kwaad: 'Wat, drijf je de spot met mij, dat je deze magere paarden voor de wagen hebt gespannen?' Nala antwoordde daarop: 'Eén kruin op het voorhoofd, twee op de wangen, aan iedere zijde twee, twee op de borst en één op het kruis – gij die de kunst der getallen verstaat, o koning, moet deze tekens kunnen duiden.' – 'Je kunt de getallenkunst van mij cadeau krijgen, als je mij je paardenkennis maar geeft', beloofde de koning. 'Maar nu dringt de tijd, wij moeten ons haasten!'

Toen sprongen zij op de wagen en met gezwinde spoed ijlden zij heen. Door de snelle vaart verloor de koning zijn overkleed, maar vergeefs riep

hij de menner toe om halt te houden; terwijl hij sprak waren zij alweer drie kilometer verder. Nog was de zon niet ter kimme gedaald, toen zij met donderend geraas door de paleispoort van Vidarba kwamen gereden.

Hoewel Ritoeparna zich verwonderde dat hij geen voorbereidingen voor het feest zag, liet hij van zijn verbazing niets merken. Terwijl hij op passende wijze vriendelijk en gastvrij werd ontvangen, ging de wagenmenner naar de stal om de paarden te roskammen en ze van haver te voorzien. Toen hij zich onbespied waande, trok hij het wonderhemd van de slangenkoning aan en ging op de wagen zitten wachten. Want hij verkeerde nog in het ongewisse omtrent de echtgenotenverkiezing.

Maar Damajanti had haar kamenier naar de binnenplaats gestuurd om naar de wagenmenner uit te kijken. Toen zij nu in plaats van de wagenmenner de heerlijke verschijning van koning Nala zag, liep zij snel naar Damajanti en riep: 'O koningin, hij is het, dat kan geen bedrog zijn!' Damajanti slaakte een luide uitroep van vreugde, wierp de mantel die zij in het bos gedragen had om, en liet de wachtende op de binnenplaats weten dat hij onmiddellijk bij de echtgenotenverkiezing werd verwacht. Aan Nala's oor klonk op dat ogenblik een stem uit de lucht: 'Damajanti is je trouw gebleven, de schuldeloze, de reine!'

De liefvallige Damajanti sidderde, en ook het hart van koning Nala klopte erger dan toen hij door het vuur heendrong om de slangenkoning te bevrijden. Hij vermande zich echter en zei: 'Dat je echtgenoot zijn rijk verspeelde en trouweloos je in het bos achterliet, was de list van de boze Kali. Deze duistere geest beheerst hem nu niet meer.' Bij deze woorden begon er een bloemenregen neer te dalen op de beide zwaarbeproeefde geliefden. Met open mond aanschouwde de hele hofhouding het wonder en allen begrepen welke echtgenoot de koningin zich nu wilde kiezen. Terwijl grote vreugde het kasteel vervulde, drukte koning Nala zijn echtgenote en zijn beide kinderen aan zijn hart. De goede koning Ritoeparna verheugde zich met hen en vond dat hij niet voor niets de lange rit

had gemaakt. 'Graag sta ik de edele koning Nala mijn dobbelstenen af', zei hij.

Na vier weken trok Nala uit om zijn verloren rijk weer terug te krijgen. Toen hij voor zijn broer stond, zei hij: 'De goden hebben mij weer rijkdom toebedeeld, zullen wij nog eens dobbelen?' Poesjkara verheugde zich heimelijk, want hij was er zeker van dat hij zou winnen. Pochend zette hij zich neer om te spelen — maar deze maal vielen de dobbelstenen keer na keer gunstig voor koning Nala, totdat Poesjkara helemaal overwonnen was. Maar Nala wilde geen kwaad met kwaad vergelden en gaf zijn broer alles wat deze vroeger bezat terug. 'Jij bent het niet geweest, het was Kali, de boze geest, die mij van mijn rijk heeft beroofd', zei hij.

Geroerd door deze edelmoedigheid zonk Poesjkara neer aan de voeten van koning Nala en zei met bewogen stem: 'Onvergankelijk moge je roem zijn en gezegend je huis! Jou en je echtgenote beloof ik voortaan eeuwige trouw.'

Hij hield zich aan zijn woord en de goden vervulden zijn wens.

De trouwe Savitri

Lang geleden leefde er in Madras eens een vrome en wijze koning, zijn naam was Asjvapati. Hij brak nooit zijn woord en nooit kwam er een onwaarheid over zijn lippen. Al het boze keerde hij net zo resoluut de rug toe, als dat hij zich helpend bekommerde om al wat ongelukkig was. Daarom werd hij overal in zijn bloeiende koninkrijk door zijn volk bemind en door de wijze brahmanen geprezen.

Maar in de loop van de tijd ontstond een grote zorg in zijn hart: hij bleef kinderloos. Toen legde hij een strenge gelofte af, hij nam iedere zesde dag maar heel weinig voedsel tot zich en hij offerde met vrome toewijding aan de godin Savitri.

Toen de koning achttien volle jaren lang in strenge ascese had geleefd, openbaarde de godin zich aan hem en sprak door de vlammenpoort van het offer heen: 'Asjvapati, je hebt je de gunst van de goden verworven door je oefeningen. Zeg nu, wat je hartewens is en als het niet tegen je verplichtingen ingaat, dan zal hij worden vervuld.'

Door de kracht van de openbaring geschokt, zei de koning: 'O godin, om nakomelingschap te verwerven heb ik jarenlang in ascese geleefd. Mijn hart koestert maar één wens: dat mij een kind wordt gegeven. Want de brahmanen leren ons: Het is de plicht van de man om het geslacht in stand te houden.' De godin antwoordde: 'Omdat ik het verlangen van je hart kende, heb ik mij tot Brahma, de schepper van alle wezens, gewend. Door zijn genade zal je een dochter worden geboren. Zeg verder niets. Dit woord zij je genoeg!'

Daarop verdween de godin. Maar na een jaar schonk de koningin het leven aan een lief, mooi dochtertje. En omdat de godin Savitri het had beloofd, werd het naar haar genoemd.

Prinses Savitri groeide op tot de schoonste jonkvrouw die menselijke

ogen ooit hadden aanschouwd. Allen die haar zagen waren verrukt over de bekoorlijkheid van de wonderschone prinses en riepen: 'Zie, de dochter van de goden!' Als zij van de heilige offerhandelingen naar huis kwam, haar hoofd met bloemen getooid, dan was het in de ogen van haar vader ook alsof een godin daar schreed, en zijn hart vond vreugde in het aanschouwen van haar lieflijkheid. Maar één ding baarde hem zorgen: geen jongeling waagde het om toenadering tot haar te zoeken; zij was in haar schoonheid zo puur goddelijk, zo boven menselijke maatstaven verheven, dat een gelijkwaardige partner moeilijk te vinden was.

Toen nam de koning op aanraden van een wijze brahmaan het besluit dat zijn dochter zelf de wereld in moest gaan om een echtgenoot te vinden. Toen Savitri dat vernam, kreeg zij een kleur van schaamte en boog haar hoofd. Maar gehoorzaam besteeg zij de gouden wagen die men had laten voorkomen en voorzien van een gevolg, zoals het een prinses betaamt, begaf zij zich op weg.

Weken en maanden verstreken. De prinses trok van stad naar stad, van verblijf naar verblijf, en zij werd overal met veel eer ontvangen.

In het paleis intussen voerde haar vader iedere dag gesprekken over geestelijke zaken met een heilige Risji, een van de wijste brahmanen. Zo zat hij ook te praten, toen hem bericht werd gebracht dat Savitri was teruggekomen. De schone prinses werd met veel vreugde ontvangen en terstond nu wilde de koning horen wie zij had uitgekozen. Opgewekt begon Savitri te vertellen: 'In het bos bij de boetelingen en de brahmanen heb ik hem ontdekt. Hij leeft daar met zijn blinde vader, koning Djoe-matsena, die sinds jaren verbannen is uit zijn land, en met zijn vrome moeder. Zijn ouders zijn arm aan aardse schatten, hun enige rijkdom is hun zoon Satjvat. Hij werd geboren in de stad, maar is opgevoed in het bos. Satjvat heb ik uitgekozen om mijn echtgenoot te worden!'

Bij het horen van deze woorden slaakte de Risji een diepe zucht en wendde zijn hoofd af. De koning, hierdoor verontrust, wilde weten wat er aan de keuze van zijn dochter verkeerd was. Toen zei de Risji: 'Wee,

o koning, dat uw dochter Satjavat heeft uitgekozen.' Verder wilde hij niets zeggen. Asjvapati echter wilde beslist méér te weten komen. 'Mijn vriend, spreek toch', drong hij aan, 'is Satjavat lichtzinnig, ontbreekt het hem aan geduld of aan deemoed? Is hij niet dapper, niet trouw?' De Risji antwoordde: 'Niets van dit alles mankeert er aan de edele koningszoon. Hij is even rijk aan deugden als arm aan bezittingen, ja, nog veel rijker. Hooggestemd als de hemel is hij, verdraagzaam als de aarde, vroom en verstandig, schoon en heerlijk, ja, als overgoten met de glans van zonnegoud.' 'En toch betreurt gij de keuze van mijn dochter?', zei de koning. 'Alstublieft, verzwijg ons toch niet de gebreken die er aan hem kleven.' 'Er is maar één gebrek', zei de Risji, 'hij is te rein en te goed voor deze wereld. Daarom is door de machten van het lot bepaald, dat de ziel van Satjavat vandaag over een jaar zal terugkeren naar de wereld van haar herkomst.'

Toen Asjvapati dit hoorde, richtte hij zich met een ernstige stem tot zijn dochter: 'Trek opnieuw de wereld in', zei hij, 'en zoek iemand anders als echtgenoot, want je vader kan het niet verdragen om je als weduwe te zien. Het lot van weduwen is heel treurig.' Daartoe was Savitri echter niet te bewegen. 'Of hij nu lang leeft of kort', zei zij, 'en of hij rijk aan deugden is of arm: ik heb mijn echtgenoot gekozen! Als het hart zich eenmaal heeft uitgesproken in een keuze, dan is er geen weg meer terug – voor de rechtschapenen. En, vader, uw opvoeding is er toch altijd op gericht geweest een goed mens van mij te maken?'

Tegen zo'n vastbesloten wil konden noch de koning, noch de Risji iets inbrengen. En zo werden alle voorbereidingen getroffen voor een bruiloft in het bos. De Risji nam afscheid en Asjvapati, zijn koninklijke echtgenote en Savitri trokken met hun gevolg naar het bos, waar de verbannen Djoematsena als een vrome boeteling leefde – hij, met zijn gemalin en zijn zoon Satjavat.

Eerbiedig begroette koning Asjvapati de blinde grijsaard en vertelde hem wie hij was. Deze beantwoordde de groet en nodigde de bezoeker

uit, onder een lommerrijke boom plaats te nemen. Daarna vroeg hij rustig: 'Wat voert deze hoge gasten naar de hut van een arme, blinde man?' Asjvapati antwoordde: 'Een hartewens van de schone jonkvrouw die ik hierheen heb begeleid. Zij is mijn dochter Savitri en verzoekt mij, u te vragen of gij, o vrome koning, haar als de echtgenote van uw zoon, de edele Satjavat, wilt begroeten.' Djoematsena zei: 'Het is u toch voorwaar wel bekend, o hoge gast, dat wij verbannen zijn. Hier in het bos leven wij in armoede, ascese en zelfverloochening. Hoe zou nu een koningsdochter, die alle dagen van haar leven door bedienden is omgeven, het harde leven en de vele ontberingen in dit boetewoud kunnen verdragen?' Asjvapati antwoordde daarop: 'Wij hebben alles overwogen, ons besluit staat vast. Wij zijn naar u toegekomen en buigen ons voor u in de hoop dat u aan onze wens gevolg wilt geven. Onze kinderen kunnen bogen op een gelijke afkomst. De schijn van geluk of gemis van bezittingen mag daar toch geen verschil in maken.' Djoematsena antwoordde: 'Vroeger heb ik vurig gehoopt dat ik met u een familiebetrekking zou kunnen aangaan. Maar toen ik land en troon kwijtraakte, heb ik de hoop laten varen. Nu draagt u mij mijn vroegere wens tegemoet. Welaan, laten wij voortaan het vaderschap delen!'

Zo vond volgens het traditionele, door de brahmanen vastgestelde gebruik de huwelijksvoltrekking plaats. Daarna reisden Asjvapati en de zijnen naar hun eigen woonplaats terug.

Savitri deed vrijwillig afstand van alle vorstelijke pracht en praal. Goud en edelstenen legde zij af en zij trok een eenvoudig, uit plantenvezels gevlochten kleed aan, want zij wilde hetzelfde leven leiden als de boetelingen. Satjavat was overgelukkig dat hij zo'n wonderschone en deugd-zame echtgenote had gekregen en had Savitri niet het woord van de heilige Risji, dat met zo'n noodlotsstemming geladen was, in haar hart gedragen, dan zou zij even gelukkig zijn geweest als hij.

Maar steeds nader kwam de dag waarop Satjavat moest sterven en steeds moeilijker werd het voor Savitri om haar verdriet te verbergen. Toen

er nog vier dagen over waren, legde zij de gelofte af om drie dagen te vasten en onbeweeglijk op één plaats te blijven staan. De oude Djoematsena was daar erg bezorgd over en hij waarschuwde haar: 'Voor een tere koningsdochter is het niet verstandig om zoiets te ondernemen.' Maar Savitri liet zich niet weerhouden. 'Eerwaardige vader', sprak zij, 'ik hoop op een grote genade, maar ik bid u, vraag niet verder.' Met doodsangst in haar hart stond zij drie dagen en drie nachten onbeweeglijk in haar gebed verdiept; toen de ochtend van de vierde dag begon te gloren, zuchtte zij: 'Dus dit is de dag.' Daarna offerde zij volgens het gewone gebruik en deed haar gebeden. Zij ging de vrome brahmanen met eerbiedig gevouwen handen begroeten en dezen beantwoordden haar groet met de zegenspreuk: 'Moge u nooit het lot van weduwe beschoren zijn!' Daarbij moest Savitri telkens aan de woorden van haar vader denken.

Intussen bereidde Satjavat zich voor om het bos in te trekken en hout te gaan hakken. Toen nu Savitri dit zag, sloeg haar de angst om het hart en zij riep: 'Geliefde vriend, ga niet alleen het bos in. Laat mij met je meegaan, ik kan het vandaag niet zonder je stellen.' — 'Lieveling', antwoordde de nietsvermoedende echtgenoot, 'je bent nog nooit in de wildernis geweest. Ook ben je door het vasten verzwakt, blijf vandaag liever thuis.' — 'Het vasten heeft mij niet verzwakt', zei Savitri, 'weiger mij dit verzoek niet, het is het eerste sinds ik je echtgenote ben!' Toen stemde Satjavat toe. 'Maar pas op', waarschuwde hij haar met zachte stem, 'dat je niet verdwaalt in het kreupelhout.'

Met een opgewekt gezicht, maar met verdriet in haar hart, liep Savitri achter Satjavat aan. Hij wees haar onbezorgd op de vele wonderen in het bos: 'Kijk, ginds die pauwen, daar de verse sporen van een olifant, hier staan de bomen volop in bloei!' — Maar Savitri liep achter hem aan en zag overal alleen maar haar echtgenoot.

Weldra was de meegebrachte mand volop met versgeplukte vruchten gevuld en Satjavat greep de bijl en begon hout te hakken. Savitri hielp

hem daarbij door het gehakte hout op een stapel te leggen. Eensklaps liet Satjavat de bijl zakken en zei: 'Ik weet niet, wat ik heb.' Hij ging op een boomstam zitten en steunde zijn hoofd in zijn handen, alsof hij moe was. Savitri ging onmiddellijk bij hem zitten en liet het hoofd van de haar zo dierbare echtgenoot op haar schoot rusten.

Op dat ogenblik gingen Savitri's ogen open. Zij zag een gestalte staan, schrikaanjagend schoon, rood-ogig, met een donkere huid. Op zijn hoofd droeg hij een diadeem, in zijn hand hield hij een strop. Rood en zwart waren zijn kleuren.

Zacht legde Savitri het hoofd van haar echtgenoot op het groene gras. Zij stond met gevouwen handen op en zei met een bevend hart: 'Ik herken u als een god. Zeg mij, onsterfelijke, wie zijt gij en wat zoekt gij?' – 'Schone Savitri', gaf de gestalte ten antwoord, 'je bent je echtgenoot trouw. Weet, dat ik Yama ben. Het is mijn opdracht, de ziel van deze slapende te halen.' Zo sprekend boog hij zich over Satjavat heen, deze ademde hem zijn ziel toe. Tegelijkertijd werd het lichaam van Satjavat bleek en hij lag dood op de aarde. Yama zette daarop met Satjavats ziel koers naar het zuiden, naar de zon toe. Door smart verscheurd volgde Savitri hem. Toen zei Yama, de god van de dood, maar ook van de gerechtigheid, tot haar:

'Keer terug, Savitri, en ga de eredienst verrichten voor de gestorvene. Je hebt je echtgenoot nu ver genoeg begeleid.' Savitri antwoordde: 'Zo waar als gij de god van de gerechtigheid zijt, zo waar houd ik mij aan mijn gelofte. Waarheen ge mijn echtgenoot ook voert, daar moet ik volgen. Een oud gezegde is: met wie gij zeven schreden gaat, die is uw vriend. Welnu, de zeven schreden zijn afgelegd, verneem nu mijn spreuk:

Genade van de godheid deed ons vinden
het helend pad, dat naar het goede leidt.
Zo konden wij, tot wandelen aangezet,
de weg ontdekken naar gerechtigheid.'

Yama sprak: 'Je schone spreuk kan mij bekoren, Savitri! Ik sta je een wens toe, kies alles wat je wilt, behalve de ziel van Satjavat.' Savitri wenste: 'Moge zijn blinde vader door uw genade ziende worden.' – Yama antwoordde: 'Het zij zo, vrome jonkvrouw. Maar keer nu terug, want je bent moe.' Savitri echter antwoordde: 'Hoe zou ik moe kunnen zijn als mijn echtgenoot dood is! O neen! Hoor nu wederom, o rechtvaardige god, naar mijn spreuk:

Als goede mensen volgen wij de leiding
van 't lot getroost en vinden zo de vrienden,
die 't lot ons toespint. Vertrouw altijd weer
de ster die u naar nieuwe vrienden leidt.'

Yama zei: 'Een lafenis zijn mij je woorden, Savitri, kies als beloning wat je maar wilt, alleen niét Satjavats ziel.' Deze keer wenste Savitri: 'Moge dan zijn oude vader zijn rijk en koningschap weer terugkrijgen.' Yama sprak: 'Het zij zo. Maar nu, o goede jonkvrouw, keer snel terug naar huis!' – Savitri antwoordde: 'Luister, o rechtvaardige, nog naar deze spreuk:

Helpend zijn en altijd schenkend,
dat is de hoogste vreugd' voor goede mensen.
Niet vragen zij, is 't vriend of vijand;
hun zonnig hart verleent slechts goedheid.'

Toen zei Yama: 'Als water een dorstige, zo verkwikken je woorden mij. Nog een wens sta ik je toe, vraag alleen niet om de ziel van Satjavat.' – Savitri wenste: 'Schenk dan aan mijn vader een zoon.' En opnieuw sprak Yama: 'Het zij zo, maar keer nu om, je bent al heel ver gegaan.' – Savitri antwoordde: 'Nog verder volg ik u, o heer van de gerechtigheid, luister:

Vertrouwen heet des levens wandelstaf,
steun daarom op vertrouwen steeds uw gang.
Wie met vertrouwen gaat, mag hopen
dat hij aan 't eind het doel bereikt.'

Yama zei: 'Nooit heb ik zulke spreuken gehoord als jij die uitspreekt, o Savitri. Kies een vierde genade, alleen niet Satjavats leven.' Savitri sprak: 'Dat de edele Satjavat en mij nakomelingen worden gegeven.' Yama antwoordde haar: 'Ook deze genade zij je gegeven. Maar keer nu terug.' Savitri echter wist van geen wijken en zei:

'De goeden zijn gestaag voor anderen werkzaam,
niet om zich wederdiensten te verschaffen.
Door goede werken helpen wij
De zon te schijnen en het kruid te bloei'n.'

Toen zei Yama: 'Niet langer kan ik weerstand bieden aan je woorden, o vrome, schone jonkvrouw. Wens nu maar, wat je hebben wilt!' — Toen juichte Savitri: 'Geef mij Satjavats ziel terug, geef hem de adem van zijn leven weer. Al toen u Satjavat en mij nakomelingen beloofde, gaf u mij mijn gemaal terug. Ten overvloede er nog bij wens ik nu, wat gij mij reeds hebt toegestaan!'

Toen opende Yama, de god van de dood en van de gerechtigheid, zijn hand en sprak: 'O schenkster van geluk, vrij is hij. Ga nu, gezegende, naar de plaats waar je geliefde ingeslapen op de aarde ligt. Gezond en krachtig zul je hem terugvinden en tot in de hoogste ouderdom zal hij met je samen zijn. Ga en beleef dit wonder!'

Met deze woorden onttrok Yama zich aan haar blikken. Savitri snelde terug naar de plaats waar Satjavat lag. Zij ging bij hem zitten en nam zijn hoofd op haar schoot. Daar geschiedde het wonder: ziel en adem keerden in het lichaam terug. Verwonderd sloeg Satjavat zijn ogen op en begon langzaam te spreken: 'Savitri, hoe lang heb ik toch geslapen?'

Waarom heb je mij niet gewekt? Het is bijna nacht, weldra zal het donker zijn in het bos. Wij moeten snel naar huis toe gaan.'

Nu stond Satjavat op, hij stak een dorre tak aan en met deze tak als fakkel begaven zij zich met hun tweeën op de terugweg door het donkere bos. Satjavat hield de bijl in zijn rechterhand om hen tegen de wilde dieren te kunnen verdedigen, zijn linkerarm had hij beschermend om Savitri's schouders geslagen, terwijl zij de fakkel droeg.

In de nederzetting echter, waar de oude koning Djoematsena en zijn gemalin wachtten, waren intussen enkele wonderen geschied: de koning had zijn gezichtsvermogen teruggekregen. Vol verwondering keek hij om zich heen en kon alle dingen weer onderscheiden. Bovendien trad plotseling een gezantschap de hut binnen en meldde de koning, dat hij werd teruggeroepen om de regering weer ter hand te nemen.

Maar de vreugde over deze gebeurtenissen werd danig getemperd door de afwezigheid van hun zoon en diens vrouw. De oude man klaagde al: 'Ben ik ziende geworden om niet te vinden wat mijn oog zoekt? En wat baat mij het koningschap, als de opvolger ontbreekt?' Maar toen trad het jonge echtpaar het kluizenaarsverblijf binnen en de brahmanen zeiden: 'Eerst kreeg u het licht in uw ogen weerom, toen werd uw koninkrijk aan u teruggegeven en nu worden u uw dierbare zoon en zijn heerlijk schone echtgenote, de voortreffelijke Savitri, opnieuw geschonken! Dat is een drievoudig geluk, er ontbreekt u nu niets meer op aarde.'

Blij legden zij een vuur aan en welgemoed zetten zij zich allen eromheen, terwijl Savitri begon te vertellen welke wonderlijke avonturen zij hadden beleefd.

Toen zij de volgende dag afscheid namen van de vrome en wijze brahmanen, zegende de oudste van hen Savitri en zei: 'Door uw trouw is de treurigheid die het huis bedrukte overgegaan in geluk en heerlijkheid.

Gelukzalig zullen mensen voor altijd u prijzen,
en waar men vrouwendeugden roemt,
zij Savitri het eerst genoemd!'

Sjakoentala

Wie aanhoudend strenge ascese beoefent, die ontplooit vleugels van innerlijke kracht. Maar toch duurt het nog heel lang, vóórdat men die toppen heeft bereikt van waaruit men deel kan hebben aan het leven der goden. Weinigen slechts bezitten voldoende uithoudingsvermogen om het zover te brengen, velen vallen terug in de wereld van begoocheling en begeerte.

De oude Kausjika had het heel lang kunnen volhouden. Jaar na jaar was hij voortgeschreden op de weg der ascese, die vol innerlijke louteringen is; zijn wezen had zich geweldige krachten kunnen eigen maken. Dat gaf de goden tenslotte te denken. Zij zeiden: 'Zoals bomen met hun kruinen niet tot in de hemel mogen groeien, zo past het mensen niet om goddelijke macht te verwerven.' Teneinde dit dan ook bij Kausjika te verhinderen, riep de God Indra uit het gevolg van zijn gemalin de lieflijke Menaka bij zich en gebod haar de geweldige asceet van zijn bovenmenselijk voornemen af te brengen.

Door de lichtende wolken van de dageraad gedragen, begaf zich nu het schone meisje naar het bos waar Kausjika woonde. Juist was deze voor zijn hut gaan staan om de opgaande zon te begroeten, toen zijn oor een vragende stem vernam: 'Mag een verdwaalde in het woud de heilige om hulp vragen?' Verwonderd liet Kausjika zijn opgeheven armen zakken. 'Mijn kind', zei hij, 'wat zoek je in dit bos?' — 'Ik zoek bloemen om er een krans van te maken', antwoordde het schone godenmeisje. 'Zeg mij, voor wie ga je hier dan een krans vlechten?' Licht blozend zei het schone meisje: 'De goden hebben mij hierheen gestuurd om voor de machtige Kausjika een liefdesbetuiging te vlechten.'

Toen keerde Kausjika zich van de oefenweg der ascese af. Uit de schat-

kist van de macht die hij zich had verworven koos hij mannelijke jeugd en hij nam de lieflijke Menaka tot zich als vrouw. Zijn geluk was onmetelijk.

Maar eindelijk, toen 's avonds de zon ging dalen, trad hij op de drempel van zijn hut en zei: 'Ik groet de zonnegod, hij laat mij mijn dagelijkse oefening niet verzuimen.'

Toen lachte Menaka, haar lach klonk zilver op, en zij zei: 'O jij, mijn lieve boetedoener, het is wel zo dat ik 's morgens vroeg bij je ben gekomen en dat het nu avond is, maar het is al honderd jaar verder, zó snel is de tijd in geluk voorbijgegaan.' – 'Wee mij!', riep Kausjika ontsteld, 'hoe kon ik mijzelf zo lang vergeten. Nu zijn alle vruchten van mijn oefening verdwenen. Scheer je weg, verleidster, opdat mijn vloek je niet treft!'

Wenend ging Menaka weg, het bos in. Niet lang daarna schonk zij het leven aan een wondermooi dochtertje. Spoedig daarop echter werd zij door Indra teruggeroepen naar de wereld van de goden, en zo kon zij haar kind niet zelf opvoeden. Zij moest het aan de vogels van het woud overlaten met de bede, voor het hulpeloze wezentje te zorgen.

Niet ver van deze plek nu was een nederzetting van brahmanen. De leider van de kleine sekte was de vriendelijke vader Kanva. Een gunstige speling van het lot wilde, dat hij op de dag nadat Menaka haar kind had moeten achterlaten het bos in ging om hout te sprokkelen. Daar werd zijn aandacht getrokken door het levendige gesjilp van een troep vogels en zo vond hij het meisje, dat gezond en ongedeerd op zachte vogel-veertjes lag te slapen. Vader Kanva bracht haar naar zijn hut; hij noemde haar naar haar gevederde beschermers, de Sjakoenta's, en gaf haar de naam Sjakoentala.

De nederzetting van vader Kanva was een eiland van rust, ver van de drukke wereld. De hutten van de vrome kluzenaars stonden er in de schaduw van oeroude bomen. Hier, waar de eeuwigheid de tijd overheerste, groeide Sjakoentala nu op. Zacht klonken de stemmen van de

oude wijzen, vrolijk het onschuldige lachen van de jongeren. Het godenkind Sjakontala was de lieveling van iedereen. In schoonheid en bekoorlijkheid zowel als in bescheidenheid en hulpvaardigheid overtrof zij haar speelgenoten verreweg. Zo gingen de jaren voorbij. Sjakontala was in de bloei van haar jonge jaren gekomen.

Toen geschiedde het eens, dat de jonge koning Doesjanta uit het beroemde geslacht van Poeroe afdwaalde van het gezelschap waarmee hij op jacht was. Hij achtervolgde een hinde en verloor daarbij zijn gevolg uit het oog. De nederzetting van vader Kanva nu lag niet ver van hem vandaan op een heuvel, en daarheen vluchtte de hinde. Maar zodra zij onder de eerste bomen van het vredige bos was aangekomen, matigde zij haar draf, want zij voelde de beschermende werking die van de nederzetting uitging. Doesjanta, op schootsafstand achter haar, spande juist zijn boog, toen hij een stem hoorde roepen: 'Halt, jongeman, pas op dat je geen moord begaat! De hinde bevindt zich in het woud van vader Kanva. Zij vertrouwt op zijn en onze bescherming.'

De koning liet zijn boog zakken; drie kluizenaars traden op hem toe met ernstige gezichten. 'Edele vreemdeling', ging degene die gesproken had voort, 'steek uw pijl weer in uw koker. Hier mag, zoals ge weet, geen leven worden vernietigd.' De jonge vorst dankte voor de les, waarop de drie mannen zich onder het uitspreken van een zegenspreuk terugtrokken. Doesjanta ging op een steen zitten om na het snelle lopen weer op adem te komen.

Toen werd zijn oor getroffen door vrolijke stemmen en door het kreupelhout heen zag hij drie lieflijke jonge vrouwen, die water uit een vijvertje schepten en er de wortels van de bomen mee besprenkelden. De koning hield zich een tijdje verborgen en luisterde naar hun onschuldig gebabbel. Hoewel zij alle drie bewonderenswaardig mooi waren, overstraalde één van hen de beide anderen, als een zwaan de ganzen. — 'Sjakontala', riepen de anderen, 'zie, hoe de vogels, die anders zo schuw zijn, naar je toe komen!' En inderdaad scheen het alsof de klei-

ne boombewoners naar het mooie meisje toefladderden om haar te begroeten.

Nu trad Doesjanta te voorschijn en begroette de meisjes vriendelijk. Dezen stamelden verward: 'Wie zijt gij, heer? Wat voerde u naar deze plaats?'

'Een goede wending van het lot heeft mij hierheen gebracht', antwoordde Doesjanta, 'het verhaal van Sjakoentala wordt overal verteld. Ik ben gekomen, om de schone jonkvrouw te ontmoeten.'

'Dan zijt ge op de juiste plek aangekomen', riepen de beide vriendinnen lachend en duwden de blozende Sjakoentala naar voren. Snel pakte de jonge koning haar hand, en eer zij erop verdacht was, had hij haar een wondermooie ring aan de vinger geschoven. 'Het monogram van de koning is er in gegraveerd', fluisterden de vriendinnen. Eerbiedig bogen zij voor Doesjanta en verwijderden zich. Sjakoentala en Doesjanta bleven alleen – in hun harten vierde de god van de liefde hoogtij.

Weldra klonken echter in de verte de jachthoorns van het koninklijke gezelschap. 'Mijn gevolg', riep Doesjanta, 'ik moet naar ze toe. Zij mogen de rust van dit woud niet verstoren. Vaarwel!' Nog een ogenblik rustte zijn blik op Sjakoentala's gelaat – toen was hij verdwenen.

Was het een droom geweest? Sjakoentala ging op een pluggenbank zitten. De eerste liefdestranen druppelden over haar wangen. Maar nauwelijks had zij haar tranen gedroogd, of daar stond Doesjanta weer voor haar. 'Schone Sjakoentala', zei hij, 'het lot heeft ons samengebracht. Laat ons naar oud gebruik het verbond van onze liefde bekrachtigen op de plaats waar wij elkaar hebben ontmoet. Het is even heilig als een huwelijksinzegening door priesters; Gandharva-huwelijk heet het in de taal van ons volk.' Doesjanta sloot haar in zijn armen, en zo werd Sjakoentala zijn vrouw.

Het werd avond, toen weerklonken opnieuw de hoorns van het jachtgezelschap. Het hart klopte Sjakoentala in de keel, een donker voor gevoel be kroop haar. Maar Doesjanta bezwoer haar, toch niet te twijfelen. 'Ik

kom je halen, mijn mooie vrouw!', zei hij. 'Vertrouw mij en vergeet mij niet.' Dat waren zijn woorden bij het afscheid.

Nog lang stond Sjakoentala tussen de bomen en keek haar geliefde na. In gedachten verzonken merkte zij niet, hoe een oude brahmaan uit het woud kwam. Hij had een lange tocht gemaakt en had honger, hij vroeg om gastvrijheid. Hij sprak zacht en daarom kon Sjakoentala zijn verzoek niet horen. Onder het uitspreken van een verschrikkelijke vervloeking wendde de vreemdeling zich weer af: 'Moge het beeld van deze verliefde worden weggevaagd uit de herinnering van haar vriend . . .' Maar terstond kreeg hij berouw van zijn driftige woorden, waaraan, zoals hij wist, de kracht van het lange oefenen een vreselijke uitwerking zou verlenen. Nu hij ze eenmaal had uitgesproken, kon hij ze niet terugnemen, wel verzachten. Daarom voegde hij eraan toe: 'Totdat hij het onderpand van zijn liefde terugziet.' Want hij had de ring aan Sjakoentala's vinger ontdekt.

Op het ogenblik dat Doesjanta zijn gevolg ontmoette, trof hem de vervloeking van de oude brahmaan. Met vreugde werd hij ontvangen; de jonge koning zelf was ook blij om zijn metgezellen terug te zien. Zonder ook maar één gedachte aan de jonge vrouw die hij kort tevoren eeuwige trouw had gezworen, keerde hij naar zijn hoofdstad terug. Daar wijdde hij zich aan de verplichtingen die het koningschap hem oplegde en hij nam ze even goed waar als vroeger. Geen enkele herinnering aan zijn Sjakoentala was hem bijgebleven, laat staan dat hij nog dacht aan zijn belofte om haar te komen halen.

Weken gingen voorbij. Geen bode van de koning verscheen er om naar Sjakoentala te vragen. Haar wangen, eens zo blozend, werden bleek; haar vrolijke gang werd bedrukt. Vader Kanva zag haar stille bedroefdheid en besloot, de goden te raadplegen. Hij bracht Agni een offer en door de vlam op het altaar werd hem geopenbaard, dat zijn dochter de vrouw van de koning was geworden en dat zij een prins, die troonopvolger bij uitstek zou zijn, ter wereld zou brengen.

Toen de vrome overste dit vernam, besloot hij om Sjakoentala naar de koning te zenden en hij vroeg twee achtenswaardige mannen uit de nederzetting haar te begeleiden. Alles werd nu voor Sjakoentala's vertrek in gereedheid gebracht. Haar uitzet was maar eenvoudig. Toch zag zij er, getooid met de bloemen uit het bos die vriendinnen haar door haar haren hadden gevlochten, mooier uit dan de mooiste vrouw uit hofkringen.

Doesjanta was heel verbaasd toen hem op een dag terwijl hij op zijn troon zat bericht werd gebracht, dat boden uit de nederzetting van vader Kanva waren aangekomen. Hij liet ze medelen dat hij bereid was ze te ontvangen en daar verschenen voor hem de twee brahmanen met tussen hen in een gesluierde gestalte. Nadat zij de gebruikelijke begroetingen en zegespreuken hadden uitgewisseld, zei de koning: 'Ik buig mij eerbiedig voor de heilige vader, die u naar mij heeft toegezonden. Zeg mij, waarmee ik hem en u van dienst kan zijn.'

'Wij komen niet hier om iets mee te nemen, maar juist om u iets te brengen', antwoordden de boden. 'Wij brengen u de echtgenote met wie u zich volgens het Gandharva-gebruik hebt verbonden tijdens uw verblijf in onze nederzetting.'

'Een echtgenote – ik?', lachte de koning. 'Dat bestaat niet!'

'Uw echtgenote, o koning – en weldra ook de moeder van uw zoon, de toekomstige wereldheerser.' En met de woorden: 'Ziehier, uw echtgenote', sloegen zij haar sluier op.

Uiterst bevreemd verhief de koning zich van zijn zitplaats. Langzaam verspreidde een toornig rood zich over zijn gezicht. Beheerst, en heel beslist, zei hij: 'Ik verzoek u, deze grol niet verder op de spits te drijven. Deze vrouw, hoe mooi zij ook mag zijn, is mij volledig onbekend. Breng haar naar buiten, ik wil haar niet meer zien.'

Met trillende stem riep Sjakoentala: 'En de ring, die gij mij ten afscheid hebt gegeven!'

'Welke ring?', vroeg Doesjanta. Sjakoentala wilde haar hand opheffen,

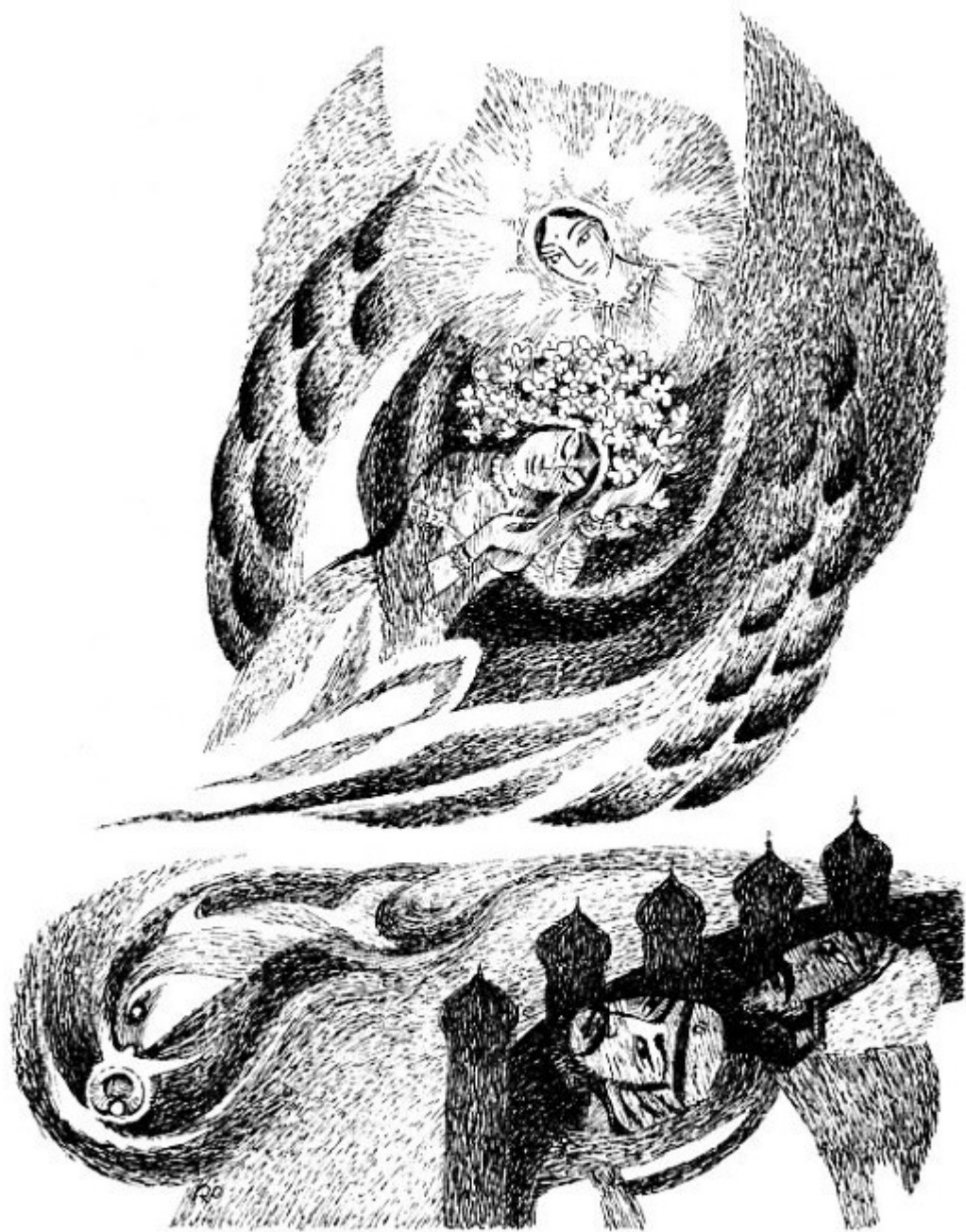
om de koning de ring te laten zien. Toen slaakte zij een kreet: 'Waar is hij — ? Ik had hem toch vanmorgen nog. O, ik moet hem verloren hebben toen ik mij in de heilige vijver heb gewassen vóór wij de stad binnetrokken.' En inderdaad, zo was het. Toen zij in het gewijde water haar handen en voeten had gewassen zoals het voorschrift het gebod, was de ring ongemerkt van haar vinger gegleden.

Bleek en beschaamd stond zij daar voor aller ogen. De beide brahmanen wendden zich vol afschuw van de ongelukkige af. 'Jij, bedriegster', riepen zij, 'wij willen niets meer met je te maken hebben. Zonder jou gaan wij naar vader Kanva terug.' En met snelle tred verlieten zij de zaal.

Doesjanta's woede was bekoeld. Vol medelijden keek hij naar de vrouw, die vertwijfeld was gaan huilen. Toen schudde hij zijn hoofd en zei: 'Deze arme vrouw schijnt haar verstand kwijt te zijn. Ik ken haar niet, en een onbekende vrouw mag ik niet in mijn huis opnemen. Geef haar wat zij nodig heeft en breng haar weg.'

De ongelukkige Sjakoentala werd buiten de stad gebracht. Maar er geschiedde een wonder, dat degenen die haar begeleidden met verbazing vervulde. Plotseling kwam er een goddelijk-schone vrouw door het luchtruim aangezweefd; zij sloot de bevende Sjakoentala in haar armen en voerde haar mee naar een onzichtbare wereld. Toen dit voorval aan de koning werd bericht, zat hij lang op zijn stoel, door vragen en onbewuste gevoelens bedrukt.

Korte tijd later gebeurde het, dat een arme visser een opvallend mooie ring met een kostbare edelsteen erin op de markt te koop aanbood. Toen bekend werd dat het monogram van de koning in de ring was gegraveerd, verdacht men de visser ervan dat hij de koninklijke ring niet rechtmatig in zijn bezit had gekregen. De man werd voor de koning geleid om uit te leggen hoe het kostbare sieraad bij hem terecht was gekomen. Toen vertelde hij, dat hij de ring had gevonden in de ingewanden van een vis, die hij in de vijver buiten de stad had gevangen. De

rechters geloofden hem niet en waren van mening dat hij direct in de gevangenis moest worden geworpen. Maar de koning zei: 'Laat eerst de ring maar eens zien!'

Zoals wolkengordijnen worden uiteengereten door de bliksem, zo werd de sluier van de vloek, die de herinnering van Doesjanta had omfloerst, uiteengerukt door de aanblik van de ring. Diep geschokt zei hij: 'Geef de visser een grote zak met goudstukken. Hij heeft de waarheid gesproken.' Hij zag het gezicht van Sjakoentala weer voor zich, haar stralende ogen bij de eerste ontmoeting, hoe zij hem lang had nagekeken bij het afscheid in het bos, haar oneindige droefheid toen hij haar niet meer had herkend.

Vanaf dat ogenblik was de vroeger zo levenslustige koning veranderd als een blad aan een boom. De ring, die hij nu zelf droeg, bezat een geheimzinnige toverkracht: telkens als hij ernaar keek, kwam het hem voor alsof de ogen van Sjakoentala hem vanuit een ver verwijderde wereld aanblikten en was het hem alsof met haar een stuk van zijn eigen ziel was weggegaan. Hij bleef rustig en vriendelijk zijn koninklijke plichten vervullen, maar als het er om ging, de grenzen van zijn rijk tegen binnendringende vijanden te beschermen, dan vocht hij als een grimmige leeuw.

Zo gingen er zeven jaren voorbij. Intussen was Indra verward geraakt in een rampzalige strijd met een duister volk van demonen, die geen goed einde voorspelde; want Brahma zelf had vóórdat de aarde ontstond dit volk toegezegd dat het nooit door Indra overwonnen zou worden. In deze nood riep de god Indra de mensenzoon Doesjanta te hulp, en deze liet zich dit geen tweemaal zeggen. De nakomeling van Poeroe rukte zegevierend op in de gelederen van de goden. Schrik maakte zich weldra meester van de schaar van demonen, zij vluchtten voor zijn blinkend zwaard terug naar hun ijsigdonkere rijk.

Na deze roemvolle krijgstoet geschiedde het, dat Doesjanta op de terugweg weer in een bos verdwaald raakte en niet goed wist, waar hij

zich eigenlijk bevond. Dit gebeurde echter onder leiding van de goden, want hij had nu recht op een beloning voor zijn dappere hulp- en trouwbetoon aan hen.

Het werd lichter in het bos, de omgeving werd opeens lieflijk en deed bewoond aan. Net zoals de eerste keer, zette Doesjanta zich ook nu weer op een steen neer om uit te rusten. Toen ontwaarde hij door het struikgewas heen een wonderlijk mooie jongen, die met een jonge leeuw op het grasveld speelde. Het kind hield de leeuw vast, deed zijn muil open om naar zijn tanden te kijken en streelde hem over zijn goudglanzende huid.

Tot in het diepst van zijn hart bewogen ging Doesjanta staan, want het gezicht van het kind kwam hem zo bekend en lief voor. Een dienaar kwam snel aanlopen en riep: 'Jij kleine wildeman, blijf toch van de leeuw af, straks wordt hij nog boos op je!'

'Op jou wordt hij misschien wel boos, maar niet op mij!', lachte de jongen.

Nu zag de dienaar Doesjanta. 'Goede vreemdeling', riep zij hem toe, 'help mij toch de jongen van zijn gevaarlijke spel af te houden!' Maar plotseling zweeg zij verbaasd. 'Wat een sprekende gelijkenis', ging zij verder, 'tussen u, heer, en de kleine jongen daar!'

Doesjanta trok de knaap zacht van de leeuw weg. Nog verbaasder zei de dienaar: 'En zoals hij u gehoorzaamt, heer! Dat is anders het karakter niet van de Poeroe-jongen.'

'Een Poeroe-jongen?', riep de koning. 'Dan zijn wij uit hetzelfde geslacht. Ook ik stam van Poeroe af.' Terwijl de dienaar terugliep om de moeder te halen, zette Doesjanta het kind op zijn knie. Nadenkend zei hij: 'Dat kan geen bedrog zijn. Mijn zoon, laat je vader je aan zijn hart drukken.'

'Mijn vader', zei de kleine, 'die is koning en hij heet Doesjanta.' Nauwelijks had de jongen deze woorden gesproken, of hij rukte zich los. 'Mijn moeder!', riep hij. En werkelijk – Sjakoentala stond voor ze.

'Geliefde ziel', stamelde de koning, 'kun je het mij ooit vergeven? Mijn herinnering was verduisterd, ik was buiten mijzelf.'

Door haar tranen heen glimlachend zag Sjakoentala hem aan. 'Waardoor ben je weer tot jezelf gekomen?', vroeg zij.

'Toen ik de ring zag — jouw ring, die een visser mij kwam brengen.'

'Ja, de ring', fluisterde Sjakoentala. 'Kom, laten wij naar de heilige van dit woud gaan. Hij kent de drie tijden: verleden, heden en toekomst. Hem zullen wij om de oplossing van het raadsel vragen.'

Doesjanta volgde haar graag naar de verheven heilige, onder wiens bescherming Sjakoentala en haar zoontje hadden geleefd. Deze verschaftte hen opheldering over de vervloeking van de driftige monnik, en over hoe de ring buiten Sjakoentala's schuld van haar vinger was gegleden — 'want niet om onverdiend geluk te genieten zijn wij hier op aarde, maar opdat de ziel door beproevingen kan gaan en daardoor krachtiger wordt.'

Sjakoentala, de zwaarbeproofde, was zielsgelukkig omdat haar edele echtgenoot geen schuld trof. Ook de trouwe koning was gelukkig dat hij met zijn geliefde echtgenote en met zijn veelbelovende zoon verenigd was.

Met warme dankbaarheid namen zij afscheid van de heilige en zij begaven zich in de wagen van de god Indra naar de hoofdstad van hun rijk. Daar leefde het edele koningspaar nog vele jaren in geluk en vrede. Hun zoon kreeg de naam Bharata en hij werd allengs de machtigste koning in heel India. Nog vele eeuwen lang bleef het geslacht van de lieflijke Sjakoentala en de dappere Doesjanta voortbestaan en het regeerde over alle Indische volkeren.

Rama en zijn broeders

Er leefde eens een machtige koning; zijn naam was Dasjarath. Zijn rijk lag aan de voet van de hoog oprijzende Himalaya, dat is het gebergte waarvan de toppen met eeuwige sneeuw zijn bedekt. Door het vruchtbare laagland stroomden breeduit rustige rivieren, en dichte bossen omzoomden het verder afgelegen hoogland. Een volk van gelukkige mensen bewoonde de uitgestrekte dalen en de wijde vlakten, het was het volk van Kosala. Zij waren blij met hun koning, want Dasjarath had geleerd maat te houden bij het doen gelden van zijn macht en zo regeerde hij vanuit een onkreukbare rechtvaardigheid, maar zonder onnodige strengheid.

Vele jaren gingen voorbij en toen de koning voelde dat hij oud was, kwam bij hem de wens op om zijn koninklijke waardigheid af te leggen en zijn ziel in nederigheid voor te bereiden op het afscheid van de wereld van aardse schijn.

Nu had koning Dasjarath, zoals het in die tijd en in dat land voor koningen gebruikelijk was, drie vrouwen. Alle drie hadden zij hem een prachtige zoon geschonken. Deze drie zonen waren al volwassen. De oudste, Rama, was getrouwd met de mooie en goede Sita. Rama nu was de oogappel van zijn vader en van het hele volk. Eigenlijk overtrof hij niet alleen zijn jongere broers, maar ook de andere jongemannen in het land Kosala in alle opzichten. Hem, de oudste, had de grijze koning volgens de traditie als opvolger uitgekozen. Maar hij wilde niet eigenmachtig optreden waar het om zo'n ernstige zaak ging; daarom had hij de voornaamste vorsten en wijste brahmanen van het rijk bij elkaar geroepen om in hun aller bijzijn zijn wens bekend te maken.

Met zijn welluidende stem begon de koning als volgt te spreken: 'Gij, wijze brahmanen en edele vorsten die hier verzameld zijt, gij weet hoe

mijn voorvaderen dit land en volk hebben geleid volgens de heilige wetten van Manoe. Ook ik heb naar mijn beste vermogen goed voor alles gezorgd. Jarenlang mochten wij dankbaar de zegen van de goden genieten. Maar nu zal het u wel niet verborgen zijn gebleven, dat ik in de schaduw van de gele parasol ouder ben geworden. Moe ben ik van de last die voortdurend op de schouders van een koning drukt. Ik verlang naar een ander leven, naar gemoedsrust, naar koele bronnen en naar de schaduw van de boom die wijsheidsvruchten draagt. Laat mij nu vernemen, o wijze raadgevers, wat gij hierop te zeggen hebt!

Toen zat het doorluchtige gezelschap sprakeloos en bedrukt op hun stoelen, want niemand wilde het woord nemen om op de troonsafstand van de koning te reageren. Vragend bleven zij elkaar aankijken, tot eindelijk de trouwe Soemantra, de wagenmenner van de koning, met voor zijn borst gekruiste handen opstond: 'Godgelijke koning, beschermer van recht en vrede!', hief hij aan, 'als gij ons met uw afscheid wilt bedreeven, dan hebt gij voorzeker ook wel aan het toekomstige lot van uw volk gedacht. De zonen die gij hebt, o grote koning, zijn alle drie voortreffelijk. Zij zouden allen geschikt zijn om de vaderlijke troon te bestijgen.'

Wikkend en wegend sprak toen Dasjarath: 'Laksjmana is de jongste van de drie. Heel sterk en moedig vind ik hem, weliswaar, maar toch ontbreekt het hem nog wel aan de bezonnenheid waar een goede koning niet buiten kan.'

Toen verhief een brahmaan zich van zijn stoel: 'De edele prins Bharata, die de zoon is van Kaikeyi, heeft van twee kanten koninklijk bloed. Alle eigenschappen die een vorst nodig heeft, bezit hij. Hij zou een genadige en goede koning voor het volk zijn.'

Peinzend antwoordde de koning, rustig: 'Bharata, de harpspeler die tegen allen vriendelijk is, zou voorwaar geen ontoelaatbaar streng gezag uitoefenen. Maar waarom noemt geen van u allen de naam van de oudste van de drie: Rama?'

Toen nu de koning dit had gezegd, klonk er een rumoer van stemmen op: 'Omdat u, o koning, zèlf de naam van Rama moet noemen! Zoals de zon boven bleke sterren uitstraalt, zoals een ceder tussen het struikgewas van het woud oprijst, zoals een olifant boven opgejaagde muil-dieren uittorent, zo steekt prins Rama boven alle andere mannen uit!'

Diep bevredigd was Dasjarath's hart, toen hij de loftuizingen van alle kanten uit de zaal vernam. Om zich heen kijkend, zei hij: 'Gelooft gij dus wel, dat wij gerust de koninklijke macht en waardigheid op Rama's schouders kunnen doen neerkomen en in Rama's handen kunnen leggen?' – Hij hoefde niet lang op instemming te wachten. 'Ja! Rama!', riep de vergadering. 'Rama moet koning worden, als gij het niet meer kunt zijn!'

Door deze beslissing was voor het rijk op de beste manier gezorgd en was de koning van de last van zijn plichten ontheven. Dadelijk gaf hij zijn wagenmenner opdracht om prins Rama van zijn landgoed te halen. Want direct de volgende dag al zou de nieuwe koning feestelijk en plechtig de plaats in de schaduw van de gele parasol moeten innemen.

Nu bevond zich toevallig onder de vele dienaren en slaven die voor de deur stonden een klein gebocheld vrouwtje. Het was de min van prins Bharata, die nog altijd in dienst van zijn moeder was. Met verwondering aanschouwde zij de blijde opwindning om haar heen. Maar toen zij vernam wat de oorzaak van deze blijdschap was, maakte een mateloze woede zich van haar meester. Als een vergiftigde pijl uit een boog vloog zij weg om haar meesteres van het besluit van de koning kond te doen.

Zij trof Kaikeyi op een zijden kussen rustend aan. Zij had zich door haar slavinnen laten verfrissen, want de koningin verwachtte het bezoek van de koning deze avond. Haar vertrekken waren vervuld van de geur van bloemen en zachte muziek streefde het oor. De min vouwde de handen voor haar borst ter begroeting en zei: 'Edele koningin, de omhulling van uw trotse ziel is fris en mooi als indertijd toen u, als een bedauwde lotusbloem, genade vond in de ogen van Dasjarath.'

De koningin viel het direct op dat de adem van de min zo snel ging en zij wilde zonder uitstel weten wat haar ertoe had bewogen zo plotseling voor haar te verschijnen. 'Spreek, Manthara, wat is er aan de hand, je laat mij schrikken.'

Bevend van woede begon Manthara: 'O koningin, een verschrikkelijk onheil bedreigt u en uw zoon. En u, verblinde, merkt het niet! Schijnbaar begunstigd, in waarheid echter versmaad, beroemt u zich erop dat u de gunst van uw echtgenoot bezit. Maar vergaan is nu alle gunst, als water in de woestijn! Hebt gij gehoord, wat Dasjarath laat bekendmaken?'

'Wat Dasjarath laat bekendmaken, zal ongetwijfeld het beste voor ons allen zijn', antwoordde de koningin, 'maar laat mij het nieuws vernemen dat je zulke zorgen baart.'

De min zei: 'Ik heb het met mijn eigen oren vernomen. O Kaikeyi, vergeef uw slavin wat zij u moet berichten. Een groot leed zal u, o koningin, worden aangedaan. Morgen al zal het gebeuren, dan wijdt Dasjarath Rama, de zoon van een gierige vrouw uit een kreupel geslacht, tot de nieuwe koning. Uit een koninklijk geslacht stamt u als enige, daarom bent u ook de eerste van zijn vrouwen, maar nu wordt u schandelijk bedrogen en te kort gedaan – niet alleen u, maar ook uw zoon, de edele Bharata!' En in dezelfde vijandige trant sprak zij nog door. Maar Kaikeyi stond op, nam een gouden ring van haar vinger en gaf deze aan de min: 'Een grote vreugde verkondig je mij', zei zij, 'hier, neem voor je goede boodschap deze ring. Want tussen Rama en Bharata maakt mijn hart geen onderscheid. Het verheugt mij, dat Rama de troon zal bestijgen en onze koning wordt.'

Maar de min smeedde de ring op de grond en riep in onbeheerste woede: 'O koningin, hoe kunt u zo dwaas zijn? Merkt u dan niet, dat u zich in een poel van ongeluk bevindt? Als ik hoor hoe u jubelt in plaats van jammert, dan moet ik bijna om u lachen. Rama, deze snode opschepper die met talloze complimenten en vleierijen is grootgebracht, zal nu de

verheven troon van Kosala bestijgen! Bharata daarentegen, uw zoon, de edelmoedige held die zo eenvoudig is gebleven, wordt afgescheept met onwaardige herendienst.'

Kaikeyi zei: 'Ik verbied het je om over Rama kwaad te spreken. Ik ver-
eer hem alsof hij mijn eigen zoon is.'

Maar Manthara ging verder: 'Jawel, alsof hij uw koninklijke bloed zou hebben, en daarvan wordt uw eigen zoon het slachtoffer!'

Toen draalde de koningin met haar antwoord. Langzaam zei zij: 'Maar hoe zou Bharata dan geholpen kunnen worden? Je weet toch dat Rama de oudste is.'

Snel kwam het antwoord van de min: 'Vandaag niet ouder dan Bharata over een jaar! De tijd vliegt heen, op oude daken is mos gekomen: wat ooit beloofd werd, schijnt vergeten.'

Bij deze woorden flitste er iets door de koningin heen. Zij vroeg: 'Waar denk je aan? Welke belofte heb ik je gedaan zonder haar in te lossen?'

Met flemende stem antwoordde de min: 'Wat u, o koningin toezegt, hebt u altijd gedaan. Maar hoe is het met de beloften van de koning?'

Aarzelend zei de koningin: 'Beloften van Dasjarath? — Er begint mij iets te dagen.'

Manthara ging verder: 'Juist! Waar waren dan eigenlijk de beide anderen, de meer dan stuntelige vrouwen die Rama en Laksjmana ter wereld brachten, waar waren zij destijds toen koning Dasjarath zwaar gewond op de strijdswagen lag nadat hij in de oorlog zijn vijanden verslagen had zoals een moedige panter huilende jakhalzen tijdens hun vlucht verslaat?'

Toen was u het, Kaikeyi, die met helende hand de koning hebt verpleegd. Nee, meer dan verpleegd, u hebt toen zijn leven gered.'

'Het is waar', zei nu de koningin, 'daarvoor stond de koning mij toe om twee wensen te doen. Ik mocht kiezen wat ik wilde, maar ik bezat toen alles wat mijn hart maar begeren kon.'

'Kies dan nu!', riep de min. 'Als het niet voor uzelf is, laat het dan zijn

voor uw zoon, de edele Bharata!’

De koningin zuchtte diep: ‘Wat moet ik kiezen?’

‘Wat bent u toch verblind, u ziet niet eens waar u baat bij hebt!’ zei de min. ‘Als dochter van een koning bent u geboren! Een dochter van een koning moet immers ook weer de moeder van een koning worden. Kies dus, dat Bharata koning wordt en dat hij de plaats waar hij recht op heeft in de schaduw van de gele parasol kan innemen. Dat is de eerste wens. De tweede moge zijn: dat Rama voor veertien jaar verbannen wordt en moet vertrekken.’

‘Als het niet voor mijzelf is, dan voor Bharata’, zei Kaikeyi, de koningin. ‘Je raad is zo verstandig, Manthara, je bent een geweldige hulp voor mij. Ja, zo moet het gaan. Rama moet naar de bossen worden verbannen opdat Bharata koning kan worden. Werkelijk, Manthara, je bent van alle gebochelden de schranderste van de hele wereld. Meestal zijn gebochelde mensen lelijk, maar jij bent lieflijk om te zien. Ik zal je met gouden sieraden tooien, de mooiste kleren schenk ik je en ik zal je gezicht beschilderen, zodat het zelfs de heldere maan nog in glans overtreft. Dan kun je trots rondlopen, Manthara, door allen bewonderd en benijd.’

Zo opgemonterd begaf Kaikeyi zich naar het boudoir. Daar smeed zij haar tooisels en mooie kleren op de grond, maakte haar parelsnoer los zodat de parels in het rond vlogen en wierp zich schreiend neer: ‘Hier wil ik sterven als Rama niet verbannen en Bharata niet tot nieuwe koning gewijd wordt.’

Een klein uur later betrad de waardige koning de vertrekken van zijn geliefde Kaikeyi om haar te vertellen van de vreugde die hem en het hele volk vervulde. Maar al in de voorhal hoorde hij het gejammer dat uit het boudoir kwam. Alleen een jong dienaarsje was te zien, die – toen de koning beklemd naar zijn gemalin vroeg – schuw op de deur van het boudoir wees. Toen hij binnentrad, trof de koning zijn anders zo zeer verzorgde echtgenote op de grond aan, met verscheurde kleren en ver-

ward haar, badend in tranen. Diep geschokt vroeg de koning: 'Wat is er, lieveling? Waarom huil je? Hoe kan ik je tranen verdrijven?' Listig antwoordde Kaikeyi daarop: 'O, jij koning over nood en hartzeer, heerser over smart en leed, hoge leider van Kosala – zeg toch: Welke kracht heeft het woord van een vorst? Wat is de belofte van een koning waard?'

Vol ijver haastte de edele Dasjarath zich te antwoorden: 'Dagen mogen komen, dagen mogen gaan! Winden mogen waaien, wolken mogen voorbijtrekken, de dauw van de nacht mag verdampen! Maar rotsvast blijft door dit alles heen het woord van de koning!'

'Ben je je er dan bewust van', zei de koningin, 'dat je mij ooit eens een toezegging hebt gedaan?' Nietsvermoedend liep de koning in de val en sprak de woorden: 'En al zou ik het ook honderdmaal zijn vergeten, bij mijn meest geliefde zoon Rama zweer ik je dat ik alles toesta wat je begeert!'

Snel kwam de koningin overeind en riep: 'Gij hemelse goden, verneem het woord van de koning! Dienaren en dienaressen van mijn huis, verzamel u, wees allen getuige van wat mijn gemaal heeft beloofd! Maan, zon, sterren, nacht en dag, zee en rotsen, gij geesten in vuur, lucht, aarde en water, gij huisgoden van het paleis, hoort allen wat de koning mij heeft toegezegd!'

Verdoofd stond de koning daar, terwijl de koningin verder sprak: 'Destijds, toen je zwaar gewond op je strijdwagen lag, beloofde je mij dat je twee wensen van mij zou vervullen, een voor mijn rechter- en een voor mijn linkerhand, omdat je de werking van mijn handen, waarmee ik je verpleegde, als helend ondervond. Los je schuld nu in, o koning, en doe je woord gestand. Mijn wens is, dat Rama voor veertien jaar naar de wouden wordt verbannen en dat het feest, dat hem morgen ten deel zou vallen, mijn zoon Bharata geldt.'

Alsof hij in plaats van zijn geliefde gemalin een giftige slang voor zich had, stond de koning daar, nauwelijks bij zinnen. 'Droom ik, of is het

werkelijkheid', riep hij uit, 'heeft een demon je van je verstand beroofd? Dit kun je niet menen, jij die zo vaak de lof van Rama hebt gezongen en bezworen hebt dat hij je even lief is als Bharata. Hoe kun je hem nu haten, hij die je altijd als zijn eigen moeder heeft geëerd?' — 'In volle ernst heb ik mijn wensen geuit', antwoordde daarop Kaikeyi, 'liever sterf ik, dan dat ik Rama op de troon en Bharata vernederd zie!'

In toorn ontstoken, en met schrikaanjagende stem, riep toen de koning: 'Vervloekt de slang die ik aan mijn borst heb gehad! Mijn hart breekt ervan, maar ik kan een eens gegeven woord niet terugnemen. Het volk zal wel denken dat de oude koning zwakzinnig is geworden!'

Bharata nu wist voorlopig van dit onderhoud niets af, want hij verbleef een tijdlang bij de ouders van zijn moeder.

De volgende ochtend vroeg waren de raadsliden van koning Dasjarath, de voornaamste burgers en de leiders van hofhouding en kaste van krijgers bij elkaar gekomen in de troonzaal. Dasjarath echter lag door verdriet overmand op zijn legerstede bij Kaikeyi. Intussen trok de heerlijke Rama door de met bloemen versierde stad, lichtend als de opgaande zon, gezegend door allen die hem zagen. Ook zijn jongste broer, Laksjmana, had zich op weg begeven om de feestelijkheden bij te wonen. Voor het paleis ontmoetten deze beiden elkaar en samen gingen zij de trap op, het paleis in. Maar in de grote zaal was alles nog stil; vol verwondering vernamen de broers dat hun vader in de vertrekken van Kaikeyi verbleef en hen daar wilde spreken.

Rama ging voorop; zo traden zij het vertrek van de koningin binnen. Met schrik zagen zij daar hun vader liggen, niet eens in staat om de groet van zijn zoons te beantwoorden. Rama wendde zich tot Kaikeyi en vroeg: 'Heb ik misschien zonder dat ik het wist mijn vader verdriet gedaan?' Maar zij antwoordde: 'De koning is noch op jou, noch op je broers boos, maar hij is bang om de waarheid te zeggen. Want hij heeft mij bij de goden van de hemel en van dit paleis beloofd, dat hij jouw broer Bharata tot koning zal laten kronen. Maar jij, Rama, moet voor

veertien jaar verbannen worden!’

Moeizaam kwam nu Dasjarath overeind van de rustbank waarop hij was neergezonken. Hij vroeg Laksjana, hem te ondersteunen; daarop wendde hij zich tot de koningin. ‘O Kaikeyi’, begon hij, ‘jij die mijn troost eens was, de lotusbloem van mijn leven: geef mij mijn belofte terug. Laat Rama uit jouw hand mogen ontvangen, wat ik hem niet meer kan aanreiken. Een koning vraagt je iets, ja, werpt zich aan je voeten en smeekt je erom. Neen, niet meer een koning, maar een gebroken man, een arme naakte ziel.’

Kaikeyi echter bleef onvermurwbaar en zei: ‘Dat kan en wil ik niet. Een moeder en koningin wenst niets voor zichzelf, alles wenst zij voor haar zoon.’

Bij deze woorden boog Rama zonder een spier te vertrekken, zodat de smart die hij in zijn hart leed verborgen bleef. Maar Laksjana kon de drift die hij in zich voelde opwellen niet onderdrukken. Met donderende stem richtte hij zich tot de koningin en wierp haar in ruwe woorden de ongepastheid van haar gedrag voor de voeten. Maar Rama wees hem terecht, want hij zag in dat het hier niet slechts om menselijke willekeur ging, maar dat werkingen van het lot zich wilden voltrekken. ‘Laat deze bittere woorden achterwege’, zei hij, ‘het net waarin wij zijn gevangen is niet alleen tot stand gekomen door kwade opzet van deze vrouw. Wat in het donker van lang vervlogen tijden in onze zielen werd gegrift, dat wordt vandaag omgezet in hoorbare taal. Liever moeten wij maar proberen deze taal van het lot te verstaan, in plaats van er ruzie over te maken.’

Hun oude vader ondersteunend, verlieten de beide broers Kaikeyi’s huis. Voor de deur troffen zij Soemantra aan, de trouwe wagenmenner. Hij en Laksjana namen de taak op zich om de vergadering, die in de grote troonzaal bijeen was, in te lichten, terwijl Rama de oude koning naar de woning van zijn moeder Kausalya bracht. Daarna spoedde hij zich naar zijn geliefde gemalin Sita.

Deze was juist een dankoffer voor het kroningsfeest aan het voorbereiden. Hoe schrok zij nu, toen zij Rama's gezicht zag. 'Vanwaar deze bedroefde ogen en bleke wangen?', riep zij. 'Waarom word je niet door zangers begeleid en trekt er geen heraut voor je uit? En waarom kom je niet in het met bloemen versierde vierspan hier aan?' Op deze angstige vragen antwoordde de held Rama haar: 'Sita, het gebod van mijn vader verbant mij voor veertien jaar naar de wildernis. Bharata, mijn broer, moet koning over dit land zijn. Als je niets doet was hem mishaagt, dan zal hij je geen strobreed in de weg leggen. Daarom: blijf jij maar rustig hier, en laat mij alleen naar de wildernis gaan.'

Maar gevat antwoordde de edele Sita snel: 'O nee, mijn echtgenoot! Waar jij heengaat, daar hoor ik bij je. En wat jij lijdt, dat lijd ik met je mee. Het woud zal mij liever zijn dan hier de luister van het paleis. Als ik maar bij jou kan zijn, dan vrees ik de verschrikkingen van de wildernis niet.' Dankbaar sloot Rama zijn trouwe echtgenote in zijn armen. Gezamenlijk bereidden zij zich erop voor, naar hun verbanningsoord te gaan. Haar mooie kleren en sieraden verdeelde Sita onder de bedienden, het goud en de andere kostbaarheden werden aan de armen en aan de brahmanen geschonken.

Maar de woede van Laksjmana was allerminst bekoeld. Toen hij na zijn opdracht te hebben uitgevoerd zwaar ademend bij Rama terugkeerde, leek zijn gezicht op dat van een getergde leeuw. Hij klemde zijn rechterhand krampachtig om het gevest van zijn zwaard en riep: 'Hoe kun je je zo laten vernederen! Sinds wanneer is het de gewoonte van een Raghava' – zo heette het geslacht van de koning – 'om zich machteloos in het noodlot te schikken? Is het voor iemand als wij niet passender te strijden voor waarheid en recht? Wreek je toch op deze ezelin en op het muilddier dat zij heeft voortgebracht!'

Rustig antwoordde Rama zijn heftige broer: 'Ik weet wel, met hoeveel trouw je mij toegewijd bent. Maar spreek geen kwaad woord over onze broer Bharata, hij heeft geen schuld aan dit noodlot. Als ik hier op wen-

sen zou ingaan, dan zou ik onze vader tot een meinedige moeten maken. Daartoe zul je mij nimmer bereid vinden. Houd je woede daarom in toom!' – 'Mijn edele broeder, ik trek met je mee naar de wildernis. Want ik zou mij pas waarlijk verbannen voelen, als ik zonder jou hier moest blijven.'

Toen nu Rama, met Sita en Laksjmana, afscheid had genomen, beval hij Soemantra, onverwijld de paarden voor de wagen te spannen. En onder geweeklaag van het hele volk reden zij weg. De grijze koning keek hen lang na. Maar toen de stofwolk, die de wagen achter zich deed opwervelen, heel in de verte was verdwenen, zakte de oude man in elkaar. Nog eenmaal keerde Rama zich om naar zijn vaderstad en met gevouwen handen zei hij: 'Vaarwel, mijn geliefde vaderland! Vaarwel, gij beschermende goden die het bewonen. Eens zal ik terugkomen, wanneer de schuld van mijn vader is ingelost.'

De weg leidde langs groene dreven en door lommerrijke bossen. Eindelijk kwamen zij aan de oever van de brede Ganges. Toen zei Rama tegen Soemantra: 'Houd hier maar stil, wij zullen aan de oever van de heilige rivier de nacht doorbrengen.'

De volgende morgen, toen de schrille pauwekreten uit het aan de overkant gelegen bos over het water heenklonken, ging Laksjmana op zoek naar een bootje om er de overtocht mee te maken. De wagenmenner vroeg dringend of het hem toegestaan kon worden om hen ook verder nog te begeleiden. Maar Rama vond dat de oude koning zijn wagenmenner nodig kon hebben en beval hem de terugtocht te aanvaarden.

Met hun drieën namen zij plaats in het naar hen toe gebrachte scheepje. Toen zei Sita: 'Hemelse Ganges, gij draagt thans de zoon van de ongelukkige Dasjarath! Behoed hem, o godin, opdat hij met zijn broeder en mij na veertien jaar mag terugkomen, dan zullen wij u, o hemelstroom, offers brengen!'

Aan de andere oever gekomen betraden zij de wildernis waarin het nog steg te onderscheiden was, waar geen gastvrij vuur brandde en waar al-

leen de takken van de bomen zo goed en zo kwaad als het ging voor hen een dak konden vormen. Alles was onbekend. Zij moesten hun honger stillen met wilde vruchten, hun dorst lessen met water uit een bron. 's Nachts hielden zij om beurten de wacht.

Zo zwierven zij nog een aantal dagen verder, totdat zij bij een berg aankwamen waarvan de machtige top hoog boven het groen van het overdadige oerwoud uittorende; uit de rotsen stortte zich een beek schuimend in een vriendelijk dal. De zwervenden besloten hier een hut te bouwen om er een langere tijd te kunnen blijven.

Vijf dagen waren voorbijgegaan sinds Rama afscheid had genomen. Koning Dasjarath kon de slaap niet vatten. Voor zijn innerlijk oog verhief zich een jeugdzonde die hij ooit eens had begaan. 'Ieder mens ontvangt toch', zo zei hij tegen Kausalya die aan zijn sponde waakte, 'wat hij door zijn daden heeft verdiend.' En zuchtend ging hij door: 'Mijn huidige leed is niet onverdiend, want hoor: destijds had ik de boog boven alles lief, en als jongen schoot ik mijn pijlen naar alle kanten. Zo trok ik eens het bos in om een stuk wild neer te leggen. Lang zwierf ik rond zonder dat ik een lonend doelwit tegenkwam. Maar tegen dat het donker werd vernam mijn oor een plonzend geluid, het kwam van bij de rivier vandaan. Zonder nader te onderzoeken wat het was, schoot ik een pijl naar de plaats waar het geluid vandaan scheen te komen. Toen hoorde ik een kreet van een mens in nood: 'Au, au! Wie schiet daar op een onschuldig lichaam? Ik kwam hier alleen maar om water te halen voor mijn blinde vader.' Met ontzetting vernam ik deze klagende woorden. Ik liet de boog vallen; nauwelijks meer bij zinnen liep ik in de richting van de stem en vond aan de oever van de rivier een zwaargewonde jongen. Ernstig keek hij mij aan. Hij begon te spreken en zijn woorden sneden als messen in mijn hart: 'Heb ik je soms kwaad gedaan? Met deze pijl heb je drie levens gedood, mijn blinde vader en mijn oude moeder zullen de dood van hun enige zoon niet overleven.'

Door de zware schuld voelde ik mij als aan de grond genageld, maar

toch vulde ik de kruik met water en ging op de tast naar de hut van de blinde kluizenaar toe. Daar klonk een stem die lichtverwijtend zei: 'Wat ben je vandaag lang weggebleven, mijn zoon! Reik je ouders een dronk!' Met trillende stem begon ik het verhaal te vertellen van het verschrikkelijke ongeluk dat had plaatsgevonden.'

Onder tranen voltooide de grijze koning zijn verhaal. Toen reikte hij zijn gemalin zijn bevende hand. 'Ik voel dat mijn leven ten einde loopt', zei hij, 'verkeerd heb ik eraan gedaan om op Kaikeyi te bouwen. Raghava, mijn geliefde zoon, waar dwaal je nu? Ach Kausalya, je bent zo trouw, het licht van mijn ogen gaat doven. Ach Soemitra, je gaf mij de dappere Laksjmana, hoe vroom ben je! O verschrikkelijke Kaikeyi, ongeluk van mijn huis!' Zo klaagde koning Dasjarath aan de moeder van Rama zijn leed en in dezelfde nacht stierf hij.

Bharata logeerde nog altijd bij zijn grootouders, want de boden die naar hem waren toegezonden waren nog niet bij hem aangekomen. Maar in dezelfde nacht dat zijn vader stierf, had de koningszoon een benauwde droom. Hij zag koning Dasjarath met verwarde haren; hij was van de top van een hoge berg gevallen en op de grond liggend laafde hij zich met olie uit zijn holle hand. Toen de prins ontwaakte, had hij er een vermoeden van dat deze droom niets goeds beduidde. Want hij wist dat men volgens oud gebruik een lijk met olie inwrijft alvorens het aan de vlammen over te geven. Toch verschenen de volgende dag de boden met het opgewekte bericht dat iedereen in het paleis het goed maakte. Zijn moeder stuurde hem de groeten en liet zeggen dat zij hem graag gauw wilde zien, hij moest dadelijk zijn paarden inspannen en naar huis terugkomen.

De reis nam zes dagen in beslag. Toen trok Bharata de door Manoe gestichte hoofdstad van het rijk van Kosala binnen. Hij was wel erg verwonderd het volk zo stil en zwijgzaam aan te treffen. Hij vroeg zijn wagenmenner: 'Waar zijn toch de olifanten, waar de paarden en wagens, en waar is de opgewekte bedrijvigheid die hier anders heerst?' Maar de-

ze kon er geen antwoord op geven.

Van sombere voor gevoelens vervuld besteeg de prins de trappen van het paleis. Maar Kaikeyi, die vol verlangen op hem had gewacht, kwam hem met een blij gezicht tegemoet. Nadat hij de vragen van de koningin had beantwoord, wilde de jonge held weten hoe het met zijn oude vader was. Toen zei de heerszuchtige vrouw met een stem alsof zij iets aangenaams te berichten had: 'Je vader is niet meer in leven.' – 'En mijn broers, waar zijn die?', vroeg hij. 'Die zijn voor lange tijd op reis', gaf de koningin ten antwoord. Bij deze woorden zonk Bharata op zijn knieën en bedekte zijn gezicht. Kaikeyi, die zich over zijn verdriet ergerde, zei: 'Als je maar weet dat jij tot koning bent uitgeroepen, dus sta maar gauw op! Het past een heerser niet om op zijn knieën te liggen!'

Maar toen Kaikeyi had bekend hoe alles in zijn werk was gegaan, maakte zijn verdriet plaats voor woede. 'Dwaze vrouw!', riep hij uit. 'Je hebt je door de jaloezie van een onwaardige van de wijs laten brengen en bent helemaal van de weg van recht en waarheid afgeweken. Je hebt de dood van mijn vader op je geweten, mijn broer Rama heb je doen verbannen en mij heb je met schande bevestigd. Hoe kun je nu geloven dat ik de verheven troon, waarop de edele Rama recht heeft, zou willen bestijgen? Ik wil je geen moeder meer noemen, je zult geen geluk vinden, noch in deze noch in een andere wereld!'

Toen was het de koningin die haar gezicht bedekte en jammerend naar haar slaapvertrek vluchtte.

Intussen was het volk samengekomen. Want nu moest, volgens het besluit van Dasjarath, Bharata als koning worden ingehuldigd. De raads heren en de oudsten van de vier kasten waren al naar voren getreden, doch Bharata nam de hem toebedachte plaats niet in maar ging vóór het paleis staan op de plaats waar gewoonlijk de herauten mededelingen van de koning bekendmaakten. Toen sprak hij met luide stem: 'In ons rijk is het een oude traditie dat de oudste zoon zijn vader opvolgt op de troon. Zo schrijven de heilige wetten, die Manoe ons heeft

gegeven, het voor. Verlangt daarom niets onrechtvaardigs van mij. Rama, mijn oudste broer, die ook het koningschap het meest waardig is, moet koning zijn. Wat mijn moeder heeft aangericht, is tegen mijn wil geschied. Ik buig mij hier voor Rama. Laten wij ons gereed maken en een tocht naar de wildernis ondernemen om Rama te zoeken. Ook zullen wij het heilige vaatwerk meenemen, opdat de priesters hem direct tot koning kunnen wijden.'

Dat waren de woorden die Bharata sprak, en het hele volk bekrachtigde zijn rede met luide bijvalsbetuigingen en zong de lof van de edele broer.

Op een namiddag, de zon daalde al ter kimme, zaten Rama en Sita met Laksjmana om het vuur voor hun kleine hut. Laksjmana had een jong everzwijn geschoten en nadat zij de goden een deel ervan hadden geofferd, bereidden zij er voor zichzelf een eenvoudige maaltijd van. Daar hoorden zij in de verte een dof gerommel, dat langzaam dichterbij kwam. Vogels fladderden verschrikt op, roedels herten en buffels schoten voorbij en zelfs de dreunende gang van olifanten was te horen.

'Broer, ga toch eens kijken wat dit alles kan betekenen', zei Rama. Laksjmana klom in een boom en spiedde naar alle kanten. Toen riep hij: 'Doof het vuur! Laat Sita zich in de hut verbergen, wij beiden moeten ons snel wapenen want er nadert een groot leger!' — 'Zie je aan de vlaggen, welk leger het is?', vroeg Rama. 'Het is Kaikeyi's zoon!', riep Laksjmana in woede ontstoken. 'Hij komt vast en zeker in opdracht van zijn boze moeder om ons te doden. Maar hij zal mijn pijn niet ontlopen!'

Rama antwoordde daarop: 'Bedwing je woede, Laksjmana. Bharata heeft ons toch nog helemaal geen kwaad gedaan!' Toen zweeg de jongere broer; hij kwam uit de boom naar beneden en ging naast Rama staan om de ontmoeting met Bharata af te wachten.

Maar deze beval zijn mensen halt te houden. 'Alleen Soemantra moet met mij meegaan, ik voel dat mijn broers nu niet veraf meer zijn.' Te

voet gingen beiden nu het laatste stuk, totdat het lichter werd in het bos — en plotseling stonden Bharata met zijn voortreffelijke wagenmenner en de helden Rama en Laksjmana tegenover elkaar.

Bharata bukte zich om Rama's voeten te omarmen, maar Rama hief hem naar zich op en omhelsde hem. Toen vroeg hij, enigszins bang: 'Breng je goede berichten van onze vader?' Bharata vouwde zijn handen en zei: 'Onze vader is naar de hemel teruggekeerd. Hij is vol verdriet gestorven; het berouw omdat hij jou had verbannen is te veel voor hem geweest.' Bij deze woorden wendde Rama zich door verdriet overmand tot Laksjmana en Sita: 'Onze vader is gestorven.' Toen begonnen zij allen te klagen, en Bharata treurde met hen mee. Maar de held Rama vond weldra woorden van troost: 'Laten wij niet om de overledene blijven treuren, want sterven moet alles wat leeft. Ons leven is als een stroom, die, als de dag van ons sterven daar is, rust vindt in de zee. Gelukkig is hij, die naar het heil van zijn ziel heeft gestreefd. Dat deed onze vader. Hij heeft zijn lichaam afgelegd en is tot de hemelse zaligheid ingegaan! Nu zullen wij water sprenkelen, zoals het heilige gebruik het wil.' En met hun holle hand sprenkelden zij helder water uit de bron naar alle kanten, terwijl zij spraken: 'Zie, vader, dit water plengen wij voor u!'

Het volk echter, dat met Bharata was meegekomen, wilde nu Rama zien. Eerbiedig kwam het naderbij en raakte zijn voeten aan. Toen namen allen voor de hut op de grond plaats en Bharata nam het woord: 'Jij, Rama, o held, overtreft ons allen in verhevenheid. Want als geen blijdschap je kan doen duizelen, kan ook geen ongeluk je buigen. Je leeft, alsof je niet in een vergankelijk lichaam leeft. Zijn of niet-zijn op aarde maakt voor jou geen verschil. Daardoor heb je geduldig het onrecht verdragen, waarin je bent geleid. Als de kinderplicht tegenover mijn moeder het mij niet zou hebben belet, dan zou de misdadigster haar straf hebben ontvangen. Ook onze vader heeft een vergissing begaan in zijn zwakheid. Op ons rust nu de plicht, zijn fout te vereffenen.

Daarom zijn wij gekomen om je tot koning te wijden. Ik en al deze vrienden, wij buigen ons hoofd voor je!

Dat zei de edele Bharata. Maar Rama omarmde zijn broer en sprak: 'Wat ik heb beloofd en wat onze vader heeft toegezegd, dat blijft van kracht. Veertien jaar lang zal ik in het bos blijven. Dan keer ik naar ons rijk terug en zal samen met mijn broers de verheven verplichtingen van het koningschap op mij nemen. Maar Bharata moet nu al koning zijn, terwijl ik in dit bos ben. Ik zal hier steeds beter leren, mijn hart van de uiterlijke glans van de wereld af te keren.'

Allen waren met verwondering vervuld over deze toespraak. Zij waren bedroefd omdat zij zonder Rama huiswaarts moesten keren, maar zij moesten wel bewondering hebben voor de hoogontwikkelde ziel die een koningskroon afwees en onvergankelijk heil hoger achtte dan vergankelijke schijn.

Geen smeekbeden en geen overredende woorden konden Rama ertoe bewegen om zijn plannen te veranderen. 'Welaan, dan blijf je hier, edele Raghava', zei Bharata, 'maar geef mij dan je schoenen mee als teken dat ik tijdens je afwezigheid de regering moet waarnemen.' Dat deed Rama en Bharata trok, door de echte koning gezegend, terug naar de hoofdstad van Kosala's volk. Zo werd de schuld van Dasjarath ver-effend en zo werd zijn belofte vervuld door het edel gemoed van zijn zonen.

Uit de legende van Boeddha

Honderden en duizenden jaren vergingen. Tijden en gebruiken veranderden. Ook in het oude India kon de oorspronkelijk gegeven wijsheid niet fris en levend worden gehouden, zoals in het begin. Het was met het oog op de toekomst hoog noodzakelijk dat er een vernieuwing van de verheven leer en het rechte pad kwam.

Daarop was de goddelijke voorzienigheid allang bedacht. In de zesde eeuw voor Christus ontving het Indische volk de tot dan toe grootste wegbereider of, zoals het in de overlevering heet, de voltooiër van het pad. De naam die hij van zijn ouders had gekregen was Gautama. Het nageslacht kende hem vooral onder de benaming Boeddha. Met deze naam duiden de Indiërs op een ziel die zo ontzaglijk is gerijpt, dat zij niet meer naar het aardse bestaan hoeft terug te komen. Wie zich zo ver heeft ontwikkeld dat deze toestand voor hem nabij is, die geeft men de benaming van bodhisattva.

De toestand van een bodhisattva of zelfs van een boeddha te bereiken, was voor het Indische bewustzijn het hoogste doel van het menselijk streven. Beelden uit zo'n streven zijn ons in de legende van Boeddha gegeven. Hierna zal daar iets van worden verteld.

Toen de verheven ziel van de bodhisattva nog niet voor zijn laatste geboorte naar de aarde was afgedaald maar in de hemelrijken vertoefde, ontwikkelden zich daar de duizenden goede daden uit zijn vroegere incarnaties. Ontelbaar veel ogen van goden wekten licht in hem op en voor zijn innerlijk oor weerklonk de muziek der sferen. Reeds lang was iedere onreine lust in hem tot zwijgen gebracht. Zelfzucht en toorn waren verdelgd, alle ijdelheid en hoogmoed geblust. Vrede en wijsheid vervulden hem.

Gezeten in zalige rust vernam de verhevene de roep van de goden:

'Gedenk, o zoon van de eeuwigheid, je gelofte en ontvlam in je wil. De tijd is gekomen, talm nu niet langer! Daal af naar de aarde om zonde, ziekte en dood te bestrijden. Je weet hoe het moet geschieden, je kent je weg. Door veel geboorten en wedergeboorten joegen de zielen naar zingenot, zonder bevrediging te vinden — als dorstenden aan de oever van de zilte zee zijn zij. Ga, jij die vol erbarmen bent, en reik de gekwelden de lavende drank uit de helende bron.'

Aldus nodigde het grote koor hem uit zijn hemelse woonplaats te verlaten; want zijn tijd was gekomen. Hij draalde dan ook niet langer.

Op dat tijdstip leefde er in India een koningspaar uit een zeer edel geslacht. De koning, Sjoeddhodana, onderscheidde zich in elk opzicht van alle andere wereldlijke heersers. Hij had een statige gestalte, zijn gelaatstreken waren waardig. Onmetelijk was zijn rijkdom, zijn macht was onbeperkt. Goed en rechtvaardig was zijn heerschappij, vroom en godvrezend zijn inborst.

Naya Hij werd terzijde gestaan door de jonge koningin Maya, de bloem van alle vrouwen, een wonder van schoonheid en deugdzaamheid. Van de gebreken die het vrouwelijke geslacht gewoonlijk aankleven, had zij er geen enkele. Nooit praatte zij te veel, nooit vertelde zij leugens. Hoogmoed, verbittering en ijdelheid waren haar onbekend. Zij was altijd berustend en tevreden, vroom en zedig. Haar gedachten waren rein, haar hart onbevlekt. Steeds speelde een liefdevolle glimlach om haar lippen. Haar ogen glansden helder als de kelk van een blauwe lotusbloem, haar voorhoofd was zonder rimpels. Met zachte rondingen als een boog was haar tere lichaam, blank als sneeuw was haar hals. Zij beschimpte niemand, bezat geen greintje afgunst of verblinding, was altijd geduldig en welwillend. Men kon nauwelijks de ogen van haar afwenden, zo lieflijk was haar aanblik. En zo droeg zij niet voor niets de naam Maya, dat wil ongeveer zeggen: 'Bekoring'.

Toen nu de hoge goden rondkeken waar een ouderpaar te vinden zou zijn dat bij de bodhisattva paste, viel hun blik op koning Sjoeddhodana

en zijn gemalin. Van deze beide mensen, dachten zij, zou de bodhisattva een aards lichaam kunnen ontvangen. Deze nu vroeg, terwijl hij zich gereed maakte om voor de laatste keer in de schoot van een moeder af te dalen: 'In welke gestalte moet ik uit de rijken van de godenzonen vertrekken?' Sommigen antwoordden: 'In de gestalte van de machtige god Indra.' Anderen echter meenden: 'In de gestalte van de zon' of 'in de gestalte van de maan' — 'in de gestalte van een slangenkoning' — 'in de gestalte van de god Sjiva'.

Onder de hemelse raadgevers bevond zich echter een godenzoon die een volmaakt inzicht had in de Veda. Deze nu zei: 'Een bodhisattva moet, zoals het verheven gebruik het voorschrijft, in de droomgestalte van een sneeuwwitte olifant met zes gouden slag tanden binnengaan in het lichaam van zijn moeder. Want zo is deze gebeurtenis in de heilige boeken van de Veda beschreven.'

Op dit belangrijke ogenblik had koningin Maya zich juist gebaad. Haar dienaressen hadden haar ledematen met welriekende oliën ingewreven. Zij had soepele, met goud doorwerkte gewaden aangedaan, want zij wilde weldra voor de ogen van haar echtgenoot verschijnen.

Deze ontving haar in de prachtige zaal, waar hij omringd door zijn hofhouding op een troon van goud en ivoor zat. Aan zijn rechterzijde nam de koningin plaats, ook op een met goud versierde troon. En met lachende ogen wendde zij zich tot de koning:

'Heer en gebieder over de aarde, sta mij heden een verzoek toe. Ik koester de wens, mij een tijdlang in vasten en onthouding terug te trekken. Gedurende deze tijd wil ik geen schade toebrengen aan welk levend wezen dan ook. Mijn liefde moet zich over alle schepsels uitstrekken, want ik ben zonder begeerte en zonder wensen voor mijzelf. In geen enkel onbeduidend vertier wil ik opgaan, met geen lege gesprekken wil ik mijn uren vullen. Benadert ook gij, mijn koning, mij niet gedurende de periode van mijn afzondering, maar respecteer mijn wens, totdat mijn hoop vervuld is.'

Toen de koning deze reine woorden hoorde, zei hij: 'Dat alles geschiede volgens uw hartewens, mijn koningin. Zeker ben ik ervan, dat uw wens weloverwogen is.' En hij beval zijn dienaren in de hoogstgelegen vertrekken van het paleis alles in gereedheid te brengen, opdat koningin Maya daar in afzondering zou kunnen leven. Haar sponde werd met bloemen versierd, wierook werd geofferd en een groot baldakijn werd opgericht ter bescherming tegen de brandende zon.

Voorjaar was het, de bloesemgeuren hingen om de bomen en uit de vogelnesten jubelde jong leven.

Dit was de tijd, dat de bodhisattva zijn zetel in de hemel der zaligen verliet om naar de aarde af te dalen. Een schaar van ontelbaar vele goden begeleidde hem op zijn tocht en zag toe, hoe hij in de gestalte van een stralend witte olifant inging in het lichaam van zijn toekomstige moeder. De koningin was in een zachte sluimering gehuld en beleefde alles in een wondermooie droom! Nooit eerder, noch wakend noch in de slaap, had zij iets schoners of grootsers ervaren.

Hogelijk verblijd werd de koningin wakker en zond onmiddellijk om koning Sjoeddhodana. Deze liet niet lang op zich wachten. Met zijn handen eerbiedig voor zijn borst gekruist trad hij voor zijn echtgenote. Toen koningin Maya hem haar droom had verteld, ging zij voort: 'Verdwenen is de duisternis, in heldere schijn zie ik opglanzen de werelden waarin ontelbaar veel goden de verhevene prijzen, van wie gij de vader zult worden.'

Hoewel de bodhisattva nu in de moederschoot van de koningin was ingegaan, ondervond deze er geen hinder van maar zij voelde zich licht en blij gestemd. Door geen enkele nare droom werd zij gekweld. Bedaard verrichtte zij haar dagelijkse plichten, vroom en ootmoedig.

Zeven maanden lang verbleef de koningin in de hooggelegen kamer van het paleis. Maar toen was het uur van de geboorte nabij, want niet langer wilde de verhevene in de schoot van zijn moeder blijven.

Veel wonderlijke tekenen kondigden aan, dat er een belangrijke gebeurtenis op handen was: jonge leeuwen daalden van de Himalaya naar beneden en namen, zonder iemand kwaad te doen, hun intrek in het paleispark. Er kwam een witte olifant uit het bos en betastte met zijn slurf de voeten van de koning. Het gekras en gehuil van kraaien, uilen en gieren verstomde en alleen de aangenaam klinkende geluiden bleven over. Alle rivieren en beekjes gingen geuren alsof er rozenolie bij hun water was gevoegd. In de wolken werden de gestalten zichtbaar van godenmeisjes, half lichaam half geest, en ook strooiden onzichtbare muzikanten hun klanken uit over het land. Alle mensen onderbraken hun werk en hielden een rustdag, want niemand was zo ongevoelig dat hij niet de heiligheid van deze dag onderging.

Nog veel meer wonderen zouden moeten worden verteld, die geschieden toen de verhevene voor de laatste keer het aarde-zijn betrad.

Intussen had de jonge koningin, omringd door haar dienaressen, zich begeven naar een heilige plek temidden van de bomen van het grote park. Daar, op het met bloemen overdekte grasveld, wachtte zij af wat er zou geschieden. Opeens boog een boom zijn schoonste takken als om te groeten tot op de grond. Vlug pakte de koningin ze vast. En op dat ogenblik trad de bodhisattva aan de rechterkant uit de zijde van zijn moeder in het daglicht. Tot op dat ogenblik had het geschenen alsof alle aardse schepsels hun adem inhielden, maar nu juichten alle wezens van blijdschap. De wolken aan de hemel, die waren gekleurd door het morgenrood, dreven uiteen, de zon ging op. Het woud ruiste en de blijde vogelstemmen schalden door de lucht. Beken en rivieren versnelden hun stroom, de knoppen aan bomen en planten gingen open en zoete geuren omzweefden de bloemen. De bijen vonden rijkelijker honing dan anders, de koeien in de weiden vonden malser gras. Meer room kwam er op de melk, uit de room kwam smakelijker boter en de mensen en kinderen kregen rodere wangen.

Maar de bodhisattva had zijn goddelijk oog, dat was ontstaan uit zijn

goede eigenschappen in vroegere aardelevens, onbewolkt gehouden door deze geboorte heen. Zo werd zijn blik door niets vertroebeld, in alle werelden kon hij schouwen, in die van het aardse leven en in die van bovenzinnelijke wezens. Onverschrokken als een leeuw richtte hij zich op en deed zeven schreden in alle windrichtingen, naar het oosten, westen, zuiden en noorden, en sprak: 'Ik wil een voorbeeld geven van de goede eigenschappen die ertoe bijdragen dat het lijden op de aarde kan worden overwonnen.'

Tegen de steile helling van de Himalaya leefde toentertijd een oude ziener, hij heette Asita. Lange jaren van oefening en ascese hadden zijn ziel gereinigd en zijn geest versterkt.

Op een dag zei Asita tegen zijn leerlingen: 'Mijn geestelijk oog heeft een wonder aanschouwd. In het land van de oleanders is een groot juweel uit de hemel komen vallen. In het paleis van koning Sjoeddhodana is een knaap geboren, die alle kentekenen van een groot ingewijde draagt. Als hij zijn woning en de verlokkingen van deze wereld in de steek laat en gaat zwerven, dan zal hij een voltooiër van het pad zijn. Als hij echter het wereldse leven niet versmaadt, dan kan hij de machtigste, zegrijkste wereldvorst worden. Ik ga deze knaap begroeten.'

Na deze woorden te hebben gesproken, stond de ziener op en begaf zich op weg. Toen hij in het rijk van koning Sjoeddhodana was aangekomen en voor de paleispoort stond, ontwaarde hij een grote schare van goede geesten die zich om het koninklijk paleis heen hadden verzameld. Tegen de bewaker van de paleispoort zei hij slechts: 'Ga je meester vertellen, dat er een oude ziener voor de deur staat.' Onmiddellijk liet Sjoeddhodana een stoel klaarzetten en gebod zijn dienaren de vreemdeling binnen te laten komen. Asita trad binnen en begroette de koning met de woorden: 'Overwinningskracht wens ik u toe, o edele

heerser, alsmede de genade van de goden, en dat gij immer rechtvaardig moogt heersen.'

De koning liet water brengen voor zijn gast om zijn voeten te wassen en nodigde hem uit, plaats te nemen. Toen sprak hij hem vol eerbied toe: 'Ik herinner mij niet, o ziener, u vroeger te hebben ontmoet. Met welk doel zijt gij naar ons toegekomen?' Asita antwoordde: 'Er is u een zoon geboren, o grote koning. Om hem hulde te brengen, ben ik gekomen.' — 'De knaap slaapt nog, heb daarom wat geduld, totdat hij wakker wordt.' Daarop zei Asita: 'Een dergelijk wezen slaapt niet lang. Het kenmerk van verlichte geesten is 't, om wakker te zijn.'

Nauwelijks was Asita uitgesproken, of de bodhisattva sloeg zijn ogen op als een levend bewijs van de waarheid van deze woorden. De koning nu tilde het jongetje uit de wieg en legde het voorzichtig in de armen van de oude ziener. Asita beschouwde het lichaam van de bodhisattva, dat de tweëndertig merktekenen bezat van een ingewijde die in alle diepten en hoogten van de wereld ingewijd is. En hij sprak de blijde woorden: 'Waarlijk, hier is een onvergelykelijk wezen op aarde verschenen.' Toen stond hij van zijn stoel op en knielde voor het kind neer. In gedachten verzonken zei hij: 'Slechts twee wegen zie ik voor dit kind openstaan in de toekomst. De ene voert naar buiten toe, de wereld in; als hij deze weg inslaat, kan hij een wereldheerser worden die zijn weerga niet heeft. Maar als hij zijn koninklijke omgeving opgeeft en gaat zwerven, zal hij zijn een voltooiër van het pad en een volmaakt verlichte. Helaas, ik ben al oud', voegde de ziener er zuchtend aan toe, 'en ik zal deze edelsteen niet meer aanschouwen in de volle glans van zijn opgang. Want iets hogers is er niet dan de verlichting, die het levenspad van een bodhisattva voltooit en in hem de boeddha tot verschijning brengt! Ik moet wenen omdat het mij niet is vergund van zijn voltooiing getuige te zijn.' En de tranen rolden de ziener over de wangen.

Zeven dagen na de geboorte stierf koningin Maya. Hoewel zij voor de

schouwende blik van de bodhisattva niet kon verdwijnen, was zij voor aardse ogen heengegaan.

De knaap had echter de liefdevolle zorg van een vrouw nodig, en daarvoor liet de koning de zuster van de koningin komen. Zo werd deze de pleegmoeder van de jongen.

Volgens het beproefde gebruik moest de prins nu naar de tempel van de goden worden gebracht. Koning Sjoeddhodana zei: 'Laat de geluks-trommels roffelen en de vreugdeklokken klinken, laat de straten met bloemen bestrooien en laat aan poorten en ingangen kransen ophangen. Ontbied brahmanen, opdat zij heilige spreuken ten gehore kunnen brengen. Tref alle voorbereidingen voor een groot feest.'

Alles geschiedde nu, zoals de koning het had bevolen. De wagen die de prins droeg was prachtig met goud en zilver versierd en werd getrokken door witte paarden. Aan het hoofd van de grote optocht liepen olifanten die met kleurige tapijten waren behangen, dan volgden de raadslieden van de stad, burgers, handwerkslieden en volk van allerlei slag. Uit de huizen weerklonk muziek, de vlaggen wapperden vrolijk in de wind, er kwam geen einde aan de opgewekte drukte in de straten.

Zo betrad de koning, omgeven door zijn hofhouding, in grote pracht en waardigheid met het jongetje de tempel. Toen geschiedde er een wonder, dat waarschijnlijk alleen maar weer met geestelijke ogen kon worden aanschouwd: De levenloze beelden van de goden verhieven zich van hun plaatsen en vielen de bodhisattva te voet. Daarbij trilde de tempel en de hele koninklijke stad werd als door een zware aardbeving geschud. Duizenden muziekinstrumenten klonken zonder dat zij werden betokkeld of aangeslagen. En de godheden wier beelden in de tempel waren opgesteld, verschenen nu zelf in al hun luister en spraken: 'Niet zou de Himalaya zich voor een zandhoop buigen; niet de oceaan voor een plas water; zon, maan en sterren niet voor een glimworm, en zo zouden wij dit wezen niet te voet vallen als het niet gelijk aan de goden zou zijn!'

De prins groeide op en werd een jongeling. Nauwelijks ging er een dag voorbij, dat zich door hem niet het een of andere wonder openbaarde. Waar hij ook stond en waarheen hij ook ging, altijd bracht hij zijn omgeving in grote verwondering. Zo ook, toen hij met een grote groep leeftijdgenoten de school bezocht. Bij die gelegenheid nam de bodhisattva een lei en een griffel en vroeg aan de leraar: 'Welke van de vierenzestig soorten schrift wilt gij mij leren, o meester?' En weldra bleek, dat hij al deze schriftsystemen beheerste terwijl de leraar er slechts enkele kende.

En toen de leerlingen het alfabet opzegden, voegde de bodhisattva er bij elke klank een vrome spreuk aan toe. In denken en voelen was hij de edelste, in doen en helpen de bereidwilligste.

Maar van lieverlee geraakte zijn vader, de oude koning, in grote zorgen: wie moest hem opvolgen op de troon en de verheven plichten van hem overnemen? Want behalve de bodhisattva waren hem verder geen kinderen geschonken. Als nu de bodhisattva zijn koninklijke omgeving zou opgeven en zou gaan zwerven — hoe moest het dan met zijn troon en het rijk?

In deze nood en twijfel over de toekomst van zijn rijk pleegde de koning overleg met zijn wijze raadslieden. En zij bedachten een middel om de prins aan huis en hof te binden. 'Overlaad hem iedere dag met de genietingen van het leven', zeiden de raadslieden, 'niets afzichtelijks, zieks of slechts mag zijn oog treffen. Alleen schoonheid, jeugd en bloeiende gezondheid mogen hem omringen. De lieflijkste, bekoorlijkste bruid die er maar te vinden is moet naar hem worden toegebracht. Met haar en met een duizendtal danseressen, zangeressen en dienaressen moet hij in een prachtig paleis leven. Dan zal hij er niet meer aan denken om zijn koninklijke staat op te geven. Iedere dag moet zo vol van verrukkingen zijn, dat hij door het genieten ervan de nood van de wereld de rug toekeert.'

Deze raadgevingen schenen de koning goed toe en hij antwoordde:

'Wel is het waar, dat de prins niet zo gemakkelijk openstaat voor dergelijke dingen, maar als gij meent dat het zo moet gebeuren, kijkt dan rond, welk meisje de bodhisattva als bruid kan worden geschonken.'

Toen nu de bodhisattva de wens van zijn vader, dat hij zou trouwen, werd overgebracht, zei hij: 'Over zeven dagen zal hij mijn antwoord ontvangen.' Intussen overlegde hij bij zichzelf: 'Ik ken de slechte gevolgen van zinnelijke lust. Deze slaat de mensen in ketenen van vergankelijkheid, ziekte en dood. Mij trekt het veel meer aan, mij terug te trekken in de eenzaamheid van de bossen om er al mediterend mijn geluk deelachtig te worden.' Maar daarna zei hij bij zichzelf ook: 'Een bodhisattva mag niet alleen zijn eigen heil nastreven. Zoals de lotusbloem temidden van vele andere planten in de vijver groeit, zo moet een bodhisattva onder de mensen zijn.' Tevens herinnerde hij zich hoe ook eerdere bodhisattva's altijd een echtgenote hadden gekozen voordat zij de weg naar boeddhawording waren gegaan. En zo wilde hij de wens van zijn vader wel opvolgen. 'Zoek een bruid, die bij mij past', zei hij, 'Mooi en bekoorlijk, maar zonder inbeelding; vrijgevig en vriendelijk jegens ieder, zonder valsheid en afgunst; trouw en oprecht, rein in gedachten, woord en daad; ijverig, handig en verstandig, altijd vroeg uit de veren!'

Dit antwoord werd aan de koning overgebracht. Deze was daar heel gelukkig mee en zei tegen zijn raadslieden: 'Gaat heen en zoekt het hele land af naar een meisje, dat de verlangde eigenschappen heeft.'

Na lang zoeken werd een uitzonderlijk mooie, bekoorlijke jonge vrouw gevonden, haar naam was Gopa. Zij was — zoals men de koning meedeelde — niet te groot, niet te klein, niet te mager, niet te dik, niet te donker en niet te licht. Zij was in de bloei van haar jeugd en voldeed in ieder opzicht aan de wensen van de bodhisattva.

De koning beval nu, dat een rij van schone jonkvrouwen aan de prins moest voorbijtrekken. Aan elk van hen moest hij een kostbaar sieraad schenken. Daarbij, beval de koning, moesten zijn dienaren goed opletten, of de ogen van de verhevene op een van de meisjes bleven rusten.

Toen zij nu op de rij af voor de prins traden, werden zij zonder uitzondering heel verlegen, want zij konden de glans en de kracht van de bodhisattva niet doorstaan. Zij bedankten hem allemaal heel vlug en verwijderden zich met hun geschenk zo snel zij maar konden, zonder dat de blik van de prins op een van hen had gerust.

Ten slotte kwam Gopa. Zij keek de bodhisattva met grote ogen recht aan en wendde haar blik niet af zoals de anderen het hadden gedaan. Maar de prins had alle sieraden weggegeven en dus zei Gopa met een lichte glimlach tot hem: 'Prins, waarmee heb ik u beledigd, dat ge mij niets schenkt?'

De prins trok een kostbare ring van zijn vinger en gaf deze aan Gopa met de woorden: 'Neem deze ring van mij aan.' En zijn ogen rustten met groot welgevallen op de schone jonge vrouw.

Gopa werd nu zijn echtgenote en betrok met hem het prachtige paleis, dat de koning hun schonk. Daar woonde hij, bejubeld door een grote schare van jonkvrouwen die hem met spel en dans de tijd kortten. Maar het was alleen maar aan de oppervlakte dat de bodhisattva zich aan dit leven overgaf. Hij vermaakte zich en ging met allen vriendschappelijk om, maar zijn gemoed bleef rein en ongeschokt.

Zo leefde de bodhisattva een tijdlang in het mooie paleis, dat door prachtige parken werd ingesloten. De oude koning had opdracht gegeven dat niets lelijks, ouds of gebrekkigs de prins onder ogen mocht komen. Daarop nu werd streng toegezien. Er was bewaking voor de poorten opgesteld en alle mensen die er niet jong, mooi of opgewekt uitzagen werd de toegang geweigerd.

Het scheen haast wel, alsof de bodhisattva zijn grote besluit, dat hem zo helder voor ogen had gestaan toen hij ter geboorte afdaalde, had vergeten. Het ging erop lijken dat hij zijn tijd alleen maar met vergankelijke genoegens wilde vullen. Reeds schouwden de eeuwige goden met vragende blik omlaag naar de prins, die daar op zachte kussens rustte. En terwijl de schaar van vrouwen hem met dans en snarenspeel zocht te ver-

maken, begon het van ver weg voor zijn innerlijk oor te klinken: 'De tijd is voor u gekomen, dat ge u de waarheid herinnert. Snel vergaan de genietingen van de jeugd — zij lossen zich op als wolken in de wind, als luchtbellen in snelstromende wateren, zij zijn leeg als luchtspiegelingen in de woestijn.'

In de daarop volgende nacht had zijn vader een droom, waarin hij meende te zien dat de prins alle verrukkingen van het paleis in de steek liet. Als door pijlen van smart getroffen, schrok de koning op. Toch hoopte hij nog altijd, dat de prins kon worden afgehouden van zijn bestemming om zich uit de wereld terug te trekken. Drie andere paleizen moesten er voor hem en zijn gemalin, de lieflijke Gopa, nog worden bijgebouwd: een koel paleis voor de hete tijd, een warm paleis voor de koude tijd en een middelmatig warm paleis voor de regentijd. En aan alle poorten en uitgangen liet de koning de bewaking versterken en machtige grendels aanbrengen. Ook moesten de vrouwen hem onophoudelijk de tijd korten met spel en dans en vrolijk gezang.

Maar voortdurend klonk de innerlijke stem in het hart van de prins luid: 'Te lang al zijt ge gebleven in het paleis. Weldra zou het kunnen geschieden dat ontelbaar vele zielen die dorsten naar de lfenis welke alleen een boeddha ze kan geven, vergeefs op u wachten!' De prins vond geen rust meer op zijn zachte kussens. Hij sthiep geen behagen meer in het gezang en de bekoorlijkheid van de vrouwen die hem dienden. Toen zei hij op een dag tegen zijn vertrouwde wagenmenner: 'Ga mijn vader berichten dat ik het paleis uit wil om een rijtoer te maken.'

Toen zijn vader deze wens vernam, werd hij erg bezorgd. Maar omdat hij altijd zijn best deed om zijn lieve zoon in alles ter wille te zijn, zond hij hem de groeten en liet vragen of hij zeven dagen geduld wilde hebben, dan zou de tocht kunnen plaatsvinden.

Intussen vaardigde de koning een bevel uit, dat alle straten gereinigd en met verse bloemen bestrooid moesten worden. Aan de huizen moesten kransen worden gehangen en alle inwoners werd op het hart gedrukt dat

zij een opgewekt gezicht moesten zetten. Kreupelen en zieken mochten zich niet op straat vertonen.

Zo werd de rijtoer zorgvuldig voorbereid. De prins besteeg een prachtige wagen, zijn wagenmenner vuurde de paarden aan en door de oostelijke poort verlieten zij de stad. — Een godheid zorgde er echter voor, dat zij na korte tijd een oude man tegenkwamen die uitgeteerd en met gebogen rug aan de kant van de weg stond. De aderen op zijn bevende handen waren opgezet, zijn ingevallen gelaat was met diepe rimpels doorgroefd. Met open mond en tranende ogen, scheefgezakt en leunend op een stok stond hij daar. Tot op dat moment waren alle mensen die door ouderdom waren getekend verre van de prins gehouden, want zo had de koning het bevolen. Verschrikt verzocht hij de menner te stoppen en vroeg: 'Wat is er met deze erbarmelijke mens gebeurd? Het ziet er naar uit alsof alle kracht hem heeft verlaten.'

De wagenmenner antwoordde: 'Dit, o heer, is een man die door ouderdom is getroffen. Hulpeloos en verlaten staat hij hier, want zijn familie heeft hem opgegeven. Geen sterveling bekommert zich meer om hem.' Toen vroeg de bodhisattva: 'Zeg mij, overvalt deze toestand alleen mensen van zijn soort, of overkomt hetzelfde ook aan anderen?' De wagenmenner antwoordde: 'Het oud worden, o heer, is geen bijzondere eigenschap van mensen van zijn soort. Alle schepsels komen in deze toestand. Ook u en de schone vrouwen die u vermaken zal eens de ouderdom achterhalen.' — 'Keer maar om', zei de bodhisattva, 'voor vandaag heb ik genoeg gezien. Wat baten dans en spel ons, als wij allen oud worden?'

Het duurde niet lang of de prins wilde opnieuw met zijn wagenmenner een rijtoer maken. Deze keer reden zij uit door de zuidelijke poort. Nauwelijks waren zij buiten de stad of zij kwamen een zwaar ziek mens tegen. Hulpeloos lag hij in zijn vuil, met opgezwollen lijf, zijn gezicht door pijn vertrokken, bevend over al zijn leden. Slechts met de grootste moeite kon hij ademhalen. Diep geschrokken vroeg de bodhisattva: 'Wat is er met deze gepijnigde? Waarom ligt hij zo steunend in zijn vuil?'

oostelijke poort
oude man

vuil
zwaar ziek

De wagenmenner antwoordde: 'Dit, o heer, is een zieke. Zijn gezondheid en kracht zijn heen en geen mens wil iets van hem weten want hij is niet te redden.' Toen zei de bodhisattva: 'Wee, wee! Dus gezondheid en kracht zijn geen blijvende hoedanigheden, maar zij zijn een bedrieglijke droom! Wie zou nog vreugde in afleiding scheppen als hij dit bedrog doorschouwt? Keer maar weer om, voor vandaag hebben mijn ogen genoeg gezien!'

westen
lijkt

Maar de prins vond geen rust meer in zijn paleis en weldra kwam de aandrang weer bij hem op om een rijtoer te maken. Begeleid door zijn trouwe wagenmenner reed hij de westelijke paleispoort uit. Maar de prins had nog maar een klein eindje gereden toen hij een lijkbaar zag waarop een dode werd gedragen. Luid wenend en met as op hun hoofd volgden de nabestaanden hem. En weer vroeg de bodhisattva: 'Zeg mij, wagenmenner, wat is hier aan de hand? Waarom ligt deze mens onbeweeglijk op een baar, terwijl de andere mensen as over hun hoofden strooien en luid wenen?' De wagenmenner gaf ten antwoord: 'Deze mens, o heer, is door de dood gehaald want zijn tijd was verstreken. Moeder en vader, vrouw en kinderen, moest hij verlaten. Hij is naar een andere wereld overgegaan.'

Bij dit antwoord brak de prins in geweeklaag uit: 'Vergankelijk zijn jeugd, gezondheid en tenslotte ook het leven!' En hij beval de wagenmenner om te keren.

noorden
bedelmonnik

De vierde en laatste rijtoer van de prins werd door de noordelijke poort begonnen. Deze keer voerden de goden, door de hogere leiding van de bodhisattva zelf daartoe gedreven, de wagen naar een plaats waar zij een bedelmonnik konden zien. In zachtmoedige rust stond deze aan de kant van de weg, waardig droeg hij zijn boetekleed. Uit zijn ogen en bewegingen sprak zelfbeheersing. Weer vroeg de prins: 'Wat wil deze man en wat is er met hem? Bezonnen schijnen mij de trekken van zijn gelaat, zonder hoogmoed en inbeelding zijn houding.' De wagenmenner antwoordde: 'Deze man, o heer, is een monnik. Hij heeft de lust van zijn

zinnen bedwongen, zijn ziel is van hartstocht en vijandigheid bevrijd. Hij heeft zijn omgeving verlaten en is in de staat van onthechtheid gaan leven. Daarin zoekt hij een hoger geluk dan in de kortstondige vreugden van de schijnwereld.' Door dit antwoord werd het hart van de bodhisattva bewogen en bevredigd. Hij prees de zelftucht, die niet alleen maar het eigen geluk wil bevorderen maar het heil van alle wezens wil dienen. Hij gaf de wagenmenner een teken, dat zij met kalme gang naar huis terug konden gaan.

Alsof hij wakker werd uit een droom, zo voelde de bodhisattva zich na deze vier ontmoetingen. Hij was tot inkeer gekomen en schiep voortaan geen enkel genoegen meer in het leven in het rijke paleis. De zoete geur die er hing was hem te zwoel, het spel van de vrouwen kon hem niet meer vermaken, hun zingen vond hij vervelend, hun dansen onverdraaglijk.

Toen hij op een keer 's nachts wakker werd en de vrouwen zag in hun slaap, werd hij door diep medelijden aangegrepen want de hele schare bood een erbarmelijke aanblik. Sommigen hadden piekharen, anderen hadden vertrokken lippen, weer anderen knarsten met hun tanden, sommigen kwijlden, anderen snurkten, weer anderen gingen wild te keer in hun slaap, krabden zich of rochelden, en rolden met hun ogen. Zij waren allemaal min of meer vervormd. En terwijl de bodhisattva hen met een doordringende blik waarnam, sprak hij: 'Zij lijken op bontbeschilderde kruiken, die gevuld zijn met bederf. Wie hen niet doorziet en in lust en hartstocht voor ze ontbrandt, is een dwaas, want zij storten hem in het verderf; waarlijk, hij zinkt als een olifant weg in het moeras. Wie met hen leeft, lijkt op een everzwijn dat in drassige grond woelt; als een schipbreukeling in de storm gaat hij ten onder. Wie zich aan hun vangarmen niet onttrekt, is een zwakkeling en een dwaas.' Tot in het diepst van zijn hart bewogen en met vastbesloten wil verhief

zich de bodhisattva. Hij wist, dat het uur van zijn afscheid gekomen was.

Maar hij achtte het verkeerd om te vertrekken zonder eerst voor het oog van zijn vader te verschijnen, en nog vóórdat de dag begon te grauwen betrad hij diens slaapvertrek. De oude koning, uit onrustige dromen opgeschrikt, keek zijn zoon verwonderd aan, want het gelaat van de bodhisattva werd door zijn besluit als door een goddelijke glans verlicht. Maar toen de koning zijn besluit vernam, brak hij in tranen uit en trachtte hem met smekende woorden ervan te weerhouden. Hij zou al zijn wensen vervullen, als hij maar niet vertrok.

De bodhisattva antwoordde: 'Drie wensen zal ik u noemen. Als gij deze kunt vervullen, dan blijf ik hier om de waardigheid en de plichten van het koningschap op mij te nemen. De eerste is eeuwig jong zijn, zonder ooit gekweld te worden door de gebreken van de ouderdom. De tweede is altijd door gezond zijn, zonder dat ziekte mij besluipt. De derde is het eeuwige leven, zonder ooit ten prooi te vallen aan de dood.' – Toen moest de oude Sjoeddhodana toegeven, dat het niet in zijn vermogen lag om dergelijke wensen in vervulling te doen gaan. Maar de bodhisattva zei: 'Dan wilt gij toch ten minste wel dit verzoek van mij inwilligen: Laat mij handelen zoals ik moet handelen opdat ik ooit, als mijn huidige aardse leven ten einde is, niet weer geboren hoeft te worden maar als boeddha en voltooiër van het pad tot heil van de wereld kan werken.'

Dit verzoek kon de koning hem niet weigeren. Maar zijn hart was hem zwaar in zijn borst. En toen de dag van het afscheid was aangebroken, kwam hij tot andere gedachten. Hij gaf opdracht de poorten van de stad te grendelen en de bewaking van het paleis te verdubbelen. Zo hoopte hij de vlucht van de prins toch nog te kunnen verhinderen.

Maar de goden stonden de bodhisattva bij in zijn besluit. Zij waren het van het begin af aan geweest die het zo hadden geregeld, dat de wagenmenner de wegen had gekozen waarlangs de prins de vier ontmoetingen

3 wensen
- eeuwig
- gezond
- eeuwig

kon hebben. En nu, toen het weer nacht werd, dompelden zij de hele stad in een bodemloze slaap. Toen alle geluiden waren opgehouden, daalde Indra, de vorst van de goden, zelf in de stilte omlaag en opende voor de bodhisattva de poort, terwijl andere godheden verse bloemen voor zijn voeten strooiden en hemelse muziek deden klinken.

Bij het horen van deze klanken stond de bodhisattva op, riep zijn wagenmenner en vroeg hem, onmiddellijk zijn prachtige paard Kanthaka te zadelen. De trouwe wagenmenner nu was erg ontsteld, want hij kende de maatregelen die de koning had laten nemen en hij hoopte, zoals het hele volk, dat de vlucht kon worden verijdeld. Hij trachtte de prins te overreden om niet te vertrekken: 'Het past bij de jeugd', zo zei hij, 'om van het leven te genieten, belangrijke daden te verrichten en zich roem te verwerven.' Maar de bodhisattva wees deze voorstelling van zaken onmiddellijk streng af. 'Genoeg, mijn getrouwe', zo sprak hij, 'vergankelijk zijn genietingen en nietig is roem. In vroegere aardelevens heb ik voldoende de waan van roem en de duizenden luchtballen van zingenot leren kennen. Zij wekken honger op en dorst, maar bevrediging brengen zij niet. Zij zijn even gevaarlijk als het vergif van een slang. Daarom, draal niet, maar haal mijn paard!'

Toen moest de wagenmenner wel gehoorzamen en hij bracht het paard. De bodhisattva besteeg het, de aarde dreunde en terwijl goddelijke machten uit alle hemelstreken een loflied aanhieven, verliet de koningszoon slot en stad en alles wat hem tot dan toe door wereldse glans had gevangengehouden.

Jubel klonk op in de goddelijke werelden, jammertonen vervulden de zaal van het paleis dat hij had verlaten. De diepste smart leed Gopa, toen bekend werd dat de prins was gevloeden: bewusteloos viel zij ter aarde. Intussen was het edele paard met een leeg zadel teruggekeerd. Toen Gopa bijkwam, barstte zij in luid geweën uit, omklemde de hals van het paard en riep: 'Wee, Kanthaka, waarheen heb je mijn echtgenoot ontvoerd!' — Het goede paard echter, zo wordt verteld, nam van

Kanthaka

toen af aan geen voedsel meer tot zich en stierf binnen korte tijd.

Troostend trad de wagenmenner op Gopa toe en zei: 'Prinses, hoor naar wat ik u te zeggen heb! Geheimzinnig was de nacht. Allen waren wij in diepe slaap gedompeld. Toen kwam de verhevene naar mij toe en gebood mij, Kanthaka te zadelen. Ik keek naar u en wilde u wakker. Maar een godheid nam de klank van mijn stem weg, zodat u niet wakker kon worden. Zo heeft alles voorzeker wel volgens een hoger plan plaatsgevonden. Laat het daarom zo zijn en huil niet meer. Want weldra zult gij de held zien optreden als onsterfelijke voltooiër van het pad. Iemand die tot de volledige verlichting komt, moet men niet bejammeren, Gopa. Ook gij moet over deze bron van duizend goede daden blij zijn!'

Met deze en nog meer van zulke woorden slaagde de trouwe wagenmenner erin, het leed van de prinses te verzachten. Ook de oude koning kwam tot het inzicht dat een bodhisattva niet op de wereld komt om macht en koninklijke heerschappij te verwerven, maar voor het welzijn van de hele mensheid.

Steeds was het pad van de bodhisattva moeilijk begaanbaar en omgeven door diepe geheimen. In werkelijkheid was het een innerlijke weg, want de berg der verlichting strekt zich uit in werelden die oprijzen boven dat wat wij met onze gewone zintuigen kunnen waarnemen.

Vooreerst stond de prins alleen in de vreemde. Hij legde zijn koninklijke kleren af, slechts een eenvoudige pij van plantenvezels had hij nog aan. Deze had hij door ruiling van een jager gekregen, hij droeg hem in weer en wind. Zijn enige bezit was de reinheid van zijn ziel. De vruchten van het woud dienden hem tot voedsel.

Zo zwervend vond hij de weg naar een kluizenaarskolonie waar een wijze leraar, die Aradha heette, een groep van leerlingen om zich heen had verzameld. Aradha zag uit de verte de bodhisattva aankomen en zei tegen zijn leerlingen: 'Ziet, welk een verschijning ons daar nadert!' Met

een eerbiedige groet trad de bodhisattva op hen toe en vroeg of hij kon worden opgenomen in de kring van leerlingen rond Aradha. Deze antwoordde: 'Wees welkom in onze kolonie. Leer hier de ziel te verheffen tot in de toestand van het niet.'

Deze toestand, waarvoor de naar waarheid strevende alle beelden uit de zintuiglijk waarneembare wereld uit zijn ziel moet verwijderen, was voor de bodhisattva niet moeilijk te bereiken. Toen hij vervolgens aan Aradha vroeg: 'Hoe nu verder?', kon deze hem daar niet op antwoorden. De bodhisattva wist, dat het zich verheffen tot in de toestand van het niet geenszins een einddoel kon zijn. Daarom nam hij afscheid van Aradha om elders het aanvullende te zoeken.

Hij kwam nu bij een meester, die heette Roedraka. Ook Roedraka gaf onderricht aan een groot aantal leerlingen. Hij leerde hun zich te verheffen tot in de toestand van het 'boven het bewuste en onbewuste uit'.

Dank zij zijn deugdelijke voorbereiding in vorige aardelevens verheef de bodhisattva zich na enige korte aanwijzingen al in deze toestand. Daarna vroeg hij de leraar, wat er verder te doen was. Roedraka bood hem toen aan dat hij de helft van zijn leerlingen kon overnemen om ze verder te onderwijzen, maar daar had de bodhisattva niet naar gevraagd. En zo nam hij ook van deze leraar in vrede afscheid.

Nu peinsde de verhevene: 'Alleen wie zijn lichaam volkomen en tot en met de laatste ademtocht beheerst, kan ziekte, ouderdom en dood overwinnen. Want gezond, jong en onsterfelijk is de geest. Waar hij het lichaam overwint, daar overwint hij tevens reden en oorzaak van ziekte, ouderdom en dood omdat deze uitsluitend in het lichaam huishouden. Daarom wil ik bij iedere ademhaling mijn lichaam tot in de laatste neiging en gemoedsaandoening beheersen.' En gedurende lange tijd legde hij zichzelf een strenge ascese op, die hij iedere dag in kracht deed toenemen. Op een hoop puntige stenen ging hij met gekruiste benen zitten en zoals een sterke worstelaar een zwakkere om zijn nek pakt en

op de grond dwingt, zo kwelde en onderdrukte hij zijn lichaam totdat de stromen zweet hem van het voorhoofd gutsten; in de koude winter-
nachten bevroren ze tot rijp.

Daarna sloot hij zijn mond en neus af, zodat zijn adem volledig tot stilstand kwam. Heftig ruisende geluiden zwollen daardoor aan tot een lawaai alsof een smid bezig was een grote blaasbalg te hanteren.

En toen hij ook zijn oren afsloot, beukte de wind tegen zijn schedeldak alsof iemand met een afgeknotte lans er tegenaan stompte. Zo verkeerde de bodhisattva op de grens van dood en leven.

Het bericht hiervan drong door tot hoog in de hemel, waar de ziel van koningin Maya verbleef. Onmiddellijk daalde zij vergezeld van onzichtbare muzikanten naar de aarde omlaag om haar geliefde zoon Iafenis te brengen. Maar toen zij hem aantrof met uitgeteerde leden, zonder adem en met afgesloten zintuigen, weeklaagde zij luid: 'Je had de kracht van een leeuw toen je werd geboren, je deed zonder hulp zeven schreden in de vier windrichtingen en sprak: Laat dit mijn laatste geboorte zijn! Maar leeg zijn nu deze woorden geworden en leeg ook de voorspelling van de ziener. Want je bent noch het geluk deelachtig geworden om een wereldheerser te zijn, noch heb je de verlichting van een boeddha verworven.'

Door dit geweeklaag kwam de bodhisattva uit zijn doodsverstijving weer tot leven en sprak: 'Wie zijt gij, die daar zo klaagt?' Maya antwoordde: 'Voorwaar, in de gedaante van een witte olifant zag ik je in mijn lichaam afdalen, als een bliksemschicht was je in mijn schoot – ik ben je moeder.' Toen zei de bodhisattva tot haar: 'Heb geen zorgen over uw zoon. Niet vergeefs heb ik mij uit deze wereld bevrijd. De woorden van de ziener zullen in vervulling gaan. Eerder zal de berg Meroe, die met edelstenen gekroond is, in zee storten dan dat ik het begonnen pad niet voltooi. Heb geduld, dan zult gij aanschouwen hoe de boeddha tot verlichting komt.' Door dit antwoord werd koningin Maya gerustgesteld. Zij strooide hemelse bloemen over het hoofd van de bodhisattva

uit en terwijl goddelijke muziek weerklonk keerde zij naar haar bovenaardse woonstee terug.

De bodhisattva nu overwoog, dat hij ondanks zijn strenge vasten toch zijn doel niet had bereikt. Om zijn lichamelijke behoeften eens en voor al te bedwingen besloot hij iedere dag alleen één kolanoot te eten, vervolgens alleen maar een rijstkorrel, daarna alleen nog maar een klein sesamzaadje, en uiteindelijk helemaal niets. Daardoor werd zijn lichaam zo mager dat zijn ribben op kreeftepoten gingen lijken. Zijn uitgeteerde gezicht zag eruit als een uitgedroogde zwarte augurk. Zijn vroegere gezonde schoonheid was helemaal verdwenen. Zijn holle ogen waren nauwelijks meer te zien doordat zijn gezicht zo was ingevallen, zijn ruggegraat leek op een wagenspoor dat over hobbelige keien loopt. Toch bleef hij ferm in zijn aangenomen houding zitten met zijn benen onder zich gekruist, trotserend de hitte van de zomer, de kou van de winter, de hagel, de regen, de wind. De jongens uit het dorp gooiden hem in het voorbijgaan met modder, haalden om hem heen kattedwaad uit en dreven de spot met hem.

Zes jaren gingen zo voorbij. Hoewel alle lichamelijke begeerten en wensen nu waren overwonnen, kwam de bodhisattva tot de ontdekking dat het doel dat hij voor ogen had nog steeds niet was bereikt: 'De boze geest Mara heb ik nog niet ontmoet.'

Mara, de beruchte vijand van de goden, had in al de jaren dat de bodhisattva ascese beoefende in het verborgene op hem geloerd, maar geen gelegenheid gevonden om hem te benaderen. Opeens scheen deze gelegenheid nu gekomen. Hij sloop naar hem toe en sprak met vleiende stem: 'Edele, trotse prins, waarom beult gij uw arme lichaam, dat toch door goden geschapen is, zo af? Uw lichaam is er toch voor gemaakt om een levend wezen te herbergen. Slechts levende wezens kunnen verdienstelijke daden verrichten. Laat daarom af van deze versterving. Versterk uw lichaam met eten en drinken! En sta dan op om daden te verrichten die u niet zullen berouwen!'

8. venging

oed v/d
zweel

relange
regeerde

onged. dorst

and. verlanq

wendhellig

ngst
vijfel

1000

Op deze listige woorden gaf de bodhisattva ten antwoord: 'Wat heeft je naar mij toegedreven, lichtvaardige oogverblinder? Spreek de mensen die ze nog niet hebben verricht maar van verdienstelijke daden. Voor mij zijn al de daden die ons niet van ziekte, ouderdom en dood bevrijden, waardeloos. Maar, o verleider, zulke daden ken jij nu juist niet. Ik weet wel wat je wilt, ik ken je scharen precies. De eerste schare komt met verlangen, de tweede brengt begeerte mee, de derde draagt honger en dorst aan, de vierde brengt een brandend verlangen in onze hartstreek teweeg. Dan volgen onverschilligheid en geestelijke traagheid. Daar achteraan komt de zesde schare, met angst. Twijfel wordt door de zevende schare ontstoken, de achtste schare blaast toorn aan. Zij voeren alle leugen en huichelarij in hun schild, vuren hun paarden aan met eierzucht en hanteren het zwaard van de hebzucht. Dat zijn jouw scharen, o boze geest Mara. Maar mijn zwaard is geslepen door inzicht, mijn paard draagt de naam deemoed, en mijn schild bestaat uit waarheid. Aldus gewapend wil ik jouw legerscharen op de vlucht jagen.'

Toen Mara dit antwoord vernam, werd het in zijn binnenste helemaal donker en hij maakte zich uit de voeten. Maar met zijn einddoel ferm voor ogen zag de verhevene in dat de strijd om het vasten nu doorstaan was en hij besloot daarom, weer voedsel tot zich te nemen.

De goddelijke voorzienigheid wilde, dat tien bekoorlijke jonge vrouwen dit ogenblik hadden afgewacht. Zij leken meer op engelen dan op mensen en stonden klaar om de verhevene zijn eerste eten en zijn eerste drinken te reiken. Want beide moesten met veel zorg worden klaargemaakt. Elk van deze jonge vrouwen bracht hem nu een schaal, waarvan hij de inhoud tot zich nam. En toen hij de inhoud van de laatste schotel had genuttigd, straalde het lichaam van de bodhisattva de hoogste glans van zijn oorspronkelijke kracht en schoonheid uit. Ja, nog meer: De lotusbloemen van zijn ziel openden zich als geestelijke ogen en stonden hem toe om met gesloten zintuigen in de geestelijke werelden te schouwen. Toen hij daarna zijn lichamelijke ogen weer opende, keek hij

10
vrouwen
eten

om zich heen en deed over al zijn medeschepselen een wonderlijk werkzame liefde uitstromen.

Deze wonderen waren de vrucht van zijn voortdurende meditatie en van de volharding waarmee hij naar zelfoverwinning had gestreefd. Zo was voor de bodhisattva de boom der kennis veranderd in een boom van zegen en verlichting.

Toen hij daar zo zat, bedacht hij: 'In de zintuiglijke wereld is Mara heer en meester. Het zou een onvolmaakte verlichting worden, wanneer ik buiten zijn weten als boeddha zou ontwaken. Mara, de boze geest, wil ik nu te voorschijn lokken!' En van een punt tussen zijn wenkbrauwen zond hij een lichtstraal uit, die over de hele wereld heen tot in Mara's woonstee reikte. Geprikkeld dook deze diep in elkaar, want er klonk een stem in zijn oren die hem met angst en beven vervulde. Hij riep zijn legers op en zei: 'Ontwaakt, gij legerscharen, wij willen tegen de asceet strijden! Hij zit eenzaam aan de voet van een reusachtige boom. Komt, volgt uw vorst!'

En waarlijk, groot en angstaanjagend om te zien was zijn leger. Het vertoonde miljoenen afgrijselijk vertrokken gezichten. Hun lichamen, handen en voeten waren door slangen omwonden. Hun wapens waren: zwaard, bijl, spies, speer, knots, stok, stamper, boog, slinger, pijl en bliksemschicht. Sommigen spuwden slangegif, anderen spoten bloed, weer anderen spuwden vuur. Koppen, ogen, handen en voeten zaten op de verkeerde plaatsen. Sommigen kwamen aangereden op bergen en droegen vuurspuwende kraters met zich mee, anderen rukten bomen uit de grond en wilden de bodhisattva ermee rammen. Sommigen hadden oren als van een bok, anderen hadden olifantsoren, hangoren, puntige oren. Sommigen hadden helemaal geen oren. Zij schreeuwden, gierden, lieten hun tanden zien, bliezen, vloekten, snoven en brieden: 'Sla, steek, bijt, krab, snij, grijp, ransel, splijt, vernietig!'

Maar toen het geweldige leger de in zichzelf verzonken rustig-verhevene had omsingeld, aarzelden velen en hielden op met schreeuwen. En het

scheen ze toe alsof hun wapens opeens stomp waren geworden. Ook ontstond er een gevecht tussen de rechter- en linkervleugel van de slagorde, zodat de hele opstelling in de war raakte. Een deel van het leger werd bij het aanschouwen van de bodhisattva zo versuft, dat het uitviel. Want de verhevene kwam zijn vijanden zo groot voor, dat het scheen alsof hij boven alle bergen en wolken uitreikte tot in de hemel. Tandenkarsend van woede dwong Mara het ijselijke restant van zijn leger om tot de aanval over te gaan. De dag werd nu inderdaad aardedonker, want de afgeschoten projectielen verduisterden de zon. Maar dit bleef slechts voor een ogenblik zo, want vanuit het hart van de heilige verbreidde zich zo'n stroom van mildheid en liefde, dat alle projectielen, ja zelfs de bergen die naar hem toe werden geworpen, werden veranderd in bloesems en bloemenkransen. Ten slotte scheen het alsof de hele aarde was bedekt door de bloemen die waren neergevallen en hijzelf zat onder een prachtig baldakijn dat hem tegen verdere aanvallen beschermde.

Zijn machteloosheid inziend trok Mara, de boze geest, zich terug om met andere middelen de verhevene te overwinnen. Toen kwam hij op de gedachte om zijn dochters er bij te roepen, opdat zij door hun verleidingskunsten de verhevene ten val zouden brengen. Dansend, spelend, lachend en zingend naderden zij de bodhisattva, die in zonnige rust zat te mediteren. 'Kijk eens', riepen zij hem toe, 'het is voorjaar, de mooiste tijd van het jaar. Alle bijen zoemen om de bomen heen, alle bloesems geuren. Wij willen ook van de zoetheid van het leven genieten, wij willen vreugde scheppen in elkaar! Jouw lichaam is nog jong en goedgebouwd en wij zijn allemaal bekoorlijk. Keer je nu eindelijk eens af van het licht der verlichting, dat zo moeilijk gewaar te worden is. Alleen voor jou zijn wij hier naar toe gekomen, om jouw wensen te vervullen - zijn wij er!'

Daarna vingden zij met hun verleidingskunsten aan. Zij wendden en keerden zich, bogen en lieten zich van al hun kanten bewonderen. Sommi-

gen knipoogden, anderen glimlachten met halfgesloten ogen naar hem, weer anderen verborgen hun gezicht half en lonkten hem heimelijk toe, sommigen maakten hun haren los, anderen rekten zich behaagziek uit, weer anderen ademden hoorbaar, ook waren er die hem diep in de ogen zagen met een houding alsof zij zijn gedachten wilden doorgronden. Zij ontplooiden duizend-en-een verleidingskunsten om de gelijkmoedige houding van de bodhisattva te verstoren; steeds opdringeriger werden zij.

Maar het gezicht van de bodhisattva bleef koel en onaangedaan als de paarlemoeren maan. Hij voelde alleen maar medelijden met de dwaze dochters van Mara. Met zachte stem zei hij tegen hen: 'De lusten die door jullie worden verheerlijkt zijn in werkelijkheid schalen vol ongeluk en lijden. Wie zijn dorst denkt te lessen met de bekoorlijkheden ervan, die raakt immer onverzadigder; zijn dorst wordt brandend alsof hij zout water heeft gedronken. Hij gaat ten onder aan ellendige kwellingen. Als luchtbellen zijn jullie lichamen, als een vervliegende droom is jullie schoonheid. Daarmee kunnen jullie een verlichte niet in de verleiding brengen, want hij is alleen maar gericht op het heil en de eeuwige voorspoed van alle schepselen.'

Toen Mara dit alles vernam, werd hij door een mateloze woede aangegrepen. Hij spoorde zijn dochters aan om hun afgrijselijke kunsten tot razende dolheid te verhevigden. Toen richtte de bodhisattva alleen maar heel even zijn blik op ze. Dat was voldoende om hun ijdele schoonheid te doen vervluchtigen als waterdruppels in het gras waar de zon op schijnt. Als zwoele lichten die door de wind worden verjaagd, trokken de dochters van Mara zich terug om bij hun vader hun beklag te doen: 'De verleidingskunsten, die wij voor hem ten toon spreidden, hadden iedere andere ziel in vuur en vlam gezet', jammerden zij, 'maar bij hem was alles vergeefs. Onvermurwbaar als de rotsige koning der bergen zit hij daar.'

Zo overwon de bodhisattva zijn tegenstander Mara met diens gehele

legerschaar en zijn goddeloze dochters.

Nadat hij Mara aldus had overwonnen, steeg de bodhisattva op tot dat gebied van het bovenaardse licht waar de geest volkomen verheven is boven gedachte en dunk, wens en waan, lust en leed. De kracht om waakzaam te blijven in deze goddelijke hoogten, waar men verstoken is van alle ondersteuning, had hij verkregen door zijn volharden in geestelijke oefening.

Nu richtte hij zijn innerlijk oog op die wezens die zich in de kringloop van de geboorten bevonden. Hij zag, hoe zij na de dood door hun slechte daden in sombere, moerassige afgronden wegzonken of door hun goede daden, woorden en gedachten naar lichte gebieden van de hemel opstegen om daar hun verdere lot voor te bereiden. Ook schouwde hij terug in zijn vroegere levens. Hij herkende de wegen die hij zelf in vorige levens was gegaan en ook de wegen die andere zielen, de goede en de slechte, waren gegaan.

Tenslotte richtte hij zijn schouwende blik op het ontstaan van het lijden en het grote keerpunt in het lijden. In leed verzonken zag hij de wereld, waarin de zielen aan geboorte, dood en wedergeboorte zijn geketend. En hij herkende: de oorzaak van ouderdom en dood is de geboorte. De oorzaak van de geboorte zijn de begeerten, die in het aardse zijn willen worden bevredigd. Begeerte ontstaat door lust, deze op zijn beurt door zintuiglijke gewaarwording, en zo verder, door een lange aaneenschakeling heen. Waar de wereld geen bekoring uitoefent op de zintuigen, daar ontstaat geen gewaarwording; en waar geen gewaarwording is, daar kan geen lust ontstaan; waar de lust ontbreekt, kan geen begeerte meer opkomen en daarmee ook geen verlangen naar een nieuwe geboorte. Alleen wie zich door zijn zintuigen niet meer laat verblinden, mag hopen dat hij het rad van geboorte en dood kan tegenhouden.

Nadat de heilige dit alles drie dagen en drie nachten lang had overwogen, brak de ochtend van de derde dag aan. De opgaande zon kleurde de hemel rood en tegelijk viel hem de volmaakte, hoogste verlichting

ten deel, die tevens ook de hoogste volmaakte zaligheid was. Het pad was voltooid, de top van de berg beklommen en de drievoudige wijsheid van een boeddha was daarmee verworven. Uit alle werelden klonk de lof van de goden: 'Laat ons bloemen strooien, de verhevene is tot boeddha ontwaakt! Opgestaan is de wetende onder de wezens! Opgestaan is de lotusbloem in de zee van het inzicht! Uit medelijden met alle lijdenden voltooide hij het pad, geweldloos heeft hij alle vijanden van de goden overwonnen!'

De volmaakt verlichte stond op en begaf zich op weg naar de ontelbaar vele mensen die hem nodig hadden.

Wij zien Boeddha als de grote leraar van vrede en mensenliefde. Voor de mensheid als geheel was niettemin een andere weg aangewezen dan de terugkeer in de 'eeuwige ongeborenheid'. Door een reeks van aardelevens heen, in steeds nieuwe ontmoetingen met het aardse lot, krachten op te doen voor de eeuwigheid — dat is de weg die ieder mens wordt gewezen.

Om deze weg te openen, moest een nog Grotere verschijnen. Maar het leven en werken van Boeddha heeft de mensheid zeer geholpen. Weinigen hebben er als hij toe bijgedragen dat de ziel kon worden gelouterd en dat aan het gemoed standvastigheid kon worden verleend, opdat de mensen sterk in het geloof, actief werkzaam in de liefde en ontvankelijk voor hoop konden worden.

De wereldziel

Ik ben de bron van 't wereldal,
Vernietiging ook van het zijn,
Want buiten mij, o mens, bestaat iets hogers niet,
Niets anders, ook niet méér.
Als paar'len aan onzichtb're streng
Hangt alles hier aan mij.
Ik ben het zonnelicht, de maneschijn,
Ik ben de toon die door de luchten klinkt,
De frisse geur die uit de aarde dringt,
Het zuiv're sap in alles wat daar stroomt,
De kiemkracht, ook, in ied're loot.
Ik ben der wijzen wijsheid en der sterken kracht,
Van trots bevrijd en ook van drift,
De heiligende macht van uw gebed,
De liefde in de aandrang van het hart.
Door geen gebod beperkt
Ben ik in alle eeuwigheid!

Nawoord

De sagen die in deze bundel werden bijeengebracht, zijn alle ontleend aan de oud-indische literatuur; met uitzondering van de legende van Boeddha is voornamelijk geput uit de rijke bronnen van de *Mahabharata* en de *Ramayana*. De verhalen in deze bundel zijn navertellingen van oude vertalingen die alleen in bibliotheken of antiquariaten waren te vinden; vooral de klassiek-dichterlijke vertaling van Adolf Holtzmann werd veelvuldig geraadpleegd. Er moest een verantwoorde keuze worden gedaan en een taalgebruik worden gevonden waardoor deze oude wereld opnieuw voor de jeugd van nu kan opengaan.

Door de vorm en inhoud van deze sagen worden wij verplaatst naar tijden waarin het denken en beleven van de mensen nog helemaal van mythische beelden was doorweven. De wereld werd toen nog niet door middel van verstandelijke voorstellingen helder waargenomen, maar beleefd in voorstellingen die het karakter van beelden droegen; deze kwamen waarschijnlijk veeleer voort uit een soort wakend dromen dan uit een concreet waarnemen. Aan het denken wordt de ziel wakker; zij wordt dan doorlicht. Wie niet helder denkt, houdt een schemerig droombewustzijn. Zoals de zon klaarheid verleent aan de dag, zo kan het denken ons een helder bewustzijn schenken van de wereld om ons heen. En zoals bij helder daglicht alle sterren uit ons gezichtsveld verdwijnen, zo verbleken door het heldere denken de droombeelden die zo aan het gevoel verwant zijn. Daarmee ontglipt ons maar al te gemakkelijk het vermogen om nog de rijke beeldentaal van de droom en de even zo kleurrijke taal van de mythische beelden te kunnen verstaan.

Dit verschil tussen het mythische beeld dat innerlijke ervaringen van de ziel weerspiegelt en het duidelijk gevormde begrip dat de gebeurtenissen die zich in de buitenwereld afspelen omvat, is bijvoorbeeld in het oudindische zondvloedverhaal merkbaar. Manoe staat aan de oever van de zee als op de grens tussen twee werelden — de wereld waarin men vaste grond onder de voeten heeft en waarin de vormen scherpomlijnd zijn, en de wereld die voorlopig nog 'aan gene zijde' is, waarin alles vervloeiend en onbestemd is. Zijn blik dwaalt, volstrekt afgewend van de wereld die met zintuigen kan worden waargenomen, over de zee heen naar de onbekende wereld van het wordende. Dan verschijnt hem uit de zee van datgene wat niet met de zintuigen kan worden waargenomen een wezen dat hij niet kan doorgronden. Daarin schuilt een karakteristiek gegeven dat wij telkens weer in sprookjes en sagen tegenkomen: de ziel moet een lange tijd rijpen voordat zij de beteke-

nis kan peilen van een in beelden geklede openbaring. Pas geleidelijk aan kan het wezen zich in zijn ware gedaante tonen. Manoe moet geduldig met zijn 'vis' leven terwijl deze, hoewel niet zwaarder, dan toch steeds groter en wonderlijker wordt. Al die tijd blijft de vis stom. Pas als hij in zijn oorspronkelijke element is teruggekeerd kan hij weer spreken en dan doet hij de uitspraak die Manoe in staat stelt zijn grote werk voor de mensheid te verrichten: de redding uit een ondergaande wereld en het grondvesten van een nieuwe cultuur.

In hoeverre de geschiedkundige feiten en deze sage elkaar dekken mag dan een omstreden vraag blijven, het is toch opmerkelijk dat bij welhaast alle ontwikkelde volkeren uit de voortijd verschillende soorten zondvloedverhalen te vinden zijn. De Noordepese Edda weet te verhalen van Niflheim, in het Duits 'Nebelheim' (Nederlands: Nevelheem of Land der nevelen). Oorspronkelijk bestond de hele wereld, zo wordt meegedeeld, uit één reusachtig levend wezen, Ymir. Opdat de tegenwoordige wereld met haar natuurrijken kon ontstaan, moest Ymir sterven. Uit zijn wegstromende bloed ontstond de zee waarin al de tot dan toe bestaande schepsels verdronken, op een reus en zijn vrouw na. Deze beiden konden zich redden in een uitgeholde boomstam. Ook hier weer een zondvloedverhaal, maar als onderdeel van een veel uitgebreidere mythe. Belangrijk is de verwijzing naar 'Nevelheem' – een wereld die nog niet de blauwe hemel en de scherpomlijnde vormen kende die wij met ons huidige gezichtsvermogen kunnen waarnemen.

De Griekse wijsgeer Plato maakt in zijn dialoog 'Timaios' gewag van de sage van een land dat in het westen had gelegen en dat in de zee ten onder was gegaan. Hij laat vertellen dat Solon, de wijze wetgever van Athene, eens Saïs in Egypte had bezocht en daar van een oude priester had vernomen wat in Egyptische annalen was opgetekend: In de grote zee ten westen van de 'zuilen van Hercules' (Gibraltar) had ooit een machtig rijk gelegen, groter nog dan Afrika en Azië. Van daaruit had men naar vele landen en eilanden kunnen zeilen. Voorts wordt medegedeeld dat uit dit land 'Atlantis' een groot leger Europa was binnengevallen, maar de Atheners hadden dit leger verslagen en zo Europa gered. De priester kon zelfs bij benadering de tijd noemen waarin deze gebeurtenis had plaatsgevonden, namelijk ongeveer 9000 jaar vóór het gesprek in Saïs. Maar vervolgens was in een verschrikkelijke nacht door geweldige aardbevingen, stormen en onweders het genoemde land 'Atlantis' in de diepte verzonken.

Wat op welke wijze dan ook bij de volkeren als legendarische, vaak ook vervormde herinnering was overgebleven, dat plaatst Rudolf Steiner binnen het raam van de geschiedenis. Het wordt daardoor allereerst duidelijk dat deze sagen niet allemaal op een en dezelfde gebeurtenis mogen worden teruggevoerd. Maar één gebeurtenis staat in het licht van de geesteswetenschap geschiedkundig vast, en dat is de

ondergang van dit oude continent, het veelbezongen Atlantis. In dit verband volgt nu een passage uit R. Steiners boek *De wetenschap van de geheimen der ziel (Geheimwissenschaft im Umriss)*:

Door het verkeerd gebruiken van bepaalde natuurkrachten, nl. de groei- en voortplantingskrachten, die 'in een verborgen verband stonden met bepaalde krachten die in lucht en water werken, werden door de menselijke daden geweldige, verderfelijke natuurkrachten ontketend. Dit voerde tot geleidelijke vernietiging van het Atlantische gebied door lucht- en watercatastrofen die over de aarde kwamen. De Atlantische mensheid moest de wijk nemen, voor zover zij niet door de stormen te gronde ging. Door die stormen kreeg de aarde in die tijd een ander aanzien. Aan de ene zijde kregen Europa, Azië en Afrika, aan de andere zijde Amerika geleidelijk de vorm, die zij tegenwoordig hebben. Naar deze landen bewogen zich grote volksverhuizingen. Voor onze tegenwoordige tijd zijn in het bijzonder die tochten van belang, die uit Atlantis oostwaarts gingen. Europa, Azië en Afrika werden langzamerhand bevolkt door de nakomelingen van de Atlantiërs'.

Op andere plaatsen wordt door Rudolf Steiner ook nog uiteengezet dat deze emigratie onder leiding van hoge ingewijden geschiedde – individualiteiten die door hun karma en door een bijzondere scholingsweg van strenge zelftucht en ascese de normale menselijke ontwikkeling ver vooruit waren gesnel en daardoor dienstbaar konden zijn aan de goddelijk-geestelijke voorzienigheid. In de bijbel wordt in deze zin over Noach gesproken, bij de Indiërs is het Manoe.

De naam 'Manoe' zou in de tegenwoordige taal ongeveer overeenkomen met 'de-gene die denkt'. En als 'manoesja', 'de denkenden', betitelde zijn kleine volk zichzelf, een aanduiding die wij in ons woord 'mens' terugvinden. Het denken was dus een vermogen waardoor degenen die onder leiding van Manoe stonden zich van andere groepen mensen onderscheidden.

Nu kan de vraag opkomen: Hoe was het dan met de anderen? Konden zij niet denken? Was het in die tijd dan een zo uitzonderlijke eigenschap om te kunnen denken? – Volgens de inzichten die door de geesteswetenschap van Rudolf Steiner kunnen worden verworven was het in deze verre voortijden, waarin het zondvloedverhaal gesitueerd moet worden, inderdaad zo dat het kunnen denken een uitzondering was. Verreweg het grootste gedeelte vande mensheid voelde zich nog helemaal ingebed in het eerder genoemde mythische dromende beleven van de wereld. Dit beleven was doorweven van beelden en tekens – Rudolf Steiner beschrijft het als een schemerige helderziendheid –, het was een bewustzijn dat de omgeving niet zozeer vanuit scherpomlijnde voorstellingen dan wel door middel van in de ziel levende, openbarende beelden waarnam.

Het volk van Manoe viel het nu ten deel, de eerste na-atlantische – dat is de oer-

indische — cultuur te vestigen (ongeveer 7000 v. Chr.). Van deze cultuur bezitten wij geen schriftelijke overblijfselen, ook zijn er nauwelijks archeologische vondsten die op het bestaan van dit cultuurtijdperk duiden. In de zin van de gewone wetenschap zijn er dus geen bewijsstukken uit deze tijd. Ook de sagen en mythen uit dit boek zijn allemaal in een latere tijd pas opgetekend en hebben daardoor vaak een vormgeving gekregen die eigenlijk bij een veel latere tijd past. Toch klinken er nog veel tonen in na die hun onmiskenbaar deze bijzondere oudindische stemming verlenen. In deze sagen is vooral de weerklank te horen van de wijze waarop het denken van het oudindische volk nog lang sterk verwant is gebleven aan het dromende schouwen en opnemen. Deze manier van denken beroerde de buitenwereld maar heel vluchtig, zij keerde zich veeleer met een diep en vurig verlangen naar de wereld die zich achter de sluier van dat wat met de zintuigen kan worden waargenomen had teruggetrokken. Voor deze wereld waarnaar zij zo sterk verlangden hadden de oude Indiërs een bijzondere naam — 'Sjambhalla'. In Sjambhalla, het land van droom en verbeelding, was geen verwelken mogelijk, de bronnen droogden er nooit op, het heilige woord verstomde er niet. 'Schijn zijn de bergen, de dalen; schijn de wolken en de sterrenhemel', zo zeiden de mensen uit het oude Indië. — 'Het is alles slechts als een omhulling, als de geaatsuitdrukking van het wezenlijke. En het ware dat er achter schuilgaat, de goden en de ware gestalte van de mens — wij kunnen hen niet meer waarnemen. Dat wat wij zien is maya, is een bedrieglijke schijn' (Rudolf Steiner in *Agyptische Mythen und Mysteriën*).

Zo voelde de oudindische mens zich in een harde wereld verplaatst, een wereld die geen volledige werkelijkheid voor hem kon zijn. Daarom kon hij met de tastbare wereld maar moeilijk overweg. Want in die wereld kon zijn ziel geen wortel schieten. Alles wat alleen maar met de zintuigen werd waargenomen, kon slechts zwakke indrukken in hem teweeg brengen. Daarom hadden de mensen in deze periode allerlei hulpmiddelen nodig om zich de dingen te kunnen herinneren die zij hier of daar te doen hadden — houten paaltjes die ergens in de grond werden geslagen, kleine steenhopen, enzovoort. De gewoonte die men er in latere tijdperken op na is gaan houden om standbeelden en gedenktekens op te richten, stoelt volgens de uiteenzettingen van Rudolf Steiner helemaal op dit oudindische gebruik.

Van Manoe was de grote wet afkomstig dit tot in veel latere tijden toe van kracht bleef. Volgens deze wet werd de Indische mensheid ingedeeld in kasten die streng van elkaar gescheiden waren. Oorpronkelijk was er een indeling in vier kasten, maar alle vier waren zij de uitdrukking en de openbaring van het goddelijke wezen Brahma. Manoe en zijn helpers, de zeven hoogerwaardige leraren van de

wijsheid — ook Risji's genaamd — zeiden ongeveer: Kijk naar de gestalte van de mens, naar zijn hoofd, zijn handen, zijn romp en zijn voeten! In al deze leden leeft Brahma, de alomvattende godheid. Maar hij leeft in het hoofd anders dan in de handen, ook weer anders in de romp dan in de dragende voeten. En zoals Brahma zichzelf uitdrukt in de gestalte van de mens, zo komt hij ook in de gemeenschap tot uitdrukking. Het hoofd is er om te beraadslagen, en zo zijn er ook onder de mensen sommigen, die voornamelijk geschikt zijn om te overleggen wat er moet worden gedaan. Deze moeten 'het gelaat van Brahma' heten. Anderen zijn geschikt om de wil van Brahma uit te voeren. Die moeten zijn sterke arm zijn. Ook zijn er sommigen, die het dagelijkse leven moeten doen reilen en zeilen. Deze mogen zich Brahma's heupen noemen. Ten slotte zijn er arbeiders, die door hun vlijt de hele gemeenschap dragen. Deze vertegenwoordigen de voeten van Brahma. Zoals nu hoofd en voeten, handen en heupen op elkaar zijn aangewezen en elkaar niet wederzijds belemmeren — waarbij ieder lid op zijn vaste plaats en volgens zijn voorgeschreven taak werkzaam is —, zo is dit ook het geval met de vier ledematen van de gemeenschap. Deze werden in de oudindische tijd gevormd door de vier heilige kasten. Streng werd er volgens de wet van Manoe op toegezien, dat de kasten onderling geen gemeenschap met elkaar hadden maar dat elke kaste onvermengd en rein zichzelf bleef.

De eerste kaste, die der brahmanen, mocht geen aards bezit hebben en niet naar uiterlijke macht streven. In alle eenvoud en nederigheid leefden zij op beschermde plaatsen in heilige bossen en wouden. Zij voedden zich deels met wat hun door de andere kasten werd geschonken, deels ook met wat de in Voor-Indië milde en overvloedige natuur hun schonk. De andere mensen maakten een pelgrimstocht naar de brahmanen als zij onderricht nodig hadden of troost en hulp in hun leven behoefden. Want de brahmanen bewaarden trouw de heilige, van wijsheid vervulde leer die de Risji's hun hadden geschonken. Zo hadden zij oorspronkelijk de geestelijke leiding over het oudindische volk. Daarom stond hun kaste ook onder een bijzondere bescherming. Een brahmaan te benadelen of, nog erger, hem te doden, gold als een doodzonde.

De tweede kaste had de verplichting, de uiterlijke orde te handhaven. Daartoe had zij macht en kracht nodig. Uit deze kaste kwamen koningen, vorsten, heersers en krijgslieden voort. Dat de wetten werden nageleefd, dat de vrede werd gehandhaafd — alle taken die hiermee te maken hadden berustten bij deze kaste, bij 'Brahma's sterke arm'.

De derde kaste zorgde voor de uitwisseling van levensmiddelen, voor het verkeer en voor wat er verder voor het algemeen welzijn en het gedijen van het land noodzakelijk was. Zij werd 'Brahma's heupen' genoemd en kwam overeen met dat wat

men later als de 'burgerstand' aanduidde.

De vierde kaste, 'Brahma's voeten', was het volk, de grote massa.

Alle vier de kasten mochten zichzelf als de echte ledematen van de godheid beschouwen en werden 'rein en heilig' genoemd. Door deze ordening voelde de oud-indische mensheid zich werkelijk deel uitmaken van de godheid en zij die daartegen in opstand kwamen, vielen uit het grote geheel en werden als onrein, als 'paria' beschouwd.

In de oerindische tijd was deze ordening, die door Manoe was vastgesteld, vanzelfsprekend en ieder mens aanvaardde de kaste waarin hij was geboren als zijn rechtvaardig lot, zijn karma. Daarover kon geen twijfel ontstaan, want voortdurend onderrichtten de heilige Risji's en de wijze brahmanen de mensen over de ware samenhangen van het leven. Zij zeiden tegen hen: Uw ziel leeft niet maar éénmaal in een lichaam op aarde. De ziel komt, zolang zij door de dorst naar het aardse bestaan wordt gedreven, steeds en steeds weer terug. Zij komt, hetzij om te leren, hetzij om de in het voorbije leven begane daden te vereffenen. Zoals dag en nacht elkaar om beurten aanvullen, zo verloopt ook de ademhaling van het leven. Als de ziel is ingeademd, kan zij in een lichaam werkzaam zijn. Wanneer zij is uitgedemd, kan zij zich in godenwerelden uitbreiden.

De zielen in deze eerste Indische tijden hadden een innige verhouding met het luchtelement; dat gaf het levensgevoel van de mensen in die tijd en ook de hele cultuur een bijzondere kleur. Zo was Indra, de god van het luchtruim, de verhevenste van de heersende machten. Brahma, Visjnoe en Sjiva – de oorspronkelijk scheppende, de in stand houdende en de voltooiende en vernieuwende godheid – onderging men als verder afstaand van het menselijk bestaan. In zijn kwaliteit van heer en hemelkoning werden aan Indra offers gebracht. Naast hem stond Agni, de in het vuur levende en zich door het vuur openbarende god. Ook werd Varoena, de god van het water, vereerd. De god van de dood en tegelijk ook van de gerechtigheid was de machtige Yama. Daarnaast was er een haast onoverzienbare schaar van geesten en machten, halfgoden, demonen, 'slangenwezens' – ieder ding in de natuur borg de ziel van een goddelijk wezen in zich.

Hoe vonden de mensen in die tijd nu de weg naar de helpende, zegenende machten? Om te beginnen was er de bijzondere oefening van het ademen, waarin men zich kon bekwamen. Ook werd een loutering van de ziel nagestreefd door een voortdurende, streng-gedisciplineerde oefening in zelftucht en ascese. Daarvan wordt in de oude sagen ook heel vaak verhaald. Ten slotte waren er de offerdiensten. Dit alles wees erop dat de ziel zich moest afkeren van de aardse bindingen en zich volledig moest wijden aan de hogere machten. In deze zin spraken de zeven leraren van de wijsheid en de brahmanen tot hun jongere mensenbroeders: Laat

u niet verleiden door de schijn van de wereld, maar richt uw ogen op de eeuwige goden en opent uw oren voor de waarheid. Brengt offers als teken dat gij niet onderworpen zijt aan de maya (schijn). Dan zal u door de vlam op het altaar het woord van de goden worden geopenbaard.

Zo was het in het oude Voor-Indië vanzelfsprekend dat alleen maar hoogbejaarde mensen tot de wijsheid vermochten in te keren. Daarom werden degenen die konden terugkijken op een lange levensweg vol oefening en ascese, diep vereerd. De mensen die hun levensrijpheid op een dergelijke manier hadden verkregen, vatten hun raad aan de anderen vaak samen in spreuken als deze:

Onvast zijn der zinnen vreugden,
Bliksems zijn zij in de wolken.
Op een waterdruppel lijkt ons leven,
Trekt op vleugelen van storm voorbij.
Lusten van uw jeugd, vertrouw ze nimmer,
Halmen zijn zij, dra gekneusd.
Alles hier beneden moet vergaan —
Godenwijsheid kan alleen bestaan.